SALA DE LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 33 (332), serie nouă. Miercuri 24 septembrie 1997. Preț: 1.000 lei

ARȘAVIR ÎN AMINTIRI

de barbu brezianu

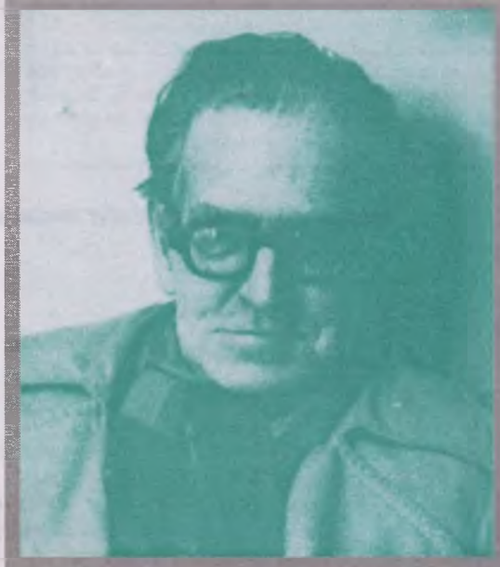

PE ACELAȘI FIR, SPRE O LEGENDĂ

de alexandru george

PRIVELIȘTI DIN ORAȘUL DESFĂTĂRII

de izzat el-qamhawi

CULTUL INCULTURII

Există condeieri care citesc doar pe sponci, uneori, numai prietenii și autorii bine plasați în epocă, și-atunci cred că stăpânesc întreaga geografie literară la un moment dat, vorbindu-le altora, discreți și modești, de la o înălțime amețitoare. Am consemnat un caz recent cu traducătorul Marius Dobrescu, cel mai bun interpret al lui Kadare în limba română, acum, descoperim, cu uimire, altul, pus în circulație de revista „Bucovina literară". În atenție intră colaboratorul nostru Corneliu Barborică. ●Sigur, coborând limbajul în Cuțarida, cum face anonimul sucevean, am putea apela la tot soiul de aprecieri, dar noi nu ne lăsăm seduși de asemenea practici, ci vom spune că „necunoscutul Corneliu Barborică" e apreciat în mediile intelectuale române, prin traducerile sale în limba slovacă, prin cursurile ținute la Facultatea de Limbi Slave. Dacă numele profesorului n-a ajuns și-n urechile anonimului sucevean, oare, cine-i de vină? Spune-mi ce citești ca să-ți zicem cine ești! ●Dacă anonimul sucevean ar răsfoi colecția revistei „Urzica", ar descoperi, stupefiat, că profesorul n-a bătut „tot fără succes, pe la ușile **Urzicii**", ci chiar a publicat numeroase texte satirice, incomode, care au dat mare bătaie de cap cenzurii roșii. ●Preluând o afirmație a profesorului, anonimul sucevean se crede și spiritual: „a suferit așa de mult și mai suferă și azi pentru soarta sa ingrată", că C. Barborică n-a avut parte de un debut editorial în limba română. Sutelor de nume care au avut, la ce le-a folosit? Dacă Ambasada Slovaciei l-a sărbătorit cu mare fast, dacă traducerile sale sunt binecunoscute în Slovacia, chiar nu spun nimic toate astea? Ce argumente mai pot fi aduse? ●În finalul notiței, anonimul sucevean aruncă vorbe **academice**, indiscutabil, cartea lui de vizită. „Păi, Don Barborică, joacă-te cât dorești, dar nu cu nervii noștri!" Dacă lecturile-l surmenează pe simpaticul nostru anonim, de ce nu merge la un control? Poate că ar fi totuși mai bine să se odihnească, fiindcă, judecând după cum scrie și se informează, bănuim că nici un text nu-i e de vreo trebuință. Iar dacă se va opinti să răsfoiască gazeta în care publică, va intra într-o derută și mai mare. Că, slavă Domnului, acolo e raiul cacofoniilor și al agramatismelor, al explicațiilor caraghioase și-al jocurilor de interese care-l amuză pe orice cititor de bună credință. Iată doar un singur exemplu, preluat așa cum l-am zărit acolo: „Vraja lirismului în rostirea lui Ion Cosmei, adoarme conștiința națională românească din nordul Bucovinei, **victimă** fiind însuși Vasile Tărâțeanu". E edificator?

HOBBY

de NICOLAE PRELIPCEANU

Nu știu dacă e bine și nu știu dacă e rău, dar, în zilele noastre, scările de valori - diferite, după instrucție (nu militară, o spun chiar pentru una dintre acestea și ai ei), după gust după **pro**priile puteri ale minții - se întretaie, se iau la harță, **pro**vocând remarcabile ieșiri în arenă. Scriitorii se indignează, și pe bună dreptate, când nu știu ce repetent, ajuns vedetă mediatică, mângâie o carte, pe care o publică, mai beneficiind, pe deasupra, și de o reclamă sforăitoare. Pictorii când crainica vreunei televiziuni își exhibă **pro**priul hobby, **pro**aspăt dobândit, în săli unde maeștrii doar visează să expună. Și așa mai departe. E o confuzie a valorilor teribilă, monșer! Îți vine să spui și să te retragi. Ani în șir, zeci de ani, s-a cultivat, în mod ipocrit și perfid chiar, „stima noastră și mândria", nu numai față de „Ceaușescu, România", ci și față de artiștii de seamă ai celor două citate entități. Era vorba, desigur, de exaltarea stimei față de artiștii ce **pro**duceau arta cerută, „comanda socială", dar în mod tacit ea se răsfrângea și asupra celorlalți, ba mai ales asupra celor care făceau opoziție „indicațiilor prețioase" ale partidului, astfel încât ni se părea că, măcar din acest punct de vedere, trăiam într-o lume normală. Numai că - observăm abia azi - nu e normal ca stima față de un artist să se măsoare cu etalonul nesupunerii, al neparticipării la ceva, fie și reprobabil, ci cu unul - mai realist - al măsurilor fără prefix, fără **ne**, fără **post**, fără **pre**, fără **pro**, adică.

Și iată-ne deodată în fața unui câmp liber și nesfârșit, chiar mai nesfârșit decât „țara mea natală" din imnul sovietic pe care-l cântam în copilărie, câmp pe care artiștii sunt nu o dată înlocuiți de celebrități realizate mai întâi în alte domenii, vedete de cinema, de televiziune, de muzică ușoară, de scenă politică sau economică (citește miliardari). În fața unor atare manifestări, întâmpinate zgomotos de o mass-media eiusdem farinae, suntem noi, ceilalți, admiratorii substanței, înclinați să ne indignăm. Și o și facem, uitând esențialul și trădându-ne astfel: că aceste manifestări „artistice" nu sunt altceva decât manipulări în scopuri mercantile ale unor hobby-uri trecătoare sau afectate doar, că în domeniul respectiv substanța va rămâne, iar expoziția micii și bine plătitei vedete se va șterge complet de pe fața pământului, într-o clipă, așa cum a apărut. Sigur că trebuie să ne delimităm de asemenea fabricări de glorii efemere. Și numai spre a întreține vie cealaltă scară, aceea a valorilor ce măcar tind să devină perene, definitive, în limitele umanului, firește. Dar nici nu e bine să ne lăsăm pradă invidiei, altminteri omenești, față de răsfățul acordat cutărui analfabet în - cică - detrimentul artistului autentic. Un dram de filozofie ne poate indica faptul că, asumându-ne substanța, am renunțat și la focul de paie care strălucește o secundă și se strânge pentru totdeauna. Ar fi și indecentă pentru un artist adevărat o reclamă zgomotoasă, de care însă are nevoie vreo fetișcană cu forme tari sau moi amestecate în judecata amețită a celor asemenea ei, chiar când e vorba de o carte sau de un tablou. Că unii se uită la asemenea **pro**duse cu ochii cu care ar trebui, spunem noi, să te uiți la arta adevărată, e evident pentru oricine. Dar să ne întrebăm și cine sunt aceștia și să ne consolăm că **asinus asinum fricat**, ce e hobby ca atare trece. Și să nu uităm că, dacă am acceptat banul ca formă de judecată, trebuie să înghițim în liniște și cu detașare toate manifestările lui, chiar atunci când ele se prefac a fi „artistice".

Editori:
■ **Uniunea Scriitorilor din România**
■ **Fundația Luceafărul**
Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*)
Marius Tupan (*redactor-șef*)
Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*)
Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:
Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94
Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

MOLIILE

de MARIUS TUPAN

Când ești preocupat și-ți lipsesc propensiunile gitane, nu stai să numeri lucrările și **lucrăturile** altora, intrați, din motive ce ne îngrijorează, într-un soi de profesionalism al mahalalei. În aburii **albiturilor**, devenite licoarea lor de toate zilele, grupați în jurul unor infirmi care, nici atunci când sunt împinși în dreptul monumentelor și vestigiilor, nu mai au vie vreo curiozitate, judecă în fierbere (sau înfierbântați) valorile, dau note dubioase, tocmai ei care nu și-au prea încheiat studiile necesare, coboară discuțiile la nivelul metroului, convinși că numai gâlceava continuă le întreține condiția de creatori. Uneori, îi înțelegi că nu le e ușor să încheie atât de grabnic pariurile făcute în intimitate, altfel zis, să mai poată publica o carte onorabilă, alteori, îi compătimești, fiindcă nici cu lecturile nu stau în tandrețe, doar se observă și din felul în care încropesc unele notițe, dar goana după publicitate ieftină și arginți (fiindcă bârfa se mai și plătește) exprimă fără dubii, decăderea în care se poate ajunge, fără prea multe eforturi, pista sigură spre ratare.

Fiindcă, trebuie să ne înțelegem, au fost cândva promisiuni, au nimerit o poezie sau un paragraf de proză, de-aceea au și recoltat câteva opinii favorabile, chiar de la spirite rafinate, și, probabil, tocmai acele comentarii, venite prea devreme, i-au zăpăcit și i-au făcut să se creadă directori de conștiință, performeri, talente de excepție. Lăsați din mână (era să zicem și din cărți), simțind golul ce se întinde în jurul lor, dau din picioare, dacă le mai simt valide, dar, îndeosebi, din gură. Nimic nu mai au sfânt, fiindcă tocmai li s-a retras până și credința, căci l-au mâniat pe Dumnezeu, bolborosesc ca la ușa cortului, acolo unde se simt în mediul lor și într-o vecinătate simpatetică, își arată chiar și părțile dorsale, când nu mai au argumente literare, recurg la jargoane, sunt în stare să facă orice, pentru a mai atrage atenția asupra lor. E o zbatere dureroasă, bănuindu-și, pesemne, ieșirea din joc și arenă, și-atunci atacă pomii încărcați de roade, căci nu mai suportă propria lor uscăciune. După ce-și desăvârșesc și această **lucrătură**, vânează țesăturile intrate de mult în raftul întâi. Acolo, la întuneric și cu fereală, încep să roadă, ca și insectele binecunoscute. E clar pentru oricine că, ajunși într-o asemenea postură, clienții noștri își dau încă o dată arama pe față: dovedesc, fără alte argumente, că n-au stofă!

APEL (SUI GENERIS) CĂTRE TINERET

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Nu cred să existe astăzi vreun tânăr care să-şi propună să mai scrie o „Comedia", fie ea divină, umană, demonică sau altcum intermediară. Nu tind să mai apară mari cicluri de familie („Les Rougon Macquarts", „Buddenbrooks"), nu se mai ocupă nimeni de comitatul Yoknapatawpha ori de războaie întregi, cu sau chiar fără pacea care le precedă şi urmează, sau de întreaga epopee a ţiganilor, a cazacilor şi a fraţilor lui Iosif. Cândva, opusurile muzicale nu constau dintr-un concert şi nici chiar dintr-o simfonie, ci din douăsprezece sau douăzeci şi patru de piese, purtând în această dimensiune titluri strălucitoare ca, de exemplu, „L'Estro Armonico", „Arta fugii", „Clavecinul bine temperat" etc. În Renaştere ceea ce se picta era omul sau universul (întrupat într-un gest divin). Apoi omul nu s-a mai însărcinat să redea, ori să trăiască, decât fragmente de gest - ale semenului sau ale sale. Acum el se oferă adesea celorlalţi, pe sine [illegible]g, dar nu în calitate de creaţie, ci de exis[illegible]. Arta revine la sensul ei prim - lucru asupra ţărânii sau asupra unui fragment de os (costal) uman. Şi totuşi, în ascunzişul propriilor lor corpuri, oferite lumii, universului, destinului sau nimicului, în spatele pieselor unei sensibilităţi prea puternice pentru a se mai [illegible]enţine întreagă, tinerii mai creează? Viitorul va mai cunoaşte ploaia de explozii ale creaţiilor vitale, energice, strălucitoare şi gratuite?

Motivaţia creaţiei a fost gloria; ea poate fi foarte bine, acum, comunicarea, simpla, elementara comunicare. Nimic nu s-a vulgarizat, pe acest pământ, în această vreme a noastră, mai mult decât gloria. În plus, ea tinde pur şi simplu să dispară. Oriunde vanitatea omenească a fost suprastimulată - deci în orice sistem sau epocă în care se pierde capacitatea de valorizare - ea ajunge să fie speculabilă şi exploatată prin crearea unor false glorii; gloria începe să fie vândută asemenea mumiei lipsite de viaţă, aşa cum erau vândute altădată indulgenţe păcătoşilor. Este vorba însă de mult mai mult decât de separarea respectului în raport cu gloria, deci de această desemantizare a gloriei; intră în joc relativizarea temporară a evaluărilor. În plan existenţial valoarea şi avantajul apar disociate - valoarea include dezavantaj, nonvaloarea poate fi adaptată mai uşor (de exmplu, prin mijloace comerciale) pentru a se asocia un avantaj. Ceea ce azi contează, mâine nu mai contează; valoarea este dedusă exclusiv din originalitate, deci pentru a conta azi trebuie să te decizi a nu mai conta mâine. De ce ai mai crea? Pur şi simplu pentru a-ţi pierde valoarea ta de întrebuinţare şi consum pentru alţii.

Se întâmplă, totuşi, în existenţa umană ceva enorm, pozitiv şi compensator în raport cu lucrurile nefericite reamintite mai sus. Trăim într-un exces nestăvilit şi inimaginabil de mesaje, într-o comunicare continuă, incontrolabilă şi de nedescurajat. Cum totul este integral comunicare, nimic nu mai este comunicare. Omniprezentă, ca muzica sferelor, comunicarea de astăzi este de neauzit. Comunicând totul, comunicarea nu mai comunică nimic. Putem trăi astfel? Desigur, nu. Cum se restaurează legăturile dintre oameni? Creând; în unirea prin creaţie - şi exclusiv prin creaţie - reîncepi, reiei comunicarea. Pe ce teren? Pe oricare: sentiment, sex, intimitate, cuvânt, imagine, sunet, formă, viaţă, moarte. Acolo unde totul se comunică, sau totul devine creaţie, sau se transformă în protocol, eventual în rit; primul caz este cel al Atenei, al doilea este al Spartei (sau Romei), al treilea, probabil, cel de la Memphis ori Teba. În epoca Internet-ului - a satului planetar, cum s-a spus - avem încă o dată de ales între Academia platonică, masa comună spartană şi procesiunile dedicate lui Osiris.

Decizia aparţine tineretului. Cunosc bine noile generaţii - ele sunt cele mai pure, mai elegante, mai cinstite, mai deschise (întrucât sunt eliberate de constrângeri, inhibiţii şi tabuuri) şi mai directe în relaţiile lor, dintre toate câte s-au succedat pe pământ. Poţi învăţa mai mult din spiritul tineretului de astăzi, decât de la toate generaţiile precedente şi totuşi, peste tot în lume, aceste generaţii întârzie să producă vârfuri - vârfuri vizibile şi, astfel, modele pentru viitor, pentru prezent dar şi pentru trecut, spre a putea fi, şi acesta, un adevărat precedent. De ce întârzie? Pentru că ei nu mai cred în creaţie, decât cel mult în calitatea posibilă a acesteia de a fi creaţie de sine.

Creaţia înseamnă - simplu şi clar - revoluţie: mortificare şi naştere, simultane. Nimic nu mai pare să fie disecat până la desfiinţare pentru că în locul valorii ce urmează să înlocuiască nonvaloarea fiecare se oferă, infinit modest şi mesianic totodată, pe sine. Vechile generaţii au descoperit vaccinurile şi antibioticele, au inventat rachetele şi televiziunea; generaţia mea a pus bazele geneticii moderne ale înţelegerii contracţiei musculare sau acţiunii radicalilor liberi. Pe un alt teren, după Zola a venit Thomas Mann, după acesta Tennessee Wiliams.

Tinerii de astăzi - cei aflaţi între cincisprezece şi treizeci şi cinci de ani - nu au mai mult de cinci ani pentru a se decide, pentru că epocile culturii au începutul şi sfârşitul lor. Oricât adevăr ar introduce în vieţile şi operele lor, oricâtă originalitate şi strălucire, dacă dintre acestea va lipsi creaţia ca revoluţie vastă - totală, eventual - cunoscuta frază a Gertrudei Stein („sunteţi o generaţie pierdută") va reveni pe buzele noastre, ale celor care nu mai suntem tineri, ca şi pe acelea ale altora care acum abia se nasc.

De fapt, nu cred câtuşi de puţin în primejdia despre care scriu acum, dar nu este bine ca ea să nu fie agitată din când în când. În fond, nici economia de piaţă, a mărfurilor sau a culturii, nu constă în atizanatul fie şi cel mai nobil sau mai revoltător, ci în gestionarea marilor invenţii.

SOCIOLOGIE VULGARĂ (II)

de ŞERBAN LANESCU

Luând în considerare evoluţia impusă României de actualul regim politic, constatarea ce (ţi) se impune imediat este că în aprecierea acestei evoluţii se confruntă puncte de vedere nu numai diferite ori divergente, ci chiar strident contradictorii. Atât în comentariile şi analizele din mass media, cât şi în trăncăneala cotidiană. Ei şi?! Fenomenul este banal într-o societate democratică, pluralistă, constituind tocmai un simptom al mult invocatei normalităţi. Pe de altă parte, în măsura în care reflectă adecvat starea de spirit a populaţiei/electoratului, rezultatele sondajelor de opinie, fără a fi motiv de euforie pentru guvernanţi, nici nu indică totuşi aprinderea *becului roşu*. Deşi a crescut al naibii de mult „preţul oului", ponderea socială a celor care susţin (creditează cu încredere) Puterea a rămas precumpănitoare. În fine, şi deloc neglijabil, ceea ce cu certitudine poate fi trecut la activul noului regim este atitudinea (îndeosebi politică) occidentală îndreptăţind speranţa integrării României în structurile euro-atlantice într-un viitor previzibil*). Aşadar, s-ar putea spune că, una peste alta (*honni soit qui mal y pense*!), toate bune şi la locu' lor. Cum, de fapt, nu sunt. Da' de loc! Până-ntr-atât, încât, deşi absurdă, deşi iraţională, ajunge să fie tentantă prezumţia că românii sunt bântuiţi de o toană suicidară întru împlinirea unui destin istoric nefast. Revenind însă cu grabă înăuntrul hotarelor raţiunii, *situaţiunea* impune a remarca semn(al)ele apropierii vertiginoase de un punct/moment critic ce ar putea fi asemuit întrucâtva cu puseul de febră prin care se decide în organism cine va triumfa - poate boala, poate viaţa. Altfel spus, faza *care pe care*, întrucât *jocul cu to'arăşii* nu poate fi decât unul cu sumă nulă. Dreaptă urmare, cârdăşiile de gang (realitatea socială subiacentă a partidelor naţionalist-comuniste), încolţite încearcă să se regrupeze - vezi regăsirea vechilor tovarăşi de drum PDSR-PRM-PSM-(PUNR)**) Corespondenţa acestei tendinţe în mass media se regăseşte în întreţinerea şi concentrarea atacurilor la adresa Puterii, recurgându-se la orice mijloace, oricât de mârşave: dezinformare grosolană (precum, scuzaţi, mânăria cu scrisoarea senatorului Gyorgy Frunda ***), răstălmăciri, calomnie şi atac la persoană sau la familie etc. (Exemplară în acest sens, agitaţia frenetică a unui I. Cristoiu care scrie şi vorbeşte-ntr-una, *incontinenţa-i* presupunând o cheltuială de energie greu explicabilă altcumva decât psihiatric). Efectul scontat prin acest adevărat război civil mediatic (bşca munca ocultă de la om la om) îl constituie delegitimarea Puterii astfel încât eventualele reacţii sociale consecutive (instigarea la revoltă este profesată tot mai transparent) să blocheze procesul reformator procapitalist şi, implicit, integrarea euro-atlantică. Cu sau fără alegeri anticipate. O menţiune aparte se cuvine aici pentru politica editorială *scăldată de* ***Adevărul*** într-un joc la mai multe capete din care se evidenţiază însă alternativa de rezervă a to'arăşilor reprezentată printr-o stângă curăţată de extremism naţionalist ☞PS şi, mai cu seamă, „partidul coloneilor" (ApR).

A limine, riscul extrem asumat cu vădită intenţie în ofensiva naţionalist-comunistă mai sus doar schiţată este trecerea de *la violenţa simbolică la violenţa fizică*. Şi se ajunge astfel la ditamai semnul de întrebare privitor la toleranţa Puterii în virtutea căreia, de-un pareczamplu, pe prima pagină din ***România Mare*** stă scris «**handicapatul naţional Victor Ciorbea, care este atins de trichineloză**», sau, înăuntrul foii, «idiotul ăsta de Ciorbea» şi «**turbatul de Dejeu**» (noroc că i-a luat apărarea A. Păunescu!) şi «*neruşinatul infractor Valeriu Stoica*» şi «Ana Blandiana **poate publica, în linişte, un volum masiv**: „În slujba culturii şi a democraţiei - 40 de ani cu p... în gură"», sau, ceva mai cu blândeţe, «Emil Constantinescu *a dat în mintea copiilor*!». Toleranţă intolerabilă ce merită o tratare aparte.

---

*) *Iar dacă această tendinţă a mai fost completată şi de ofensiva diplomatică spre marile puteri orientale (într-acolo unde se-aude pulsând viitorul), cu atât mai bine.*

**) *De observat în acest context rolul ambivalent jucat de liderii care, fie sunt cazuri tipice de personalitate accentuată cu derapaje paranoide recurente, fie sunt compromişi ireversibil, măcinaţi de complexe şi ranchiuni.*

***) *Un român preferabil la o adică lui Gh. Funar.*

EVLAVIE FAȚĂ DE VOCAȚIA SCRIITORULUI

de VIOREL DIANU

Sunt un spirit religios, conștient de ce înseamnă a vorbi despre tine însuți. Înșirând aceste mărturisiri, am cedat ispitei infatuării. Este pecetea cu care Dumnezeu a însemnat tagma noastră, a scriitorilor.

1. Chipul în oglindă. Până la douăzeci de ani te privești în oglindă cu cochetărie, până la patruzeci - cu mândrie, până la șaizeci - cu teamă, după aceea - cu resemnare. La cei cincizeci și trei de ani ai mei, oglinda nu-mi mai e dragă, dar nu mi-a devenit încă nici urâtă; îmi e pur și simplu necesară, cum îi e necesară oricărui bărbat pentru corecțiile stricte pe care e obligat să le aducă înfățișării lui. Dar și în aceste situații impuse, când mă folosesc de oglindă, măcar că nu stărui în fața ei și nu-mi scrutez chipul - lucru care-mi displace de altfel, fiindcă nu sunt o fire narcisiacă -, nu pot, totuși, să nu-l observ, să nu mi-l recunosc dintr-o dată și total: un chip rotund, cu fruntea largă, din care cauză ochii par mici, cu nasul, gura și urechile mari, și cu adaosurile (sau minusurile) din urmă ale vârstei: început de chelie și de bărbie. Un chip serios, puțin încruntat, pe care se gravează o tristețe tot mai pregnantă. Nu sunt prea încântat de acest chip, dar nici nu-l detest. Și, oricum, el mă preocupă mai puțin decât

2. **Eul în oglindă**. E vorba, firește, de o altfel de oglindă, de un astfel de examen și de alt subiect în propoziție. Un subiect mai ascuns și mai alunecos decât primul. Mai amăgitor, mai misterios. Când te privești în oglindă, vezi cum arăți, nu ai ce contesta, nici revendica, oglinda nu te minte și nu aproximează. Dar felul de a fi... caracterul... cum ți se oglindesc? Ele atârnă de o mie de imponderabile. De aceea, nu știu cum sunt. Pot, eventual, presupune cum. Socotesc că un om normal. Pașnic și prevenitor. Melancolic, cu puseuri de veselie. Rezervat și tăcut: plăcerea mea fiind să-i ascult pe alții, nu pe mine. Permisiv și iertător. Un bun familist: cu o căsnicie durând de treizeci de ani. Respectuos, sincer și recunoscător. Maleabil și tolerant. Timiditatea mea funciară, moștenită de la părinți și transmisă și de mine copiilor, îmi este contrabalansată de o bravură (aparentă, dar „convingătoare") pe care nici eu nu mi-o explic și care mă salvează în multe împrejurări delicate (nu în toate, care ar fi minunea?) și mă susține în fața atâtor lei și paralei, dacă mă gândesc, în fața tuturor. În situații normale însă și în relațiile cu oameni obișnuiți, ca mine, nu am nici un fel de complexe. În schimb, dacă timiditatea asta reușesc s-o mai îmbrobodesc, cu modestia mea nu e de șagă. Nu vorbesc de o modestie care stă bine oricui, ci de una absurdă, sinucigașă. Care nu mi se trage de la părinți, ci de la Apostolul Pavel. O smerenie dusă până la ultimele consecințe, care, cel puțin pe spații și durate mici, mă „condamnă" la condiția de perdant. Nu sunt de invidiat și nici de înțeles. Mulți se miră de ce, pentru ce merit sau altul, nu pretind nici o răsplată ori laude, de ce, dintr-o ocazie favorabilă, nu trag foloase, de ce refuz cu obstinație să fiu „miruit" cu funcții, de ce mă complac într-o sărăcie injustă... Uite-așa! Treacă-meargă alții înainte și bucure-se ei de bunurile toate. Am și eu bucuriile

mele, simple și destule... alea care or fi fiind. Iar dacă râvnesc la pasărea cea măiastră, pun la bătaie însușirile cu care am fost înzestrednicit și din care îmi fac un titlu de glorie: osteneala de elefant, încăpățânarea de catâr, răbdarea de cămilă.

3. **Destinul în oglindă**. Literatura este „pasărea măiastră". Cu umilință mărturisesc că am iubit și continuu să iubesc nemăsurat literatura. Știu că astăzi, la sfârșitul mileniului doi, iubirea a devenit un sentiment desuet, ridicol, poate, și oricine îl rostește este taxat drept romantios, dacă nu mai rău. Iubirea nu se mai poartă. Formula potrivit căreia **dacă dragoste nu e, nimic nu e** a fost la cinste cândva, acum deviza a devenit: **dacă bani nu e, nimic nu e**. Fă politică, de orice culoare (câștigătoare să fie), fură cu toptanul, vârâ-te în afaceri oneroase, învârte-te cât poți și apucă tot, fii descurcăreț, nu scăpa și nu ierta nimic și-ți va fi ție bine... Mda. Ci eu... cu literatura, boieri dumneavoastră. În marea mea naivitate, persist să consider literatura lucrarea cea mai aleasă și cea mai durabilă, cea mai scumpă și cea mai dulce. Nu-i nimic de făcut, nu mă poate lecui nimeni de credința mea. Care e și a altora. A celor înzestrați cu putere creatoare, cu har ceresc și preafericit. Eu nutresc față de vocația de scriitor un respect mistic. Mi-am cultivat neîntrerupt acest respect și nu mi-l vor știrbi ori clătina nici un fel de „intemperii". Când mi s-a „năzărit" să scriu și am ales scrisul, dintre celelalte mii de îndeletniciri posibile, mi-am ales destinul, sau mi l-am cunoscut și m-am supus lui, după ce l-am slujit din răsputeri, nu știu cât de „vârtoase" și cât de „meștere" mi-au fost puterile, dar nu m-am cruțat. Cine se încumetă și îl ține baierele o ia, de nebun, după măiastra aceea.

4. **Cartea, ca oglindă.** Din romanul **Crucea perpetuă**, un moment cu personajul Adrian Călărășanu - scriitor, chemat la editură să i se comunice că i-a fost cenzurat manuscrisul: „Cel mai important era acum să salveze aparențele, să considere cu detașare un fapt care îi sorbea toate gândurile și-i determina toate gesturile, să se potrivească oamenilor ăstora pentru care cărțile, ca obiecte ale preocupării lor cotidiene, s-au desacralizat - e normal, nu-ți poți trăi viața într-o continuă înfiorare -, să-i pară că nu este vorba despre el și despre cartea lui, unica, ci e vorba despre altcineva și despre un lucru obișnuit, care aici se află pretutindeni: în sertare, pe birouri, în fișete, în genți, în sacoșe..., în mâinile tuturor. Uite, ce e extraordinar? Oare, nu greșește el sau nu exagerează crezând că o carte e o înfăptuire incomparabilă..., mai însemnată decât o afacere, decât o slujbă rentabilă, decât o funcție, decât o casă? Nu e, de asemenea, o eroare de neiertat să i te închini ei cu preferință, întotdeauna cu prospețimea puterilor, cu lamura minții? Cine să-i spună? Cine știe?... De aceea, probabil, nici nu e întâmplător că toate frustrările voite și neglijările vinovate se adună, se înverșunează și, până la urmă, se răzbună. Lucrului pe care el îl socotește dumnezeiesc altii îi rezervă în viață un loc secund, ducându-l la îndeplinire cu lejeritate. Și i-a văzut pe mulți dintre aceștia izbândind și ridicați pe piedestale. Cum e mai bine? Cine știe?... Oricum ar fi, din punctul lui de vedere nu are ce-și reproșa. Altfel decât trăise n-ar fi putut trăi, iar ceea ce făcuse odată așa n-ar fi putut face altcumva. Și nici de aici înainte nu-și dorea în viață și în sârgul său vreo schimbare".

5. **În oglinzile altora**. Doi scriitori mi-au marcat profund creația: Franz Kafka, la începuturile mele literare, când am scris volumele de povestiri **Revelație în do minor** și **Apoteoza meșterului,** și Liviu Rebreanu, când am hotărât să scriu roman. Crezul artistic al lui Rebreanu (și nu numai al lui, ci al tuturor **creatorilor**) mi s-a părut de o soliditate covârșitoare și indestructibilă: să imiți, prin arta ta, Demiurgul, să construiești destine, să produci viață, să realizezi un univers original. „Astfel arta devine cea mai minunată ta[illegible] Creând oameni vii, cu viață proprie, cu lume proprie, scriitorul se apropie de misterul eternității". Cum să nu te seducă asemenea teorie? Mai cu seamă când ai și „norocul", cum s-a întâmplat în „anii vieții mele", ca realitatea să fie atât de năucitoare și de fecundă, încât să depășească imaginația și să facă aproape inutilă inventica, așternându-ți subiectele pe tavă și invitându-te doar să le transfigurezi. Pariul meu cu literatura, așa s-a decis. În romanele pe care le-am scris, m-am străduit să adun, să cuprind și să transfigurez o cantitate cât mai mare de viață veritabilă... Desigur că nu m-am rezumat numai la atât, dar nu ambiționez să dezvolt aici poetica romanului... Odată înfăptuit acest plan - cât s-a înfăptuit el până în prezent -, impactul cărților mele cu publicul (cel numeros) a fost, cumva, previzibil. Mulți cititori au fost tentați, stârniți, „obligați" să identifice personaje din **Suplinitorul, Crucea perpetuă** și **Înălțarea** cu oameni reali, ori întâmplări povestite acolo cu fapte petrecute aievea. Unii s-au identificat ei înșiși cu diverse personaje. Am purtat discuții de câte ori s-a ivit prilejul, mi s-au dat telefoane, am primit scrisori de te miri unde, prin care respectivii „se jurau" că ei sunt cutare sau cutare; mă „somau" să recunosc. Încercam să explic..., sau rămâneam pur și simplu visător. Acest mod de a-mi fi percepută literatura, ingenuu și unilateral, l-am dat ca exemplu numai pe acesta, pentru a arăta că între scriitor și cititor se creează un raport de „oglindire" reciprocă: cititorilor li se pare că se descoperă aidoma în cărțile scriitorului, iar scriitorul, în mod fatal, se reflectă și el, mai mult sau mai puțin fidel, în conștiințele cititorilor...

Alte conștiințe, alte **oglinzi**, în care m-am reflectat au fost cele ale criticilor. Nu comentez nicicum actul de receptare al domniilor lor. Reliefez doar un singur amănunt, căruia îi acord o anumită semnificație: absolut toți au scris despre mine doar „pe citite", nu și „pe văzute". Cu Laurențiu Ulici m-am cunoscut la un an sau doi după ce mi-a „întâmpinat" volumul de debut, pe Dan-Silviu Boerescu l-am întâlnit după ce-și publicase cronica la cartea mea, cu Nelu State, Ioan Lascu, Mircea Moisa, Ioan Stanomir n-am avut încă onoarea să mă cunosc. Prietenii mei, în schimb - poeți, prozatori, ziariști, profesori -, m-au tălmăcit „pe știute"; din dragoste, nu le mai pomenesc numele. Tuturor le mulțumesc.

REÎNTÂLNIRI

de IOAN STANOMIR

„Întâlniri" (Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1997), ultimul volum al lui Alexandru George, confirmă ceea ce critica intuise deja: aparţinând prin formaţie şi sensibilitate unei generaţii preferând exilul interior debutului maculant, domnia sa a adus în prim plan o independenţă absolută de opinie, etalată ca un veritabil titlu de noblete, sfidând astfel două dintre dogmele uniformizante ale timpurilor trecute - tehnicismul critic excesiv şi vulgata marxistă.

Franctiror mizând pe armele gustului critic şi imensei culturi literare şi istorice, domnia sa a reuşit să reconcilieze o triplă vocaţie originară definindu-i spiritul: proza, critica literară, eseul politic. Discursul lui Alexandru George seduce prin combinarea celor două laturi pascaliene, spiritul geometric şi cel de finete; proza ca şi critica domniei sale propunând un tip de text în care graniţele dintre genurile tradiţionale se estompează.

Natura interogativ-asociativă a spiritului domniei sale se relevă în eseul politic, eseu ce a devenit o etalare remarcabilă de finete analitică şi perspectivă romanescă. Tabla de valori esenţialmente liberală şi europenizantă a domniei sale sfida încă înainte de 1989 conformismul marxizant, pentru ca redescoperirea libertăţii postrevoluţionare să îi faciliteze configurarea unei priviri originale asupra istoriei româneşti sub zodia modernităţii. Alexandru George devine astfel un veritabil reîntemeietor al reflecţiei liberale româneşti, pledând împotriva tuturor colectivismelor şi rămânând fidel unei normalităţi a spiritului în epoci de rătăcire.

Perspectiva lovinesciană şi criticismul junimist fac ca domnia sa să refuze în egală măsură extremismul de stânga ca şi pe cel de dreapta, extremisme convergente până la un punct. „Cazul Stere" este o ocazie pentru a diagnostica originile populismului de stânga, fondatorul poporanismului aducând cu sine în partidul naţional ţărănesc interbelic un legat utopic: „Stere s-a îmbarcat temporar în această organizaţie hibridă, căutând să întărească în cadrul ei ideile proprie, justă în teorie, dar abe-rantă în practică: democraţia rurală, ideea unei civilizaţii ţărăneşti şi, în cele din urmă, a unui stat ţărănesc, adică un tip de societate care (cu relativa excepţie a Chinei) n-a existat şi nu va exista niciodată" (pag. 49).

Înrudirea ideologică dintre poporanism şi dreapta românească, mediată de preferinţa comună pentru populism şi autoritarism, face ca domnia sa să nu accepte tradiţionala polaritate ideologică dreapta-stânga: „Intelectualii francezi pentru care polaritatea dreapta-stânga e o dogmă nu pot înţelege că extremismul românesc era în epocă unidirecţionat, sau în covârşitoare majoritate dirijat spre *dreapta* (care cuprindea în programul ei destule elemente bolşevice)" (pag 221).

Spiritului antiliberal al „noii generaţii", afirmată în deceniul 1927-1937, Alexandru George îi contrapune o pledoarie vizând reabilitarea tradiţiei democratice româneşti. Privilegiind în ecuaţia maioresciană forma în defavoarea fondului, domnia sa nu admite existenţa unei alternative istorice la demersul europenizant al elitelor româneşti: „Cultura română din aceeaşi perioadă a fost dominată de funcţia revoluţionară a modelului înalt al formelor normative, propuse de sus şi din afara societăţii tradiţionale, care se dovedise necorespunzătoare noilor cerinţe. Ele se cereau umplute cu substanţă de beneficiarii lor, dar nu au fost o simplă maimuţăreală, o eventuală

adoptare iresponsabilă. Modernizarea noastră, europenizarea s-au dovedit expresii ale unei necesităţi vitale pentru statul şi poporul român". (pag. 112). Punctul de cezură ce permite ascensiunea ideologiilor antiparlamentare şi autoritariste este anul 1918, când acordarea votului universal substituie vechii aristocraţii conducătoare oligarhia, satisfăcând interesele „poporului"; profilul şi opţiunile noii elite conducătoare apărând în viziunea lui Alexandru George radical diferite faţă de cele din anteriorul regim: „ - Poporul suntem noi, *reprezentanţii lui*! afirmase în-tr-o formulă numai aparent contradictorie P. P. Carp. - Poporul suntem noi! au replicat nou-veniţii, fără adaosul *reprezentanţii* lui, care e o formulă a democraţiei. Ei erau populişti nu democraţi, autoritarişti nu liberali, naţionalişti nu europeişti" (pag. 113). Geneza acestei degradări a sistemului politic liberal deschide o perspectivă comprehensivă asupra originilor dreptei interbelice.

Celelalte două ipostaze dezvăluite în volum, cele ale prozatorului şi criticului literar, sunt imposibil de separat: domnia sa posedă un stil cri-tic marcat de vigoarea romancierului, fiind capabil să surprindă în portrete remarcabile esenţa obiectului analizat. De cele mai multe ori mâna sigură a prozatorului apasă asupra verdictului critic - analiza profundă a „Cronicii de familie" e acompaniată de o schiţă memorabilă, în maniera unei ironii casante lovinesciene, a celui ce a fost scriitorul Petru Dumitriu: „Pentru mulţi el a devenit un Claymoor, costumat ca şi acela într-o eleganţă desuetă şi ţipătoare (în condiţiile gravei sărăciri a lumii in-telectuale impunea şapca muncitorească în cap, o tiară a unei apartenenţe sociale şi, ca supremă aspiraţie, lodenul pe puncte, eventual cel cumpărat de la coperativele speciale ale Comitetului Central), evoluând între Capşa şi Athénée Palace, unde aştepta să primească *sugestii* din clădirea potentaţilor de peste drum, ba chiar să fie invitat înăuntru" (pag. 265).

Un alt *personaj* al lumii literare postbelice, Eugen Barbu, e plasat într-o descendenţă tipologică surprinzătoare doar în aparenţă: „Cu toată cantitatea uriaşă de scrieri pe care le-a semnat, Eugen Barbu a rămas fundamental un gazetar, anume din acea speţă care între cele două războaie se numea *golan de presă*. Zaharia Stancu era un tip din aceeaşi rasă şi e posibil să fi constituit în secret modelul lui". (pag. 202).

Într-un cu totul alt registru, domnia sa explorează teritorii deja cartografiate, descoperind, dincolo de locuri comune, echivalenţe spirituale inedite. Este şi cazul lui Nicolae Steinhardt, a cărui siluetă e apropiată de cea a lui D. I. Suchianu: „Deşi amândoi posedau titluri academice (...) nici unul nu avea cuta pedantă sau măcar aerul ştiinţific şi cultivau fantezismul şi spiritul de frondă (sau de *praştie*, cum îi zice Steinhardt în limbajul său arhaizant), asocierea surprinzătoare şi paradoxală şi foloseau citatele neaşteptate care plesnesc în text ca nişte petarde orbitoare". (pag. 217)

O contribuţie peste care nu se va putea trece în momentul, intuit de Alexandru George, al remodelării ierarhiei de valori postbelice este suita de eseuri critice şi medalioane configurând profilul unei generaţii de creatori, definită nu atât prin traumatismul războiului şi al cataclismului din 30 decembrie 1947, cât mai ales prin aderenţa comună la un fel de a fi şi un crez estetic incompatibil cu comunismul. Judecata critică se întrepătrunde cu excursul autobiografic, astfel încât, vorbind despre ceilalţi creatori, domnia sa îşi recompune propriul autoportret. Critica literară „clasică" se intersectează cu memorialistica: „Aveam în faţă exemplul tragic al sinuciderii la vârsta de 22 de ani a lui Emil Ivănescu, cea mai mare speranţă a literaturii în *ge-neraţia războiului* (...) Generaţia aceasta a cunoscut prima la noi în ţară consecinţele grave ale destrămării societăţii şi monstruozitatea opresiunii. Sub ochii mei a dispărut Constant Tonegaru, mort la scurtă vreme după ieşirea din închisoare şi la câteva săptămâni după ce-l cunoscusem. Alţii se retraseseră (din viaţă sau numai din activitate?) precum Pavel Chihaia sau Iordan Chimet. Caraion, care izbutise să facă să se vorbească de el, era sigur închis; Mircea Popovici, Mihail Crama, Alexandru Lungu, Barbu Cioculescu mai trăiau, dar nu renunţaseră oare la li-teratură? Cronicile vremii nu-i înregistrau defel, iar istoriografia literară actuală nu le-a făcut încă dreptate. Habar nu aveam ce-au devenit Dinu Pillat şi Al. Vona, dar şi atâţia alţi scriitori *tineri* care ca vârstă erau puţin înaintea mea şi cu care mă simţeam într-o solidaritate nu doar biologică". (pag. 284)

Refuzând programatic viziunea partinică a unei literaturi avându-şi punctul de pornire în N. Labiş *buzduganul unei generaţii*, Alexandru George recuperează scriitori eliminaţi din istoriile literare de accidentele postbelice: Mihail Villara (pseudonimul astăzi puţin cunoscutului leader liberal Mihail Fărcăşanu, mort în exil) cu romanul său „Frunzele nu mai sunt aceleaşi", dar mai ales Al. Vona în ale cărui „Ferestre zidite", domnia sa intuieşte capo-dopera. Sfidând debutul întârziat cu jumătate de secol, romanul lui Alexandru Vona e integrat orga-nic unei serii stilistice a literaturii interbelice: „Cartea sa e un roman al eului, deopotrivă cu „Interior" a lui C. Fântăneru şi cu „Întâmplări în irealitatea imediată" a lui M. Blecher, dar şi cu „Ambigen" - succintul roman al lui Octav Şuluţiu". (pag. 258)

Definitorie pentru formula critică a domniei sale e poate prezenţa unor afinităţi elective, ce conferă textului o plasticitate nespecifică prozei cri-tice tradiţionale. Scriind despre Costache Olăreanu, Alexandru George nu-şi poate reprima, ca şi în cazul lui Al. Vona, o propensiune autobiografică: „Costache Olăreanu este, ca noi toţi din aceeaşi serie, un intelectual de formaţie personală, dar, în acelaşi timp, un produs al societăţii româneşti care modela pe om înainte de a ieşi din şcoală. Pecetea de *burghez* cu care a fost stigmatizat în socialism nu este (o spun eu, aflat în aceeaşi situaţie) o decoraţie atârnată de o diplomă de onoare; este şi era pentru noi toţi normalitatea" (pag. 305). Iar contrastul dintre existenţa picarescă în marginile societăţii a lui Costache Olăreanu şi traiul de senior în ambianţa Mogoşoaiei a unui Marin Preda nu trebuie să fie omis de nici o istorie literară ultimelor decenii.

Supravieţuitor al unei lumi strivite de mecanismul Terorii, Alexandru George se salvează prin Cuvânt; mai mult decât orice alt scriitor contemporan, domnia sa rămâne un aristocrat al scrisului şi un model de verticalitate morală.

iolanda malamen

Şapte povestiri: a Zorilor, a Cuvintelor, a Implorării, a Recunoaşterii, a Rădăcinilor, a Descrierii Vocilor Abile, a Lăbuţelor Morţii

*

Cu mult înaintea ZORILOR la şaptesprezece ani
în muntele hotărât să-mi dea natura pe buze ca pe o
pietricică vorbitoare
Îngerul (cu preţul irealităţii) îmi îmbrăcase îndârjirea
mă trezisem cu ea ţiuindu-mi în urechi
carnea lupului căuta o palmă de zăpadă era prietenoasă
în cortul furişat peste inima ta
eram călăuza o parte din frica fericită
la şaptesprezece ani am recunoscut iubirea după cum se sforţa să
râdă
(anul o mienouăsuteoptzecişişicinci)
cu mult înaintea ZORILOR eram natura eram pietricica
vorbitoare
eram talpa roasă de lumină a îngerului.

*

La douăzecişinouă de ani în muntele ca un copac împietrit
prin zece cuvinte rostite eram viitorul
frigul gândirea dorinţa durerea intensă a zorilor
ucigaşul chircit de frumuseţe
Plănuisem un ţipăt şi Dumnezeu îmi dădea un răspuns.
Am recunoscut iubirea după cum secerase.

EI
Cu mult înaintea zorilor în muntele ca o umbră năucitoare
v-am implorat v-am deschis fărâma de carne
în ea erau câteva voci întortocheate câteva câmpii intangibile
câteva locuri îngrmădite
v-am implorat să întindeţi labirintul ca pe un cer cosit
eram vocile robuste ale secolului săgeţile tremurând libere
sănătatea potecilor
ne leagm şireturile înghеţate pe degete
în graba esenţei v-am implorat
Recunoscusem iubirea după migala cruzimii.
Însoreaţi adăpostul cu furcile nervilor noştri.
Eram stelele copacului ca nişte seminţe.

*

La douăzeci şi nouă de ani când buzele au părăsit pentru o vreme
cele zece cuvinte şi mai bine
purtam bolnava de colo-colo
îi lipeam de picioruşe coapsele istovite ale îngerului
de undeva din oraşul roşietic bucuria adulmeca
şi zidarii plămânilor
îmi lăsau sângele pe umeri mila pe umeri
ferestrele şi rădăcinile albastre ale lucrurilor
Ne-am aşezat pe şuviţa de vin
aveam mormântul pe umeri gardul pe umeri
mila pe umeri ferestrele şi rădăcina albastră a îngerului.

*

La patruzeci şi unu de ani m-am aşezat pe şuviţa de vin
ca pe-o şuviţă de râu
îţi luasem bolnava din rădăcinile albastre ale lucrurilor
mila de pe umeri mormântul pumnul de înger mormântul ţipătul
de pe lucruri gardul de pe umeri mormântul
Am recunoscut iubirea după cum secerase.

EI
V-am descris îngerului pe şuviţa de vin
eraţi zidurile pline de ramuri copiii florilor de tablă
vocile noastre abile v-au descris
lângă ce aveam mai bun mai uşor de recunoscut
mai sigur de lovit.
Cu vocile nostre abile
îngerul făcea ce voia
(omienouăsutenouăzecişişapte)
am recunoscut iubirea după anul ce începuse să crească
după şuviţa de vin ca o şuviţă de râu.

EI
Cu cele cinci săptămâni pe şuviţa de vin şi două zile
în care tropăiseră lumina intactă şi zidurile pline de ramuri
povesteam labirintul cosit
urmele morţii lăbuţele morţii
într-o seară când forţa îşi sorbea copăceii albaştri
erau lăbuţele morţii
ca un foşnet de frunze
cu cele cinci săptămâni şi două zile
galopau lăbuţele morţii iubirea

Şi lasă-ne Doamne Şi opreşte-te Doamne
în labirintul cosit
prin el a trecut îngerul ca un zgomot de piatră
Recunoscusem iubirea după cum îşi sorbea copăceii albaştri.
Şi lasă-ne Doamne Şi opreşte-te Doamne
în iarba care bolboroseşte iubirea cu cele cinci săptămâni şi
două zile
(casa în care am întins pielea de rândunică
ca pe un cearceaf, ca pe-o oglindă)

În lumina de ora nouă

În lumina de ora nouă când şoriceii şi-au ros bruma de fericire
când tramvaiul dă orăşeanului izbânda prăpădită a dimineţii
dantela de doi bani culoarea ei ştearsă de respiraţia mea
atâta se vinde atâta se atârnă
inimii i s-a făcut frig înăuntru
măturătorul de ora nouă îmi lipeşte de fereastră praful şi zimţii
vagabonzii pe iarba tunsă băieţeşte bat clopotele terorii absolute
expansiune a lanţului
creierul meu este ograda cu floricele de tot felul
sari copilaşule într-un picior
la urma-urmei ne-am ferit prea mult
sari copilaşule va veni către seară steaua pe iarba tunsă băieţeşte
tăvăleşte-te tăvăleşte-te
udă-ţi viaţa cu floricele de tot felul
lasă moartea celor înghesuiţi să o privească de aproape
expansiunea moralei dantelele de doi bani din care mi-am
făcut pajiştea la ora nouă dimineaţa cât mai aproape de mine
sari copilaşule în lumina de la ora nouă costumat în viitoarea

moarte

PE ACELAȘI FIR, SPRE O LEGENDĂ

de ALEXANDRU GEORGE

Reluând după o nedorită întrerupere notele mele pe marginea aventurilor Institutului G. Călinescu, să-mi fie permis a-l părăsi pe Emil Manu cu a sa foarte prețioasă evocare și să mă refer la un caz pe care el însuși îl comentează și care se cuprinde în sfera subiectului: e vorba de ceea ce scrie d-na Zoe Dumitrescu-Bușulenga în cartea de ***Interviuri de tranziție*** *alcătuită de C. Stănescu.*

D-sa a fost multă vreme directoarea acestui institut, după o lungă perioadă de timp când a lucrat acolo; a asistat așadar și la mutările finale din casa lui Ștefănescu-Grivița în str. Frumoasă și apoi în Palatul Ligii Culturale, de pe Splai. Ca orice spirit nomenclaturist, directoarea de atunci deplânge niscai (ultime) măsuri ale lui Ceaușescu, fără a semnala nenorocirile mult mai grave din deceniile care au precedat cu mult căderea tiranului și a regimului comunist.

Desigur, nu e plăcut să te tot muți; mai ales o bibliotecă (pe care divinul ei director n-a ținut să o aibă) are multe de suferit; nu înțeleg de ce, într-o astfel de deplasare, s-au confiscat părți din mobilier sub cuvânt că e vorba de piese „de patrimoniu", ceea ce a dus la risipirea lor (dovedind, adaug eu, în spiritul respectului la proprietate, că metoda cea mai sigură de a distruge o avuție este aceea de a o socializa, altfel spus: de a o împărți, sub cuvânt că de ea trebuie să se „bucure" cât mai mulți).

S-a făcut. Dar Institutul a rămas cu echipa de cercetători, cu specialiștii și planurile stabilite și aprobate, cu realizările în curs sau în perspectivă pentru care existau condiții favorbile de realizare. Ce au făcut toți aceștia sub conducerea marelui om și a celor care au urmat? Nu prea grozave lucruri. Principalul obiectiv: redactarea unei istorii a literaturii române, sarcină prioritară în mentalitatea autoritaristă a comuniștilor pentru că era, ca și celelalte „istorii" și manuale, o carte normativă, după care urmau să se redacteze opurile didactice de diverse grade. Regimul avea, în cultură ca și în toate sectoarele lui de dominație, năzuința net dirijistă, întrupată în manualul unic de tipul clasicului **Curs scurt**; Institutul lui Călinescu, atunci când s-a văzut că nu e în stare de așa ceva, a fost transformat într-unul de documentariști. „Profesorul ne socotea elevi și ucenici, ne informează d-na Bușulenga. O școală a unei riguroase munci intelectuale, fără de care nimic nu poate fi clădit. Eu însămi, doi-trei ani, n-am făcut altceva decât, la cererea expresă a lui G. Călinescu, să cercetez număr de număr **Monitorul Oficial** - mii de pagini - ca să găsesc nu știu ce sentință de tribunal în procesul Brătescu-Voinești! Punea foarte mare preț pe munca de documentare în vederea constituirii temeliei pe care se ridică istoria literară" (p. 2). Care istorie literară? Desigur că aceea „de tip nou", căci adevărata istorie, concepută estetic, o scrisese Călinescu însuși de mult și era larg cunoscută.

De fapt toată munca „intelectuală" a Institutului (dar și a unor persoane din afară) avea ca scop, așa cum am mai spus-o, anularea **Istoriei** directorului, atât în versiunea mare (1941) cât și în cea prescurtată din 1945-1946. Noua istorie a apărut doar pentru partea până la Junimea, cu toate că i se constituise atât de solid „temelia"; restul a rămas baltă, iar epoca mai recentă nu va fi scrisă niciodată în condițiile în care se lucrează acum. Dealtfel, nici nu e de dorit, deoarece genul „manualului unic" nu mai are nici o actualitate.

Însă am intrat cu asta într-o zonă care ar merita să fie investigată: rolul real jucat de Călinescu în ceea ce s-ar putea numi „istoriografia literară" a epocii sale de sfârșit, pe care în teorie ar fi trebuit să o domine prin meritele sale reale de autor și prin situația lui politică unică, dobândită printr-un oportunism jalnic dar nu infructuos. În realitate, rolul său a fost ca și inexistent, cu totul colateral; manualele de liceu, iscălite și de el în fruntea câte unui colectiv, nu s-au alcătuit pe baza vederilor sale, ci de politruci și acoliți ai acestora, el girând doar aceste manopere infame. Tovarășul de drum devenise inutilizabil, până la un punct chiar indezirabil, la Institut cufundându-se cu toți elevii și ucenicii în operația de pregătire a unei mari opere. El a transformat colectivul de cercetare în compulsatori de acte, exploratori de arhive, lectori atenți ai Monitorului Oficial, ceea ce desigur că e ceva, dar nu ce aștepta lumea și mai ales comanditarii săi oficiali.

Motivele acestui eșec sunt numeroase, dar mai ales țin de personalitatea celui în cauză, care și-a închipuit că poate juca în acele momente tragice pentru cultura română și pentru întreaga țară rolul de om-spectacol cu nuanțe accentuat bufone, pe o scenă din ce în ce mai îngustată, în fața câtorva ciraci. Cine cunoaște **Istoria** sa, scrisă în condiții de libertate, dar încheiată în cele mai sumbre momente ale regimului legionaro-antonescian, știe că ea e o operă irecuperabilă pentru comunism. Totul, viziune, stil, judecată estetică, trădează un spirit personalist acut, cu totul inoficial, judecățile sunt slobode și capricioase, atmosfera de „petrecere în mijlocul unor capodopere" (cum definea Anatole France critica impresionistă) sau mai bine zis: de petrecere de-a valma în contact cu tot scrisul românesc, dar mai ales cu toate inepțiile descoperite cu delicii și ridiculizate cu vervă. Concepția politică a autorului este marcat elitistă; el vorbește tot timpul de „vulg" cu disprețul aristocratului arogant, ridiculizează spiritul libertar al literaturii de care se ocupă, respinge sau escamotează militantismul foarte vizibil al scriitorilor din perioada eroică, în fine pe socialiști îi strivește cu totul în câteva rânduri.

Cine cunoaște* Istoria *sa, scrisă în condiții de libertate, dar încheiată în cele mai sumbre momente ale regimului legionaro-antonescian, știe că ea e o operă irecuperabilă pentru comunism.

S-a întâmplat (prin ce mister al unui suflet mâncat de cele mai nocive ambiții și dorințe de revanșă socială, nu stau acum să analizez) să adere la comunism, adică la o ideologie și un program politic în perfectă contradicție cu ceea ce el fusese până atunci și se dovedea a fi temperamentul său intelectual. Rezultatul a fost spectacolul strident, când nu jalnic, al „carierei" lui în noul regim, pe care nu-l anticipase defel în scrierile sale anterioare, dar îl lăuda acum din răsputeri. Și una dintre cele mai stăruitoare legende, în legătură cu epoca, este aceea a unui Călinescu „inconformist", luptând sau măcar agitându-se pentru impunerea altui spirit, un astru strălucitor dătător de lumină și un luptător pentru stabilirea adevărului (măcar) estetic, împotriva dogmaticilor și obtuzilor. Dealtminteri, chiar și atunci când a fost „scos" de la catedră, el nu a fost blamat pentru că ar fi ținut cursuri de valorificare estetică despre un D'Annunzio sau un Mallarmé, ci pentru că nu se putea încadra în rigiditatea cadrului didactic pe care-l impuneau comuniștii, cu nevoia lor urgentă de cadre, de activiști culturali cu diplome, de dascăli obedienți pentru învățământul mediu; or, ultimul curs pe care l-a ținut Călinescu la Facultate a fost despre... **Cartea de bucate** a lui M. Kogălniceanu, dacă nu mă înșeală memoria.

Mărturisesc a fi fost unul dintre naivii care au tot așteptat în primul deceniu de comunism un gest de curaj efectiv din partea omului de cultură admirat; nici vorbă nu a fost de așa ceva. El nu a făcut decât să repete, în stilul său incomparabil și cu multă vervă jucată, lozincile zilei. (Inconformismul lui consta doar în ... neologisme). Ideea că el s-ar fi luptat cu „presiuni" din partea îndrumătorilor de partid este cu totul în afara adevărului sau trebuie drastic corectată. D. Ion Rotaru, care a fost un colaborator al Institutului într-o anume perioadă, încearcă să consolideze această legendă, dar printre rânduri îi scapă o probă: D-sa a reușit să salveze un basorelief al lui Maiorescu, care ornase amfiteatrul care-i purta numele la Universitate și care urma să fie dat la topit, dar când l-a adus la Institut, Călinescu „a făcut iarăși un scandal teatral: «Fugi de-aici cu reacționarul ăsta! Vrei să mă bagi în pușcărie?»" (...) „Nu mă interesează, e reacționar". Și nu a vrut să semneze de primire pretextând printre altele că portretul acela medalion, executat de sculptorul Ion Georgescu, nu-l reprezintă pe marele critic. În cele din urmă, a iscălit de primire M. Novicov, care se afla de față, mult mai viteaz decât divinul critic. (**„Aderarea" lui Călinescu, II,** în **Porto-franco**, VI, 11 (32) 1996, p. 4).

Mai e nevoie să adaug sublinierea că înregistrând astfel de acte de „curaj" acreditâm ideea că unor oameni ca el li s-a impus alternativa: „Academia sau Canalul"...? E însă aici o informație scăpată oarecum memorialistului, dar care e perfect edificatoare asupra unei atitudini. Călinescu a fost în punctul de foc al problematicii apărării și salvării literaturii române în comunism; ce a făcut a fost mai curând lamentabil, consternând pe cei care mai nădăjduiau în el și compromițând o reputație, care nu era deloc uzurpată. Nici o inițiativă generoasă, nici un act de curaj nu a venit de la el și nu s-a născut în focarul care ar fi trebuit să fie Institutul său, chiar dacă acesta era finanțat de comuniști. A preferat să-și trimită „colaboratorii", transformați în „elevi și ucenici", să se cufunde în arhive după acte și să se piardă în deliciile supreme ale **Monitorului Oficial.** Despre rest, știa el că în lumea literelor realitatea poate fi înlocuită cu cele mai naive legende.

Erratum. În succinta mea pomenire a anticarului Radu Sterescu s-a strecurat o eroare: în timpul războiului el a fost (poate chiar angajat) în redacția **Universului literar**, nu a **Vremii**.

ZIDUL, CA O GHILOTINĂ

eugen
şerbănescu

Când o femeie îţi oferă cartea de vizită, sub orice pretext, e păcat să nu o foloseşti. Mai ales când persoana nu ţi-e indiferentă, ceea ce, se pare, începuse să fie cazul zidarului Manu. Mergând pe bulevard, el simţea în buzunar greutatea tulburătoare a dreptunghiului de carton cu ajutorul căruia Milena îl sfătuise în acea dimineaţă să-şi „păcălească" amicii. Dar făcuse ea gestul doar pentru atât? Sau fusese o formă voalată de invitaţie? Manu pritocise această întrebare toată ziua, dar nu putuse să găsească un răspuns sigur. Strada Romulus - se documentase din câteva surse şi chiar prin inspecţie la faţa locului - era departe, foarte departe de linia tramvaiului zece. Sigur lui Manu îi era puţin ruşine de scena gratuită pe care o provocase în cancelarie (îl înjurase în gând pe Chitoşcă toată ziua) şi de aceea scopul - declarat - al vizitei pe care voia să i-o facă Milenei era să-şi ceară scuze şi nimic altceva. Nimic altceva? Oare?!

Îşi continuă drumul neclintit, ca atras de un magnet, către adresa ei. Existau două posibilităţi: Ori să-i trântească uşa în nas, ce vrei, domnule?, lasă-mă-n pace!, nici nu te cunosc!, cine eşti dumneata? Ori să-l invite frumos înăuntru, să bea împreună o cafea, să schimbe două-trei vorbe, o întâlnire protocolară, rece, la capătul căreia s-ar fi despărţit poate într-un „punct" aflat în urma celui în care se aflau în momentul de faţă. Şi mai era o a treia eventualitate, la care Manu nu îndrăznea să se gândească: Milena să-i deschidă uşa cu o privire mustrătoare, să-l certe că a întârziat, te-am aşteptat toată după-amiaza, credeam că nu mai vii, of, prostuţule, prostuţule, apoi să-l fi luat de mână şi uşa să se fi închis încet în urma lor... Era departe acest vis? Era un vis, desigur.

Strada Romulus era una cu case vechi de-o parte şi de alta. Numărul 10 era ocupat de o clădire placată cu marmură neagră. Manu împinse uşa, urcă o scară în spirală şi se opri la etajul 1. Uşa apartamentului cu numărul 8 era impozantă. Lacul negru strălucea în bătaia becului de serviciu. De dincolo răzbăteau frânturi de voci şi râsete. Recunoscu glasul Milenei, care chicotea şi mai era un glas de bărbat care intervenea din când în când, cu mici observaţii indescifrabile ce sporeau starea de ilaritate a Milenei. Manu îşi retrase degetul de pe butonul soneriei şi-şi lipi brusc urechea de uşă. Dintr-o dată tot sângele îi fugi din obraji. Sta încremenit şi asculta. Recunoscuse glasul lui Chitoşcă.

- He-he, făcea Chitoşcă, ca un paşă, şi ce ţa te-a ajutat?

- Ha-ha-ha, râdea Milena, nemaipomenit de înveselită, bineînţeles că nu! Mie îmi trebuia, vezi bine, altceva...

- Păi vezi, râse Chitoşcă, ştiu eu ce-ţi trebuia...

- Eh, şi tu acum... se alintă Milena.

Manu se încruntă. Era vocea lui Chitoşcă sau parcă nu era.

- Dă-mi şi mie o ţigară, ceru Chitoşcă.

- Parcă nu fumai atâta... observă Milena.

Se auzi zdupăit de paşi şi apoi ron-ronul brichetei. Manu se retrase un pas. Era pământiu.

- Mâine ai program de dimineaţă? întrebă Chitoşcă sau cel pe care Manu îl lua drept Chitoşcă.

- Da, răspunse Milena. Vii de dimineaţă?

- Pot eu să nu te văd la prima oră? se întrebă Chitoşcă, retoric.

- Uff, nesuferitule! exclamă Milena, înciudată.

Şi iarăşi pauză. Dacă cineva ar fi trecut pe lângă Manu în acele clipe, s-ar fi speriat. Chipul îi căpătase o fixitate şi o paloare cadaverică. Cu părul lung, ca un cavaler din vechime, cu maxilarele colţuroase care acum parcă deveniseră şi mai colţuroase, ca şi cum Manu slăbise în numai câteva clipe acolo, lângă uşa Milenei, kilograme bune, cu privirile rătăcite, părea desprins dintr-un film de groază şi e sigur că înşişi colegii săi, Toader şi ceilalţi, nu l-ar mai fi recunoscut şi s-ar fi tras înapoi, terifiaţi, ca din faţa unui monstru. Manu îşi aduse mâna cu un gest „rupt", ca într-o mişcare de breakdance, şi-şi aşeză palma pe tocul rece al uşii. De dincolo continuau să răzbată frânturi de discuţie, dar după stranietatea expresiei chipului lui, se vedea că nu mai receptează înţelesul vorbelor care îi ajungeau la ureche şi că glasurile Milenei şi al lui Chitoşcă se îndepărtau de el tot mai mult, nu-l mai ajungeau - asemenea unui post de radio care-şi pierde vlaga şi se evaporează în eter.

Se desprinse de tăblia uşii şi, ca întors cu cheia, începu să coboare scările. Strada era ascunsă în întuneric, singura lumină care ardea la etajul 1, exact în dreptul ferestrei apartamentului Milenei, se stinse şi ea chiar în clipa în care Manu îşi ridică bezmetic ochii în sus. Câteva clipe încremeni în această postură, cu bărbia ridicată - un lup singuratic amuşinând luna. Apoi se urni. Păşea sacadat, cu mişcări de robot, te puteai aştepta în orice moment să auzi scârţâiturile mecanismului care-l punea în mişcare. Se ciocni de câteva persoane care-l apostrofară indignate, ce faci, domne', nu vezi pe unde calci? (şi adevărul era chiar acesta, că el nu vedea pe unde calcă), dar Manu nu le răspunse, mărginindu-se să le privească bizar, drept în faţă, atitudine care îi dezorientă şi-i îndepărtă într-o clipă pe certăreţi. Mai curios era că şi alţi trecători, găsindu-se încă la distanţă, începură să se dea la o parte din calea lui, lăsându-i drum liber, ca unei arătări de care - văzând-o de departe - e mai bine să te fereşti.

Mişcându-se tot timpul ca un robot, Manu nimeri într-un târziu o staţie de metrou şi chiar coborî pe peron, ceea ce ne face să credem că mai păstra cât de cât o fărâmă de luciditate. După şocul din faţa uşii Milenei, ar fi fost greu de presupus către ce punct se îndrepta Manu sau dacă se îndrepta spre unul anume.

Rama irumpse în staţie şi în câteva secunde înţepeni. Manu păşi pe platforma vagonului din dreptul său. Expresia fizionomiei lui nu se schimbase, ci se adâncise în neclintirea ei de gheaţă, iar privirea-i aiurită se fixă asupra unui punct îndepărtat, foarte îndepărtat, aflat, de fapt, în el însuşi. Trenul depăşi câteva staţii pustii. „Atenţiune, se închid uşile"... şoptea obosit mecanicul. „Urmează staţia...", aici vocea făcea o pauză, în momentul trecerii de la o repetare stereotipă, la normalizarea staţiei în cauză... „Piaţa Unirii, peronul pe partea"... aici intervenea iarăşi o scurtă pauză... „dreaptă". Peretele nefinisat al tunelului zbura pe lângă Manu, huruind. Prin ochiul unui geam deschis, curentul îi bătea faţa şi părul.

Coborî. Se târî pe culoarele subterane ce aduceau cu nişte săli de operaţie, şi ajunse la suprafaţă... Se prelinse pe lângă blocurile înalte şi urâte din acea margine de Bucureşti.

- Sărut mânaaa...

Copiii din faţa scării se strâmbară miraţi, când Manu, cu capul înfundat între umeri, trecu pe lângă ei ca un bolnav. Era beat vecinul lor? Prea vesel nu fusese el niciodată şi le răspundea la salut cam în silă sau în răspăr. Dar acum le dădu impresia că nici nu-i aude, nici nu-i vede. Manu intră în hol şi chemă liftul. Aşteptând aprinse o ţigară. Zgomotele blocului curgeau m jos ca pe burlan. Trase câteva fumuri adânci. Apoi, văzând că nu se mişcă nimic, apăsă în duşmănie pe butonul de apel, mormăind între buze o înjurătură. În spatele lui se deschise o uşă şi apăru domnul Arghiroiu.

- Dom' Manu, îl strigă el, ghiduş. Vreţi să veniţi puţin? Am un ceas care o să vă placă.

Manu se întoarse spre el abrupt, domnul Arghiroiu clipi speriat. Ochii lui Manu ardeau în penumbra holului. Obrazul îi era tras peste pomeţi şi încremenit.

- Da' ce-aveţi, sunteţi bolnav?

Manu se roti iar spre uşa liftului, ca tras pe aţe, şi deodată prinse a lovi cu piciorul, o dată, de două ori, de trei ori, producând nişte zgomote asurzitoare, care reverberau în toată casa scărilor. Icnea şi lovea.

- Dom' Manu, îndrăzni domnul Arghiroiu, liftul e-aicea, nu-l vedeţi?

Manu se opri. Zmuci uşa. Sfertul de oglindă rămas teafăr îi arăta o jumătate de obraz ca de ceară şi un ochi dus în fundul găvanului. Până sus, liftul se umplu de fum. Pe palier, c obicei, îl aştepta doamna Lascu. Arăta ca-o bătrână scorojită. Nici vorbă de aura de distincţie pe care o afişase cu o seară înainte. Stătea puţin cocârjată şi, deşi din alte motive, avea şi ea, ca şi Manu, o anumită fixitate stranie a privirii.

- E un fum ca la vapor. O să mă sufoc... asta e, asta vreţi cu toţii...

Manu încercă să descuie.

- O să mă sufoc... asta e... e un fum ca la vapor.

El îşi înălţă obrazul sticlos către ea. Bătrâna tăcu subit, doar ochii neastâmpăraţi ca doi şoareci nu încetau să-l iscodească pe sub sprâncenele spelbe. Frunţile lor erau foarte aproape. Ochii lui Manu avură o pâlpâire de viaţă. Bătrâna schiţă un rânjet şi brusc Manu o imită, ca şi cum ar fi fost oglinda ei. Curios era că reuşise să-i copieze perfect expresia cu o rapiditate extremă şi pentru o clipă faţa i se zbârci în mii de cute. Bătrâna Lascu făcu un pas înapoi, dar fără să se sperie, ci pentru a-l cuprinde şi mai bine în focarele privirilor ei cârcotaşe.

- Dă-mi şi mie o ţigară, zise ea pe neaşteptate.

Manu îi întinse mecanic propria lui ţigară. Ea o luă şi se îndepărtă, calmă, cu un zâmbet subţire pe buze. Redevenise, nu se ştie pentru cât timp, fosta doamnă Lascu. În lumina galbenă a holului, duse ţigara la gură cu o mişcare pură, aerată, cu un gest de balerină. Câţiva copii izbucniră din lift şi se împrăştiară pe palier, chiuind. Bătrâna pluti printre ei şi se strecură graţioasă, fragilă, prin uşa întredeschisă a apartamentului ei.

Manu încercă pentru a doua oară să descuie uşa garsonierei lui. Nu reuşi, şi atunci, brutal, o lovi cu tot corpul şi-o dădu de perete.

Făcu doi paşi şi se opri. Cuvertura de pe pat, mulându-se pe trupul Ninei, nu lăsa să i se vadă decât umerii goi. Manu rămase o clipă neclintit, apoi se aşeză pe un scaun.

- Ce vrei? vorbi el domol.

- Vino lângă mine.

În spate se auzi oftatul liftului. Chiuveta din bucătărie picura. Manu stătu o vreme cu ochii pironiţi în gol.

- Îmbracă-te şi du-te, zise el apoi, cu un glas sumbru, care nu prevestea nimic bun.

- Ce-ai spus? se zborşi Nina, ridicându-se cu o mişcare rapidă în capul oaselor.

Sânii, scăpaţi de sub învelitoare, i se zbătură neliniştiţi.

- Lasă-mă... cu gândurile mele, zise Manu rar.

- Da' ce ai?

- N-am nimic.

- Cum n-ai nimic? Ce, nu te cunosc eu?! se impacientă Nina, sculându-se din pat şi venind lângă el, expunându-şi goliciunea fără nici o jenă.

- Nu mă cunoşti tu, o avertiză Manu, cu capul în pământ.

- Ba bine că nu!

Încercă să-l atingă, dar Manu se zmuci. Nina rămase foarte mirată de gestul lui, dar după câteva momente dădu semne că începe să-şi explice.

- Nu cumva, zise ea, aprinzându-şi tacticoasă o ţigară, iar te-apucă ?

- Ce să m-apuce? mormăi posac Manu, uitându-se încruntat în podea.

- Ştii tu! Ca atunci când...

- Când ce? răcni deodată Manu, răsucindu-se cu faţa către ea.

- Când te-ai agăţat de cablu, îi replică Nina, calmă...

Manu o ţintui cu o privire rea.

- Ce, ai chef să mă baţi, nu-i aşa? îngână Nina în zeflemea, legănându-şi imperceptibil şoldurile.

Şi, într-adevăr, el se ridică şi se apropie de ea, deplasându-se tot timpul ca un robot, neslăbind-o din ochi. Gura şi buzele i se strânseră într-o expresie încleştată. Nina făcu un pas înapoi, înfricoşată. Manu se propti în faţa ei şi mâinile îi zvâcniră instantaneu. Nina scoase un ţipăt înainte ca palmele lui să-i cuprindă obrajii şi s-o zgâlţâie brutal.

Apoi îşi sprijini fruntea de creştetul capului ei. Nina se strânse şi rămase neclintită, neîndrăznind nici să mai răsufle. Mâinile lui Manu continuau s-o clatine, părea că el le scăpase de sub control.

- Te rog să mă înţelegi, murmură Manu într-un târziu, cu vocea tărăgănată. Te rog... Te rog să pleci...

- Uite că nu plec, avu ea totuşi puterea să-i replice. Nu plec. Să vedem ce faci!

- Atunci, plec eu...

Şi Manu se răsuci şi plecă hotărât către uşă.

- Ba n-ai să pleci nicăieri, sări Nina, tăindu-i calea, tremurând de furie. Explică-mi ce se întâmplă! Care-i treaba? ţipă ea, bătând din picior.

- E greu acum... E greu să-ţi explic.

- Tu nu poţi niciodată să-mi explici, murmură Nina, cu o privire sălbatică.

- Eu nu pot să-mi explic nici mie... zise Manu, ca pentru el.

Deschise uşa.

- Te-ntorci, da, te-ntorci? auzi în spate întrebarea disperată a Ninei, în acelaşi timp poruncă şi rugă... Vino înapoi!

Închise uşa încet. Porni pe scări în jos, lovindu-se când de perete, când de balustradă, ca un om beat. Avea un aer de tristeţe nesfârşită, care se accentuă repede, devenind o amărăciune grea, chinuitoare. Un zâmbet straniu, răutăcios şi sfidător, i se întipări, ca o mască, pe obraz.

Se auzeau strigăte venind din toate părţile. Manu simţi o căldură dogorâtoare scăldându-i tâmpla şi obrazul. Puse mâna. Era sânge. Zăcea culcat pe spate şi putea vedea cerul, iar dacă îşi mişca puţin privirea peste cap întâlnea o muchie de zid şi apoi întunecimea interiorului nefinisat al sălii de proiecţie. Era un joc plăcut, să-şi mute ochii când pe cerul albastru al acelei zile de primăvară, când pe umbra de dincolo. Iar zidul, ca o ghilotină, îi stătea deasupra capului. Capul lui Toader, alb şi speriat, se iţi deasupra.

- Ce e? Ce-ai făcut? Ce e cu tine, Manule? zise Toader, aplecându-se disperat să-l ridice.

- Ce să fie? zise şi Manu, în şoaptă, calm, oarecum mirat. Capul îi atârnă pe spate când Toader, apucându-l de umeri, îl trase în capul oaselor.

- Veniţi, mă! ţipă Toader din rărunchi, ghemuindu-se pe genunchi şi susţinându-l.

Mâneca salopetei i se umplu de sânge. Se auziră nişte tropăituri înfundate şi apărură Benone şi Bradu, apoi Chitoşcă, apoi ceilalţi. Se repeziră şi-l săltară pe braţe.

- Du-te unu' şi cheamă *Salvarea*, porunci Chitoşcă. (Steluţa o zbughi ca din puşcă spre şcoală). Uşor, îi îndemnă el mergând pe lângă ei. Nu-l zgâlţâi să n-aibă ceva rupt.

Manu era livid. Deschise ochii. Privi umerii tovarăşilor săi care-l cărau încruntaţi.

- Unde mă duceţi? se nelinişti el, deodată, zvârcolindu-se. Lăsaţi-mă! Vreau să văd!

- Ce vrei, mă, să vezi? zise Chitoşcă amărât.

- Duceţi-mă înapoi, vreau să văd, se rugă Manu, hotărât.

Bărbia îi tremura, iar ochii îi luceau ca şi cum ar fi avut febră. Zidarii se opriră, nehotărâţi, aşteptând o vorbă de la Chitoşcă.

- E nebun, zise acesta cu obidă în glas.

Un zidar sosi în fugă cu ştergarul pe care luaseră masa şi-i făcură, de bine de rău, un bandaj în jurul testei năclăite de sânge şi praf.

- Daţi-i drumul spre baracă, porunci Chitoşcă.

Dar Manu prinse iar să se zbată şi aproape că le scăpă din mâini. Trebuiră iar să se oprească.

- Hai, măi, Manule, ce dracu! făcu Chitoşcă nemulţumit. Ce te-a apucat?

- Duceţi-mă înapoi. La spărtură, murmură Manu cu ultimele puteri şi leşină.

Se uitară unii la alţii, năuciţi.

- Hai înapoi, spuse calm Toader, ţinând tot timpul în palmele lui uriaşe, cu degetele groase şi noduroase, scăfârlia lui Manu. În definitiv, până vine Salvarea, ce să-l mai trambalăm de colo până colo?!... mormăi el.

Chitoşă îl fixă o clipă atent şi Toader îşi ridică şi el privirea, molcom, dar rece, o uitătură rea pe care nu i-o mai văzuse nimeni până atunci. Făcură cale întoarsă. De altfel nu se depărtaseră prea mult, câteva zeci de metri. Ştergarul se îmbiba încetîncet. Avea o inscripţie cusută cu aţă roşie - „Bucate bune am gătit pentru soţul meu iubit" - care aproape că nu se mai distingea.

- Ce dracu' face Salvarea de nu vine? sudui Chitoşcă, întorcând capul către şcoală. Că le-am spus să ne pună şi nouă telefon... şi am rămas cu spusul! Ia du-te, măi, şi vezi ce se întâmplă!

Un alt zidar o luă la fugă spre cancelarie.

- Uşor, zise Toader.

Ajunseră la locul de unde plecaseră. De aici şcoala nu se vedea. Se opriră şi-l rotiră pe Manu cu faţa la gaura din zid, de unde îl luaseră. Toader îi aşeză palma şi antebraţul stâng sub ceafă, susţinându-i-o, iar cu dreapta îl lovi uşor peste obraz. Manu deschise ochii.

- Încă puţin, Manule..., zise Toader, forţându-se să zâmbească, apoi îşi mută privirea în altă parte.

Manu şopti ceva.

- Vrea să spună, zise Benone, cu faţa neclintită.

Se aplecară spre Manu.

- Dă-te la o parte, şopti Manu, cu privirea atrasă ca de un soare.

Chitoşcă se feri în lături şi atunci se întoarseră cu toţii şi văzură. Spărtura avea formă de om. O priveau cu toţii, buimăciţi. Deşi unele cărămizi erau dislocate pentru că zidul era încă umed, aproape toate acelea care formau desenul spărturii rămăseseră ca prin minune la locurile lor. Câteva fuseseră smulse, iar altele înaintau stinghere în gol, astfel că, văzută de aproape, nuţi puteai da seama de forma căreia îi dădeau naştere, pe când de la distanţă (pe el îl ţineau înclinat la 45 de grade, ca pe o mumie) apărea clar un contur omenesc. În carnea zidului stăteau decupate picioarele, o mână întinsă lateral, trunchiul şi capul.

În lumina orbitoare a amiezii - în zidul înalt de câţiva metri şi lat de alte câteva zeci de metri, în care cărămizile erau perfect aliniate ca soldaţii la paradă - golul acela nefiresc, scrijelit de razele soarelui, plin de întunericul din interior, avea ceva straniu şi zidarii rămaseră cu ochii pironiţi la el, hipnotizaţi.

- De ce-ai făcut asta, băiatule... murmură Toader.

Dar Manu nu-l auzea. Sorbea cu nesaţ imaginea pe care o avea în faţă. Se mai colorase în obraji. Pe alee, de după colţ, soseau în fugă Steluţa şi Milena. Când îl văzu pe Manu, ţinut pe braţe, cu capul bandajat şi alb ca varul, Milena încremeni înspăimântată. Oamenii întoarseră capul spre ea. Chitoşcă o anunţă laconic:

- Un mic accident de muncă... Nu vă faceţi probleme. Vine Salvarea.

- Ce accident de muncă, bre... Visezi? se răsti Toader la el, fulgerându-l cu privirea. Ce, ăla de colo e accident de muncă? întrebă el mâhnit, arătând cu capul spre spărtură.

Milena se apropie.

- El a făcut asta? întrebă ea cu glas sugrumat, privind la omul din zid.

Zidarii confirmară în tăcere. Manu schiţă un zâmbet firav.

- Vă miră?

Milena nu-şi luă privirile de pe zid. Răspunse imediat, ca şi cum ar fi ştiut că Manu i se adresează doar ei.

- Ce anume?

- Că am făcut-o eu?

- Mă... mă intrigă... zise ea, cât putu mai calmă, după o pauză.

Şi, într-adevăr, el se ridică şi se apropie de ea, deplasându-se tot timpul ca un robot, neslăbind-o din ochi. Gura şi buzele i se strânseră într-o expresie încleştată. Nina făcu un pas înapoi, înfricoşată. Manu se propti în faţa ei şi mâinile îi zvâcniră instantaneu. Nina scoase un ţipăt înainte ca palmele lui să-i cuprindă obrajii şi s-o zgâlţâie brutal.

- Uite c-am făcut-o, râse Manu, mai tare, în batjocură, parcă între timp mai prinsese puteri.

- Stai, omule, nu te-agita, îl certă Toader.

- A mai făcut el din-astea, o anunţă Chitoşcă, dispreţuitor. Acu' vreo lună s-a agăţat de un cablu pe la etajul 6, pe şantierul de dincolo... şi arătă cu mâna într-o doară spre un bloc în construcţie, aflat în partea stângă a şcolii.

Manu ridică cu greutate un deget şi i se adresă lui Chitoşcă:

- Meştere, dumneata rămâi la ăi 100 de lei cu care-mi eşti dator. În rest, nu te băga.

Chitoşcă îl privi lung, în timp ce Manu clătina din deget a dojană şi nu-l slăbea din ochi. Se auzi un huruit de maşină.

- Vine Salvarea, zise careva, bucuros.

Dar nu era Salvarea, era o maşină particulară, o Dacie de culoare albă, lucind de curăţenie, care se opri lângă ei, într-un mic nor de praf. Din ea coborî Costea.

- Dacă n-a venit Salvarea, să-l ducem la mine, zise el şi deschise portierele din spate.

Continuare în pag. 10 ➤

➢ *Urmare din pag. 9*

- Nu-i nevoie, protestă slab Manu. N-am nimic. Lăsaţi-mă jos.

- Taci, mă, ce, vrei să dai de bucluc...? Dacă ai fractură la gât....? îl dojeni iar Toader.

- N-am nici o fractură.

- Fractură n-are, fu de părere Bradu, în stilul lui rar şi apăsat, care impunea respect. Are un şoc.

- Tu nu vezi că-ţi curge sânge? Dacă-ţi mai curge puţin, ăla eşti!

- Ce facem, meştere? întrebară câţiva.

- Dacă vă spun că mi-e bine, îi asigură Manu din nou, dar faţa continua să-i fie palidă, iar buzele aveau o nuanţă violacee.

O auziră deodată pe Milena rostind, hotărâtă:

- Trebuie să mergi la spital!

Se făcu tăcere şi Manu o privi ca prin ceaţă.

- Bine, merg, cedă el, imediat. Dar pe picioarele mele. Lăsaţi-mă jos.

Îi puseră picioarele pe pământ cu băgare de seamă. Se clătină şi atunci îl sprijiniră de o parte şi de alta şi, astfel susţinut, făcu cei câţiva paşi care-l separau de maşină. Toader se repezi pe uşa cealaltă şi-l primi înăuntru. Costea trânti portierele şi se aşeză la volan. Porni motorul. Zidarii înconjurară maşina, aplecându-se de şale, să-l vadă mai bine pe Manu. Unii chiar puseră mâinile pe maşină, de parcă, atingând tabla caroseriei, îl atingeau pe el. Steluţa, tristă, îi făcu un semn de îmbărbătare, pe care Manu nu-l văzu. Costea se aplecă, deschise portiera din faţă-dreapta şi strigă:

- Milena, nu vii şi tu?

Milena, care rămăsese puţin mai în spate, ezită. Toţi ochii erau îndreptaţi către ea şi se vedea că trece printr-un moment de nehotărâre. Nimeni n-o grăbi, nimeni n-o îndemnă, cu toate că timpul era timpul lui Manu. Costea aştepta şi el, cu portiera întredeschisă.

Apoi veni în fugă şi se strecură, necăjită, pe scaun. Asupra ei, sub bandajul ca un turban, privirea lui Manu prinse viaţă. Fu atât de intensă încât o făcu şi pe ea să se întoarcă. Îl privi drept în ochi. Costea debreiă şi maşina zvâcni uşor. Prea tare, totuşi, pentru Manu care leşină în braţele lui Toader. Avea întipărită pe chip o expresie de linişte deplină.

Zidarii rămaseră neputincioşi, cu mâinile căzute pe lângă trupuri.

marian drumur

CERNAUŢII

În incinta socială a Institutului pulsa o iniţiativă care, mai târziu, a fost denumită „certitudinea Dogar", deocamdată o pregătire selectivă a secţiei de prospectări. Pentru ideea sa, profesorul Dogar apelase la foşti colegi de şcoală, vecini, prieteni. În perioada incipientă, el devenise teoreticianul mai presus de eşec, o irezistibilă undă de şoc, care părea neabătută, pulverizând orice opoziţie.

Amestecând datele ştiinţifice cu apeluri romantice, impulsuri de prioritate, citate din autori vechi, profesorul reuşise organizarea croazierei cu deplină autonomie tehnică. Nuanţele şi chiar motivaţiile folosite difereau într-atât, încât toţi contribuabilii se fereau să le dezvăluie în întregime, convinşi de unica posesiune a adevărului.

Din exterior, nava oceanografică părea un vas de pescuit costier; dar echipajul era dublat de colectivul profesorului, iar cabina radiotelegrafistului, mai mare şi mai dotată decât cabina de comandă, era guvernată de un specialist detaşat cu multă greutate. Ziaristul Teodor Băceanu, mediind între grupuri, folosind cu plăcere termenii marinăreşti, încercând să-şi definească mandatul, crea o notă de senzaţional.

Comandantul, căpitanul de rangul III Victor Juma, îndesat şi negricios, fusese printre „tabachere" la Şcoala de Marină. Urcase stăruitor spre capul de serie, de unde nu se mai clintise, rupt definitiv de viaţa terestră. Venise cu plăcere la comandă pe „Cerna", unde i se spunea „comandantul de manevre", pentru marcarea autorităţii profesorului.

Activităţile de amenajare şi aprovizionare, lichidarea lucrărilor restante de la Institut, probele de verificare, diversele documente şi documentaţii, o avalanşă de termene şi priorităţi ce păreau nesfârşite şi de neconciliat. Majoritatea participanţilor îşi însuşiseră afirmaţia lui Nea Călin, mecanicul şef, cum că problemele încetau în momentul desprinderii de ţărm, aşteptând cu nerăbdare acea zi fericită.

Evenimentul plecării păru firesc: o scurtă despărţire de conducerea Institutului, membrii echipajului care-şi vedeau de treabă, micul colectiv al profesorului, încadrându-l şi apoi rămânând singur, căci profesorul n-avea timp să admire peisajul, legănatul intermitent, fâşâitul valurilor şi ţipetele de pescăruşi.

Treptat, oamenii îşi desprinseră gândurile de ţărm şi începură să se integreze în noul univers. Coasta frământată a Dobrogei, derulându-se încet, părea că nu le mai aparţine, devenise un detaliu exterior. Pe măsură ce se plămădeau noile obiceiuri şi relaţii umane, redeveneau obişnuiţii mării.

După masa de seară, aşa cum se anunţase, profesorul Dogar luă cuvântul în faţa echipajului disponibil:

- Aş dori să vă expun, pe scurt, scopul misiunii noastre, astfel ca să colaborăm în cele mai bune condiţiuni. Pentru aceasta, ne vom întoarce în antichitate şi anume la cântecul sirenelor, care l-a fermecat pe Ulise. Evident, nu este vorba de acele tatuaje feminine pe care le-aţi văzut adesea, ci de o specie de foci mediteraneene. Lumea submarină nu mai este de mult o lume a tăcerii şi nădăjduiesc ca, în apropierea coastei africane, unde mai supravieţuiesc câteva colonii de foci, să punem în evidenţă una din faimoasele chemări ale mării. Vă doresc noapte bună!

Pentru colectivul profesorului, comunicarea nu era o noutate; ceilalţi se priviră tăcuţi şi plecară cu gândurile mocnind.

Dezbrăcându-se cu dificultate în cabina îngustă, ziaristul Băceanu se adresă doctorului Fileanu, biologul expediţiei, care juca şah cu asistentul Pascu:

- Chiar crezi că se poate găsi ceva, doctore? Doar am auzit de zeci de ori cum icnesc focile.

- Da, în anumite condiţii, veni răspunsul. Dar în imersie? În perioada împerecherii? Aveam sute de înregistrări la Institut, cu tot felul de sunete, şi tot n-aş putea emite o concluzie.

- Afară de asta, se răsuci în patul de sus Dimisiu, celălalt asistent, e vorba de un sunet colectiv, imposibil de obţinut în captivitate.

- Atunci, conchise ziaristul, să căutăm colonia de foci. Dacă reuşiţi ceva, va fi cea mai formidabilă înregistrare.

Lungit, cu o carte pe piept, Lucian, cel mai tânăr marinar, privea prin cabina care i se părea goală, datorită celor care erau de cart.

- Unde te gândeşti, băieţaş? îl întrebă vecinul său, Filimon, care meşterea ceva la o centură.

- Mă gândesc, nene, câte nu ştiu eu în lumea asta mare.

- Dacă vorbeşti de ce caută profesorul, apoi află că eu nu mă mir; bătrânii noştri erau mai înfrăţiţi cu marea, că nu aveau instrumente, ci doar simţirea aleşilor. Şi au înconjurat pământul de luntrile lor, văzând minuni. Dar tu mai bine culcă-te, că abia îţi începi ucenicia.

După cele două strâmtori, Mediterana îi întâmpină senină; vânturile cu mirosuri necunoscute, navele de toate naţionalităţile induceau în oameni un freamăt de nerăbdare. Pe avizierul din careu, cineva lipise un desen reprezentând o orchestră de sirene; începutul fiind făcut, urmară felurite notiţe despre viaţa de pe vas, spirituale, cu bonomie, constituind o gazetă de perete bine informată.

Tot mai des apăreau pe punte cei doi scufundători ai expediţiei, asemănător muşchiuloşi, încercându-şi echipamentele, aşteptând un prilej de vânătoare submarină; abaterile lor provocau mereu discuţiile cunoscătorilor. Când primiră aprobarea de verificare, la poalele unei faleze înalte, se strânseră cu toţii să vadă plecarea bărcii. Cu toată masivitatea lor, trupurile scufundătorilor arătau încărcate - câte trei butelii, centuri de plumb, pumnalul, ceas, manometru, busolă. Revenirea lor la bord a fost şi mai zgomotoasă.

Din ziua primei scufundări, oamenii se simţiră mai destinşi, începură să-şi destăinuie aspiraţiile şi amintirile, aproiindu-se cu încredere unii de alţii. Tot mai des, cei care nu erau de serviciu se strângeau pe punte, îmbrăcaţi în şorturi şi tricouri exotice; priveau meduzle multicolore, delfinii jucăuşi, amintindu-şi de locurile natale. În asemenea ocazii, Emiranu, mecanicul al doilea, se dovedea cu fantezie nesecată, parcă tăinuindu-şi adevărata viaţă, astfel încât la „gazetă" apăru o parodie după „Hronicul" lui Păstorel, care începea:

„În cartea logofătului Băceanu,
Ce-au scris cu cinste şi cu har,
S-au pomenit, la curtea lui Dogar,
De-un măscărici, pe nume Emiranu".

Sosi ziua când profesorul anunţă că pătrund în zona de cercetare; vremea era mohorâtă, cu mare agitată. Ploaia care se porni provocă o agitaţie nebună printre peşti.

Pentru depistarea coloniei de foci aveau nevoie de o bună vizibilitate; abia după două zile a reuşit nava „Cerna" să ajungă în apropierea ostrovului care, după informaţiile profesorului, era propice unei baze de cercetare. O alcătuire stâncoasă, cu verdeaţă puţină şi păsări de mare, departe de căile vapoarelor sau flotilelor de pescuit.

Cu băgare de seamă, localizară, uşuraţi, colonia de amfibii, apoi executară un ocol larg, ancorând în partea opusă. Comandantul Juma era de părere că locul îi îngrădea posibilităţile de acţiune, dar nu avea de ales. Debarcă cu dificultate, instalând o tabără pentru colectivul profesorului, întărit cu cei doi scufundători, oameni din echipaj, ziaristul Băceanu. Rămase stabilit ca activitatea pe uscat să fie autonomă, nava urmând să procedeze în funcţie de împrejurări.

Zile de nesfârşită şi migăloasă prospectare se scurseră, uniformizând membrii taberei. Deplasându-se cu fereală în afara zonei de siguranţă a focilor, cei doi asistenţi stabiliră puncte de observare, camuflate cu vegetaţie. Pe schiţa împrejurimilor apărură locurile preferate ale perechilor, distribuţia traseelor, orele

diferitelor activităţi. Cei doi scufundători constatară că amfibiile nu le dădeau mare importanţă, considerându-i, probabil, de-ai locului.

Înregistrările puneau în evidenţă sunetele cunoscute; ele puteau constitui fundalul sonor pentru filmul documentar pe care-l realizau în secundar, departe însă de ţelul profesorului, care presupunea o grupare cu un comportament deosebit.

Hotărâră să extindă intervalul de observare. În felul acesta, sesizară o tendinţă de aglomerare a perechilor pe o mică formaţiune stâncoasă, ceva mai departe de plaja cotidiană. Profesorul Dogar decise montarea întregii aparaturi în zona respectivă, operaţie care cerea precauţii deosebite, trebuind să fie executată de scufundători. Pentru acoperirea tuturor punctelor de ascultare, Dobre se văzu nevoit să conceapă înregistrări alternative.

Prima ascultare a zonei a dovedit funcţionarea bună a aparaturii şi semăna cu o vânătoare oarbă, aşa cum stăteau toţi la punctul de înregistrare, utilizând pe rând casca de control.

- Parcă şi-ar comunica nişte secrete, îndrăzni Băceanu.

- Este o fază intermediară, afirmă profesorul.

Vasile şi Nicolai relatară mai târziu că focile se grupaseră într-o formaţie compactă, dar nu puteau da detalii din cauza precauţiilor de-a nu le tulbura.

Rămase hotărât să continue observarea zonei, ca fiind cea mai promiţătoare. În zilele următoare, constatară că perechile de amfibii se adunau în număr tot mai mare şi, într-adevăr, se înregistră un maxim de activitate în a patra noapte, când întreaga colonie se concentră pe mica stâncărie, într-o stare de agitaţie care ţinu până după răsărit, terminându-se cu împrăştierea focilor, epuizate.

- În mod cert, este o emisie modulată, spuse Pascu.

- E departe de cântecul din legendă, protestă ziaristul.

- Deocamdată, sunt înregistrări parţiale, interveni profesorul Dogar. Nu avem o înregistrare de ansamblu.

Dobre, specialistul audio, tăcea. După nopţi de ascultare continuă, avea impresia că participase la o răbufnire primitivă de sentimente, care îi afecta rigoarea ştiinţifică. Îi venea să lase totul baltă, să zacă undeva pe nisip, aidoma cu el, sub soare şi vânt. Scufundătorul Nicolai trecea şi el printr-o stare asemănătoare; după noaptea de veghe, se trântise în cort, despuiat, şi nu mai voia să se clintească.

De altfel, misiunea expediţiei era încheiată. Membrii ei simţiră cu plăcere puntea „Cernei" sub picioare, ca podeaua de acasă. Printre pregătirile de plecare, oamenii de pe vas îi iscodeau, să afle cum a mers, mirându-se blajin când primeau răspunsuri evazive.

Profesorul îi ceru lui Dobre să-i facă înregistrarea grafică a benzilor şi se retrase cu ele în cabină. Drumul spre casă părea să intre în rutină, dublat de nostalgia expediţionarilor şi nerăbdarea tuturor. După două zile, profesorul intră în cabina radiotelegrafistului. şi-i spuse specialistului audio:

- Uite, aş vrea să-mi faci o imprimare suprapusă a acestor segmente, şi-i întinse un teanc de înregistrări grafice, tăiate şi lipite.

Dobre, după propria lui expresie, „rămase cu gura căscată" şi-l privi respectuos pe profesor. Apoi, răspunse:

- Se face, dar o să-mi ia ceva timp.

- În orice caz, nu ascultaţi rezultatul decât în prezenţa mea.

Cei doi se revăzură abia în ziua următoare; au stat vreme îndelungată închişi în cabină, pe urmă profesorul ieşi, ca să se închidă la el. Dobre nici nu mai apăru, rămase să doarmă în patul de serviciu. Seara, profesorul anunţă că va prezenta tuturor, după cină, rezultatele expediţiei, spre mirarea colaboratorilor săi.

SISTEME DE CONTROL

de IOAN BUDUCA

Istoria evreilor datează din ziua în care, în urmă cu patru mii de ani, un bărbat, pe nume Avraam, s-a întâlnit cu Dumnezeu. Acelui Dumnezeu i-au spus evreii Iehova. El spunea despre sine Sunt Cel Ce Sunt.

Azi, după patru mii de ani, omenirea se raportează la acel eveniment în fel şi chip.

Pentru credinţele religioase extremorientale, acel eveniment nu înseamnă nimic. „Dumnezeul" extrem-orientalilor nu este personal şi nici nu apare ca persoană.

Pentru cele patru sute de milioane de musulmani, acel Dumnezeu este real, este Cel care i-a vorbit lui Avraam.

Opt sute de milioane de creştini cred la fel.

La fel cred şi cele douăzeci de milioane de evrei, chiar dacă unii spun că sunt atei. Dacă sunt atei cu adevărat, atunci pe acel Dumnezeu Care i-a vorbit lui Avraam îl neagă.

Azi, apare o „sectă" care aduce o nouă interpretare: „Da, este adevărat că lui Avraam i-a vorbit cineva căruia îi spune Iehova, dar acest Iehova nu este Dumnezeu Creatorul-Lumilor".

A mai existat o altfel de „sectă". Aceia credeau că adevărata identitate a lui Iehova este totuna cu aceea a lui Lucifer, cel mai important dintre îngeri. Sectanţii acestei interpretări au o istorie obscură şi glorioasă: templieri, ieri, ori francmasoni, azi, nu-şi dau în vileag credinţa. Au jurat, sub ameninţarea morţii, să nu o divulge.

Cei care, acum, încep să-şi facă publică noua lor interpretare despre identitatea lui Iehova sunt o facţiune a ufofanilor. Ei susţin că omenirea, prin intermediul poporului evreu, este controlată de patru mii de ani de experimentatori aparţinând unei alte civilizaţii. Extraterestră? Ipoteza extraterestrităţii presupune că Iehova ar fi şeful unei civilizaţii de pe o altă planetă. Dar, în ultima vreme, două noi ipoteze s-au adăugat acesteia: prima presupune existenţa unui univers paralel, invizibil nouă, care coexistă cu universul nostru vizibil; a doua pretinde că vizitatorii noştri cunosc tehnologia „magică" a materializării şi dematerializării şi provin din civilizaţiile Atlantidei scufundate la Potop, civilizaţii care s-au conservat prin dematerializare şi locuiesc undeva sub coaja Pământului.

Această din urmă ipoteză este interpretată de alţii ca fiind plauzibilă, dar, adaugă aceştia, avem de-a face cu urmaşii acelor îngeri păcătoşi care au făcut copii cu fiicele oamenilor, demoni aşadar; din pricina acestor demoni a fost necesar Potopul, aşa cum aflăm din Biblie.

Chiar şi ipoteza universului paralel şi invizibil poate fi interpretată în sens demonologic. Îngerii păcătoşi au rămas la fel de păcătoşi şi continuă să controleze destinul omenirii. Nu mai avem de-a face cu experimente biogenetice (sau, în orice caz, nu mai ştim dacă ele continuă), ci cu alt tip de control: materializările OZN. Există şi fani ai acestor interpretări.

Alte interpretări nu sunt. Afară de una. Cea mai prudentă, dar şi cea mai tare, dacă prin **tare** înţelegem *ceva care ar trebui să ne dea cu adevărat de gândit.*

Ipoteza Jaques Vallé. Savantul francez cu acest nume a fost colaboratorul lui Hynek. Hynek a fost primul om de ştiinţă cucerit de ipoteza realităţii fenomenelor OZN. Mai exact, a fost primul care a spus că el crede că OZN-urile nu sunt ficţiuni psihologice. Jacques Vallé este şi el primul care spune ceva extrem de percutant. Altceva. Acest **altceva** poate fi descris după cum urmează: jocul de mai sus, inventarierea ipotezelor privitoare la OZN, fac parte dintr-un sistem de control care are ca obiect de studiu starea de spirit a omenirii; aşa cum există un serviciu în cadrul serviciilor naţionale de informaţii care studiază starea de spirit a populaţiei (şi, uneori, experimentează pe viul acestei stări de spirit), tot aşa există un serviciu care studiază, adică experimentează, starea de spirit a întregii omeniri. OZN-urile sunt o realitate fizică; iar jocul informaţiilor despre OZN este o realitate psihologică controlată la scară mondială; încotro bate vântul noilor posibilităţi cu privire la comportamentul religios al oamenilor? ce noi credinţe ar fi posibile? în ce măsură sunt cu adevărat noi? în ce măsură sunt adaptări? care este inerţia credinţelor religioase? cum lucrează subconştientul? Toate aceste teme de studiu au importanţă de maximă anvergură strategică; restul e manipulare.

Dacă ipoteza Vallé cade pe adevăr, atunci ar fi mai realist să presupunem că lucrurile stau cam aşa: 1) OZN-urile sunt o creaţie extraterestră (indiferent ce ipoteză am folosi pentru a le localiza originea) care a ajuns să fie cunoscută şi oamenilor de ştiinţă de pe Terra (nu contează cum), iar acum ne aflăm la a treia, a patra, a cine ştie câta nouă generaţie de OZN-uri de producţie autohtonă; pentru a ascunde acest secret, a fost înscenat evenimentul de la Roswell, al cărui scop era acela de a întări ipoteza originii extraterestre a OZN-urilor spre a ascunde realitatea cercetărilor terestre; 2). OZN-urile sunt de origine strict terestră; 3) OZN-urile sunt de origine şi producţie strict extraterestră.

Al treilea punct de aici, dacă el ar fi adevărat, ne-ar obliga să tragem concluzia că lumea de azi e condusă de tâmpiţi, care ignoră potenţialul religios exploziv al secretului ce ni se ascunde. Dacă realitatea OZN-urilor at fi fost cunoscută ca fiind de origine strict extraterestră, atunci ar trebui să-i împuşcăm pe toţi cei care au ţinut lumea în dezbinările războiului rece, când infinit mai urgentă ar fi fost colaborarea mondială.

Că lucrurile nu stau aşa o dovedeşte faptul că, atunci când a venit vremea intereselor care cereau mai multă colaborare între Uniunea Sovietică şi SUA, Gorbaciov a ieşit la rampă şi a spus: „Problema OZN-urilor este serioasă şi trebuie tratată cu toată responsabilitatea"

Quod erat demonstrandum!

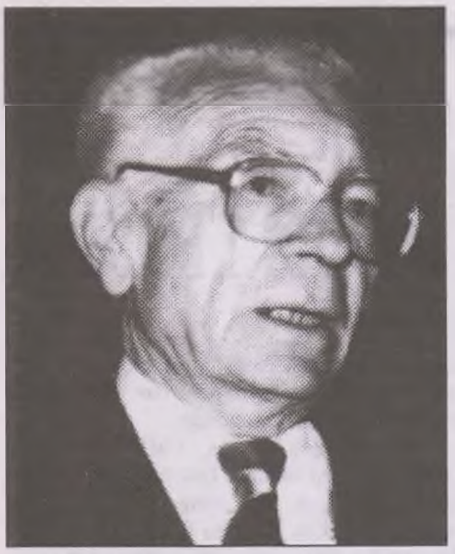

mircea zaciu

«IMAGINEA MEA INTERIOARĂ

D.P.: *Multe dintre titlurile cărţilor dvs. de critică şi istorie literară sunt foarte plastice, părând să iasă din tiparul obişnuit.* ***Masca geniului, Ordinea şi aventura, Bivuac, Lancea lui Achile, Viaticum****, iată câteva sintagme pe care orice poet, cred, şi le-ar dori în fruntea volumelor sale de poeme. Nu sunt oare acestea nişte refugii înspre teritoriile acelei râvnite ficţiuni?*

M.Z.: Probabil, deşi nu sunt cu totul convins. Mai degrabă am urmat aici îndemnul, caracteristic anilor când am scris acele cărţi, de asimilare a criticii în domeniul artelor. „Critica artistă", practicată de marii noştri maeştri interbelici şi prelungită în anii '70-'80 prin Manolescu, E. Simion, Lucian Raicu şi alţii, între care îndrăznesc să mă prenumăr (cu o vocabulă ardelenească), m-a ademenit atunci. Probabil şi titlurile despre care pomeniţi se resimt de această tendinţă. Dar, independent de ea, pe mine m-au ispitit întotdeauna titlurile cărţilor, deloc indiferente de straturile profunde ale textului (şi ale autorului, implicit); ştiţi că există în critica modernă un domeniu special de cercetare al acestei „poetici" a titlurilor (şi „incipiturilor", de asemeni!).

D.P.: *V-aţi simţit în ultimii ani tot mai apropiat de generaţiile tinere, în special de generaţia '80. Aţi fost o vreme foarte prezent în paginile revistei* ***Familia****, iar în ultimul timp sunteţi apropiat cercului de la* ***Vatra****, fiind şi directorul onorific al revistei. Cum vă motivaţi aceste opţiuni?*

M.Z.: Aceste opţiuni sunt oarecum întâmplătoare, în sensul că nu eu m-am dus înspre generaţia mai tânără. Acum, aceşti oameni care scriu, care redactează această revistă, sunt mult mai tineri ca mine, dar nu mai sunt tineri în perspectivă biologică, pentru că după ei urmează alte şi alte promoţii tot mai tinere, active deja în scena literară românească. Ei au venit spre mine, la început cei de la **Familia**, unde continuu să susţin o rubrică, dar cu intermitenţă, acele **Aproape-departe** pe care le trimit ba din străinătate, ba le scriu aici, şi pe urmă mi s-a oferit această nesperată şansă de a deveni un fel de director al revistei de la Târgu-Mureş, **Vatra**, ceea ce m-a onorat şi m-a obligat în acelaşi timp, în sensul că am dorit să conturez un nucleu scriitoricesc cât mai autohton sau cât mai bine individualizat, şi care să aibă un soi de program pe care să-l urmărească atât în planul creaţiei propriu-zise, dar mai degrabă în planul prezenţei unei asemenea reviste în viaţa României de astăzi, deci în spiritualitatea românească a acestei epoci foarte dificile. Lucrul acesta m-a bucurat, repet, şi cred că am fost întotdeauna disponibil la solicitările celor mai tineri, în sensul că, fiind atâta vreme legat de o catedră şi profesând deci de la această catedră, am fost într-un contact nemijlocit, timp de patru decenii şi mai bine, cu noile generaţii. Deci am putut să prind pulsul acestor generaţii şi să-mi apropii din aceste promoţii, pe care le-am avut la facultate, foarte mulţi dintre absolvenţi, care au devenit apoi scriitori afirmaţi, oameni de cultură etc.

D.P.: *Pe lângă* ***Vatra****, ce reviste apreciaţi la noi la ora actuală?*

M.Z.: Revistele de astăzi din România sunt diverse, sigur, nu vreau să fac o ierarhie, ele au şi o viaţă foarte dificilă, deci nu poţi pretinde foarte mult de la nişte reviste care o duc destul de greu din punctul de vedere al subvenţiei, al asigurării condiţiilor financiare, al difuzării, pe de altă parte. Sunt reviste excelente pe care nu le vezi...

D.P.: *Nu ajung dintr-o parte în cealaltă...*

M.Z.: ... Nu ajung dintr-un oraş în altul. Şi acesta este un paradox. Dar firește că revistele pe care le apreciez în mod deosebit sunt revistele care s-au născut din nucleul *Echinoxului.* Foarte multe dintre revistele actuale sunt de fapt sateliţi ai fostului *Echinox.* Deci un fel de constelaţie *Echinox* există astăzi în cultura română şi ea se identifică prin prezenţa, acum, la Oradea, a revistei **Familia**, la Cluj a revistei **Apostrof** şi, parţial, a **Stelei** - dar mai timid, pentru că acolo spiritul echinoxist a pătruns mai greu, doar în ultimii ani ceva prin Ruxandra Cesereanu şi prin Adrian Popescu -, **Vatra** de la Târgu-Mureş, **Euphorion** de la Sibiu şi chiar **Orizontul** bănăţean, unde sunt, chiar dacă nu echinoxişti prin obârşie, dar prin afinitate. Şi mai sunt şi altele, **Poesis**-ul de la Satu-Mare, o revistă importantă, care face foarte bune oficii în viaţa poeziei româneşti de astăzi.

D.P.: *Pe de altă parte, am dedus că faţă de cercurile literare sau universitare clujene manifestaţi, în ultima vreme, o oarecare reţinere, chiar o răceală aş spune. De ce?*

M. Z.: Faţă de cercurile literare nu, pentru că asemenea cercuri nu există la Cluj. Dacă dvs. îmi spuneţi mie un cerc literar în sensul în care a existat emulaţia şi efervescenţa Cercului Literar sibian, din păcate noi nu putem spune că în jurul revistelor actuale...

D.P.: ... *sau al* ***Echinoxului****...*

M.Z.:... sau al **Echinoxului,** care a îmbătrânit cumva, deşi făcut de tineri, are un aer oarecum bătrânicios. **Tribuna** este o revistă muribundă, din păcate, o spun cu mare durere, pentru că am fost unul dintre cei care au susţinut de la început această revistă şi este, am mai afirmat-o cu altă ocazie, este o mare greşeală că Clujul este văduvit de un săptămânal de cultură, pentru că, dacă ne batem cu pumnii în piept cu Transilvania, atunci nu înţeleg de ce factorii de răspundere, şi includ aici în primul rând Ministerul Culturii, nu se gândesc că Clujul are nevoie să fie sprijinit efectiv din punct de vedere financiar în mod susţinut şi deosebit, pentru ca să aibă o viaţă revuistică pe măsura forţelor de care dispune şi a importanţei pe care o are în constelaţia actuală a vieţii sociale şi spirituale româneşti. Nu se poate concepe un Cluj fără o revistă săptămânală, fără mai multe lunare de factură nu numai literară, dar de politologie, de filosofie, de sociologie, deci o revistă culturală de ţinută, pentru care forţe există. Dar nu există bani, nu există nici interes la un moment dat, mi se pare, deci şi nu am putea vorbi despre existenţa unor cercuri literare. Cât despre viaţa universitară, m-am pronunţat într-un interviu la Iosif Sava, la seratele lui, în toamnă, şi mi-am şi primit sancţiunea imediată din partea conducerii Universităţii, pentru că am îndrăznit să-mi exprim o părere pur personală, dar pe care o pot oricând argumenta cu privire la degradarea vieţii universitare. Iată, să nu mergem mai departe, dvs. înşivă aţi fost martoră recent la sărbătorirea profesorului Lascu, la care conducerea Universităţii a fost cu totul absentă. Mie mi se pare că atunci când un fost exponent al vieţii universitare, academice clujene, care a servit cu atâta abnegaţie interesele acestei Alma Mater în condiţii grele, vitrege, în condiţiile anilor regimului comunist şi a salvat ce se putea salva atunci, apărând cu dinţii tradiţia clasicistă, umanistă, apărând relaţiile noastre cu antichitatea şi cu Italia ca o matcă spirituală benefică pentru români, când îi apare acestui om o carte de sinteză postumă, conducerea Universităţii este absentă şi n-am înţeles pentru ce. Sigur, a fost de faţă decanul Facultăţii de Istorie, care a şi vorbit, dar Nicolae Lascu a fost mult mai mult decât un istoric, chiar se spunea acolo că el se considera în primul rând filolog, clasicist, şi a făcut enorm în direcţia aceasta.

Deci, eu îmi susţin în continuare părerea că viaţa universitară clujeană se află într-un impas şi nu vreau să discut nici cauzele, nici persoanele, este vorba totuşi de un fenomen care ar trebui să dea de gândit celor care conduc astăzi destinele şcolii clujene. Pentru că viaţa catedrelor nu mai este omogenă şi fertilă cum a fost altădată, în condiţii incomparabil mai proaste; viaţa însăşi a Universităţii nu are efervescenţa şi strălucirea pe care le-a avut între cele două războaie mondiale, nu mai vorbesc ce personalităţi uriaşe au ilustrat viaţa academică clujeană, dar, chiar şi în ultimele decenii, Universitatea din Cluj a avut personalităţi de mare anvergură, pe care nu le mai are astăzi şi eu cred că ar trebui să ne întrebăm de ce. Eu cred că acest lucru ar trebui să-i pună pe gânduri pe cei care se încântă cu faptul că suntem admişi în diverse organisme europene, lucru onorabil şi foarte binevenit, dar nu suficient. Pentru că noi nu trăim numai din prezenţe ale unor factori ai vieţii europene aici, la noi, din vizite pe care noi le facem în diverse centre europene, noi trebuie să trăim prin ceea ce putem să dăm aici şi prin ceea ce putem să modelăm din plămada aceasta a tineretului nostru din ţară, pentru viitorime. Acest lucru trebuie avut în vedere în primul rând şi mi se pare că viaţa Universităţii clujene este, în această direcţie, destul de săracă. Nu merg mai departe de faptul (tot revin la episodul Lascu) că s-a vorbit acolo despre dificultăţile cu care a putut să ia naştere această carte: printr-o sponsorizare străină, ceea ce nu face cinste Clujului, printr-o sponsorizare familială, deci, mână de la mână, băieţii au pus suma necesară să scoată o carte în condiţii grafice onorabile, dar modeste faţă de nivelul editurilor străine, când există şi o editură a Universităţii. Eu aud mereu că Universitatea are o editură şi nu văd de ce această editură n-ar fi demarat în primul rând cu o serie de autori care au ilustrat viaţa Universităţii clujene de la întemeierea ei, din 1919, şi până astăzi. Au fost destule mari personalităţi care ar merita să fie repuse în circulaţie prin asemenea opere de sinteză postumă, cum este această carte despre clasicism a profesorului Lascu.

D.P.: *Într-o colecţie de* ***Restituiri*** *cum aţi girat dvs.?*

M.Z.: Într-o colecţie de restituiri academice, sigur. De la Pârvan şi până la Lascu au fost nenumăraţi oameni care au lăsat o operă semnificativă şi importantă, aşa cum spunea îngrijitoarea ediţiei Lascu, deci e importantă

RĂMÂNE ACEEA A SFÂNTULUI SEBASTIAN» (III)

lectura acestor opere pentru tânăra generație, care cunoaște întotdeauna reperele. Aceste repere sunt nu numai cele de astăzi, ele trebuie să fie și reperele morale și științifice, umaniste, din trecut.

D.P.: *În 16.IV.1982, notați în **Jurnal**: „Clujul nu se dezminte: trivial, sumbru, plictic-cos". Ați avut dintotdeauna această perspectivă asupra orașului? Pe de altă parte, reveniți aici cu o ritmicitate de ceasornic. Scriitorii clujeni înregistrează, de fiecare dată, prompt aceste reîntoarceri ale dvs. ca pe un eveniment. Vestea se răspândește cu repeziciune în urbe, în propoziții de genul: „S-a întors profesorul Zaciu", „Profesorul Zaciu e în Cluj? Trebuie să-l sun"... Ce mai înseamnă acum Clujul pentru dvs.?*

M.Z.: Eu nu mi-am modificat sentimentele pentru acest oraș; după cum nici urbea nu și le-a modificat față de mine, chiar după ce am devenit, iertată-mi fie lipsa de modestie, o personalitate (totuși) a Clujului intelectual. Simplul fapt că revin cu o oarecare ritmicitate aici nu înseamnă că iubesc acest loc, un fel de sadovenian „loc unde nu se întâmplă nimic", sau, mai precis, unde nu **se schimbă** nimic. Sunt prea legat de el, fie și pentru că aici mi-am scris aproape toate cărțile, aici am studiat, am predat, am format peste patruzeci de promoții de filologi, dintre care nu puțini s-au afirmat apoi strălucit în cultura, arta, literatura, știința românească. Nu e mai puțin adevărat că orașul viu, intelectual, de mari virtualități, a fost mereu (sub regimuri politice diferite, dar cu păcate prea asemănătoare) sufocat de o „clasă" administrativ-politică penibilă: slab pregătită, săracă intelectual (și cu duhul), străină de menirea ei adevărată, predispusă exclusiv spre chiverniseală proprie (și cu orice preț, malonestă deci), ostilă mai cu seamă valorilor adevărate (în orice domeniu), pe care s-a străduit sistematic să le alunge (reușind în bună parte: a se vedea artiștii, actorii, regizorii, plasticienii și muzicienii, universitarii care au părăsit Clujul, cu toții cam din aceleași motive!). Această „politică" suspectă și reprobabilă s-a extins în ultimul timp și în sânul Almei Mater, cea care odinioară - măcar sub rectoratul de neuitat al lui Constantin Daicoviciu - a ținut să-și păstreze și să-și apere personalitățile, în condițiile draconice cunoscute! Azi, în schimb, sărăcită de personalități (biologic și în alte moduri ieșite din Universitate), n-are nici măcar grija egoistă (spre propriul interes al unui renume) să-și stimeze, apere și păstreze puținele valori autentice care ar ilustra-o, preferând iluzia unor „forme fără fond", garnisirea cu nume străine (care, a doua zi după conferiri de titluri și onoruri, ne uită cu desăvârșire), nesocotindu-și, de altă parte, propriile tradiții care au făcut altădată faima Universității „Regele Ferdinand" sau a „Daciei Superioare" din fecunzii ani '30 și '40.

D.P.: *Dacă ați fi sprijinit să întemeiați la Cluj o revistă de cultură, ce configurație, ce profil i-ați constitui, dintre care forțe literare, culturale, v-ați alege colaboratorii și ce nume i-ați da acestei prezumtive reviste?*

M.Z.: Odinioară, am avut ambiția și am sfătuit pe cineva să militeze pentru reapariția la Cluj a revistei **Gândirea**. Pentru că ea s-a născut la Cluj, în 1921-1922, deci cu certe finalități atunci, imediat după Unire. Au luat-o înainte alții, care au scos un fel de **Gândire**, nu știu dacă mai apare, pentru că de circulat în orice caz nu circulă, singurul loc unde se găsea era chioșcul acela de lângă Muzeul Literaturii Române din București. N-am mai văzut-o de multă vreme și nu știu dacă ea continuă sau nu să apară. S-a ratat și aici o șansă ca Clujul să aibă o **Gândire** nouă, deci revista aceasta de prestigiu care ar fi meritat să fie reeditată tocmai aici, la Cluj. Ei bine, s-a ratat și posibilitatea de a reedita o revistă scoasă de Blaga la Sibiu, **Saeculum**. Și ea apare acum, reapare la Sibiu, sub coordonarea unui cerc de acolo, al Universității sibiene, și iată că Clujul pierde mereu asemenea șanse. Sigur că nu ducem lipsă de titluri de reviste, putem să preluăm titlurile unor reviste de prestigiu din trecut, putem să inventăm noi titluri de reviste, există și titluri imposibile de reviste, nu-i așa, din păcate. Nu asta este problema. Problema este dacă în Cluj s-ar putea face două lucruri: o revistă lunară, în orice caz, de ținută academică, în sensul ca ea să aibă colaboratori de prestigiu, din viața actuală a Universității clujene, dar cu colaborări și din afara Clujului, din țară și străinătate, axată pe probleme de istorie, de filologie, de politologie și, bineînțeles, de filosofie în toate variantele ei, de la filosofia propriu-zisă până la sociologie, psihologie etc. O asemenea revistă ar fi o revistă, firește, nerentabilă din punct de vedere comercial, dar ar asigura un prestigiu orașului și centrului acestuia academic. Pe lângă ea, neapărat, un săptămânal care să aibă dinamica și efervescența necesare, și pentru o asemenea revistă aș recomanda un grup de tineri neapărat, deci nu preluarea unei redacții îmbătrânite, nu vreau să numesc reviste care s-ar preta la preluarea unei asemenea ștafete. O redacție nouă de la temelie, care să fie ținută de tineri și ei să experimenteze un asemenea săptămânal, care incumbă o școală ziaristică, o școală tipografică, pe de altă parte, exact așa cum a fost școala echinoxistă, dar la nivelul unui săptămânal, ceea ce ar presupune un ritm mai dur, dar în același timp și un avantaj în plus pentru o prezență și pentru o carte de vizită a acestui oraș. Care are, repet, în continuare, forțe interesante, dar ele sunt risipite, nu se coagulează, nu există încă nici un centru care să le adune.

D.P.: *Și v-ați asuma această calitate de coordonator al unei asemenea reviste?*

M.Z.: Acum vorbim în plină utopie, firește, pentru că un asemenea proiect presupune o finanțare adecvată. Or, de finanțări nu vrea nimeni să audă, toată lumea fuge și, din păcate, fără asemenea bază materială nu se poate concepe nici un fel de proiect serios, decât niște improvizații, iar de improvizații nu ducem lipsă și suntem cu totul și cu totul sătui. Dar, în principiu, să zicem că s-ar ivi un sponsor ideal, care ar vrea să înzestreze Clujul cu un săptămânal de anvergură. Nu aș refuza să dau un primum movens, deci numai un sprijin pentru început, pentru a pune pe roate o asemenea întreprindere, dar ținând foarte mult ca ea să pornească și să rămână pe urmă în continuare pe mâna unei generații foarte tinere. Nici măcar a unor oameni de 40 de ani, ci a unor oameni între 20 și 30 de ani. Aș vrea ca această generație să aibă platforma ei de afirmare, arena ei de afirmare, pentru că al ei este viitorul și pentru că ar fi simptomatică o asemenea revistă pentru ceea ce se va configura în viitorul acestei țări. Pentru că aici va fi retorta acestei Românii viitoare.

D.P.: *Resimțiți ca pe un adevăr faptul că visătorul din dvs., dacă ar fi ales definitiv calea exilului, s-ar fi putut afirma plenar - așa cum aprecia cineva, într-o scrisoare, după ce v-a citit **Teoriile**? Sau, dimpotrivă, ați fi reeditat postura paradoxală a unui Caragiale care, cum spuneați în aceeași carte, din „nevoia de ordine, de echilibru, de simetrie și de «sistemă»", s-a retras în final în Germania, unde „omul s-a regăsit și s-a bucurat de o existență onorabilă, armonioasă (...). Dar scriitorul n-a rezistat"?*

M.Z.: Cred că ultima alternativă ar fi fost cea adevărată. E foarte greu să continui a scrie (a crea) în Occident, admir pe cei (puțini) care au rezistat în exil prin perseverența creației și au reușit (încă mai puțini) să se realizeze plenar. Exilul (și Caragiale rămâne un exemplu foarte elocvent) înseamnă și asumarea unui mare risc: al cedării la „confortul" oferit de o societate așezată, comodă, avantajoasă în ordine materială; implicit, al unei renunțări la chinul creației. Aceasta și prin absența unui stimul exterior, a unui public, a unui cerc de prieteni, comilitoni și chiar adversari întru ale scrisului.

D.P.: *Cum decurge existența dvs. în Germania? În ce momente simțiți nevoia să plecați de acolo? Prin anii '67, profesor fiind la Köln, notați: „Niciodată atâta timp inert în mine și în fața mea (...), încât mă întreb uneori dacă mai exist, dacă ceilalți există, dacă acest «exil» nu e cumva o relegare din viață, dacă mă mai pot întoarce sau am murit de fapt".*

M.Z.: Răspunsul e oarecum conținut în cele spuse mai înainte: acolo timpul îmi pare nelimitat, nețărmurit deodată, dar și „inert"; am iluzia că dispun brusc de toate posibilitățile, pentru ca deodată să constat că nu am ce face cu această „ofertă" temporală, că ea se prelinge precum apa într-un imens strat de nisip. Atunci simt nevoia imperioasă de a reveni în zbaterea de acasă, la presiunile, ciocnirile și „stresul" cotidianului românesc, care nu e doar de azi, de ieri, am impresia că e dintotdeauna, e suficient să-l recitim pentru asta pe Caragiale (iarăși), dar și pe Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sebastian și alți mulți, în epistolare, în jurnale și alte mărturii intime: lumea noastră românească nu se modifică decât la suprafață; în profunzime suntem măcinați de aceleași carențe, vicii, erori, necazuri și eșecuri.

D.P.: *De ce vă fascinează atât de mult spiritul matein, pe care-l invocați adesea?*

M.Z.: Mateiu I. Caragiale e unul din rarii scriitori români care au avut o posteritate extraordinară. Deși opera lui e relativ restrânsă, sensurile ei n-au încetat să pasioneze lectura și exegeza critică a mai multor generații, care au concurat în a da interpretarea **lor** creației mateine. Omul și opera au continuat să fascineze și cred că vor continua să își exercite atracția încă mult timp. M-a atras la acest scriitor latura de „taină" (strategia ei, „estetica" ei) și, firește, un element afin, de profunzime: singurătatea.

D.P.: Sentimentul singurătății transpare, într-adevăr, în cele mai multe dintre notațiile dvs. Uneori dați impresia unui mare sceptic...

M.Z.: Nu cred să sunt un sceptic în adevăratul înțeles al noțiunii. Mai degrabă, un sentimental vulnerabil și totuși nevindecat. Imaginea mea interioară rămâne (pentru mine doar) asemenea lui Mishima, aceea a Sfântului Sebastian.

Interviu realizat de Dora Pavel
Cluj, iunie 1997

eugeniu nistor

Însingurările

Stau singur în faţa
însingurărilor mele,
nu alerg înainte
nu mă întorc înapoi,
nu râd şi nu plâng,
numai stau aici şi aştept
cu nostalgia ca o pasăre
furişată-n privire,
cu tristeţea ca o lance
înfiptă în piept
şi îmi spun că lacul
poate fi perfect ca un cerc,
că cercul poate fi
tremurător ca un ochi,
că ochiul poate fi
nelămurit ca o lume
şi pumnii sângelui meu
se izbesc continuu
de tremurătoarele maluri
şi ochii mei izbiţi sunt mereu
de nelămuritele raze

şi parcă sunt exilat undeva
pe ţărmul sălbatic
al unei insule de nisip,
sub un crepuscul ne-mai-văzut
şi cu spaima în oase
îmi pun palmele la gură şi strig
şi aerul e de jur-împrejurul
fiinţei mele
şi eu nu mai ştiu
dacă este ziuă
sau dacă este noapte,
dacă este cald
sau dacă este frig.

Viziune în verde

Cerul deasupra noastră
şi cerul verde în noi
fruntea plivită
de păsări în zbor -
binecuvântată clipă
pierind
printre arborii-n muguri,
să visez eu
o insulă
sălbăticindu-mi
privirea
în iesle de ierburi
roua să ardă cu flăcări verzi
pe urmele tale -
eu voi fi
un Robinson Crusoe bărbos
de o mie de ani
pribegind
prin lumi vegetale.

Orologiul viu

Un nour îndepărtat de gând
să se-apropie numai
de însorita ta zarişte
şi spaţiile capătă chipuri
şi formele prind culoare
şi sunetul se face cântec
şi universul se mişcă
cu toate-ale lui
într-o armonie
cu neputinţă de exprimat
vreodată
în adevărata ei splendoare
prin legile lui Lomonosov
sau Lavoisier -
căci fiinţa este
un mult-prea-delicat mecanism
de percepţie şi implicare,
de conexiune şi interferare -
un orologiu viu este fiinţa.

Orbitoarea lumină

Orbitoare lumină
risiptă de cerul acela
nefiresc de limpede parcă,
paşii tăi se cufundau
până la genunchi
în arămitele ierburi
şi fericit te rugai tu
lângă pietrele albe
din inima muntelui
mestecenii, dezgoliţi
de frunzişul pâlpâitor,
ca nişte schelete preistorice
se cuibăreau sub pleoape,
clipa, viscolind aprige vise,
stârnea în amurguri
caldele furtuni ale sângelui
în care continui să crezi,
ştiind că acolo unde
totul este luminat şi frumos,
buni şi puternici trec oamenii
pe sub pleoapa mileniului

Insula

Atunci visarăm păsări
care cădeau în mare
şi osia luminii
rotindu-se prin vis
şi luntrile de lacrimi
gătite de plecare
către un golf albastru
care ne-a fost promis.

Şi se făcea că iarba
era un leagăn verde
pe insula cu arbori
arzând viori în trunchi,
apoi veni mareea
pe ţărm să ne dezmierde
şi se făcea că apa
ne-ajunse la genunchi...

Visând un poem luminos

Mi-e dor de-un poem luminos,
pâlpâitor şi nostalgic
ca o zi de toamnă târzie,
cu mesteceni albi şi goi
ca nişte schelete descărnate,
cu trecători singuratici
pe aleile din ştiutul parc al
oraşului,
cu pârâul firav, abia şopotind
printre dalele uscate, călduţe,
cu cărările pierind
printre ierburile pălite de
brume...
De casa mea cu pereţi luminaţi
îmi e dor sub un blând cer de
duminică
şi de poemul acesta -
veche iluzie plutind
pe sub dulcea amiază a unui
nor...

Elegie în noiembrie

Migrând noiembrie, târziul,
ne tulbură c-un dor incert -
eu pe nisipuri albe-nscriu-l
ca-ntr-un nemărginit deşert...

Amurg de toamnă, carnavaluri,
păduri cu şubrede viori -
prin sânge marea poartă valuri
şi stoluri stinse de cocori.

De-acum lumina în risipă
prin noi călători-va blând -
vor bate pururi din aripă
doar lebedele în cuvânt...

Uimire

În ochii tăi, ca o lagună,
se clatină iar trestii verzi -
ce crâng din amintire sună,
în ce foşnire te mai pierzi?

O presimţire doar de brumă
şi câmpul alb poţi să-l visezi!
În ochii tăi, ca o lagună,
se clatină iar trestii verzi.

Ce iarbă, doamne, ne adună
când trece vara de amiezi?
Dar după vânturi şi furtună
ori după albele zăpezi?

Din ochii tăi, ca o lagună,
ne vor uimi iar trestii verzi!

Adam şi Eva

Să pornim peste pietre,
printre copacii albi
ca nişte oase descărnate
încă o dată vom descoperi
că drumul spre Eden
trece prin durerea deşertului.

Deal însorit

Undeva, pe un deal însorit
într-o blândă zi de septembrie
să constaţi că singurătatea
nu poate fi singurătate,
chiar singur fiind
pe dealul acela
atâta timp cât viermele
sapă în sol galerii,
cât stolul de vrăbii rebele
se scaldă-n ţărânele netede,
cât avioanele se rotesc
de trei ori pe zi
pe deasupra capului tău...

Nu există singurătate perfectă,
nici măcar pe un deal însorit
într-o dulce zi de septembrie.

Rondel marin

va fi curând o amintire
şi umbra ta peste nisip,
o flacără arzând subţire
în risipirea unui chip.

Vuietul mării, cu uimire,
de-acum din scoici îl înfirip -
va fi curând o amintire
Şi umbra ta peste nisip.

E golful nostru-n părăsire
de zei şi păsări - un Olimp!
Doar marea în tălăzuire
se-aude dincolo de timp.

Va fi curând o amintire...

Indiferenţă şi cenuşiu

(*o amintire mai veche*)

... Şi, din clipa aceea,
peste netedele tale dune de
nisip
lăuntric crescute,
au început să se-aştearnă
poeme
tot mai multe poeme
despre indiferenţă şi cenuşiu,
despre oameni şi ziduri,
despre ochii lor cenuşii
care împrumută
culoarea lor cenuşie
lucrurilor din preajmă,
astfel încât
anotimpurile devin cenuşii,
păsările tac în păduri cenuşii
trecătorii, indiferenţi,
cu feţele arse de tăceri,
trec pe sub un cer cenuşiu,
chiar şi oficianta de la PTTR
(ah! ochioasa oficiantă)
se strâmbă parcă
într-un surâs cenuşiu
când ştampilează indiferentă
plicurile tale
cu singurătăţi cenuşii.

Viaţa ca o fiară

Ce stranie e viaţa, Doamnă,
o vezi cum sângeră pe bot?
Oraşu-i bântuit de toamnă
şi străzile miros a iod.

Ce fiară este viaţa, Doamnă,
doar de-i lingi rănile nu rişti -
călătorim către mileniul
în care sunt doar îngeri trişti.

LUNA LUI GUSTAR

de **MARIANA PLOAE-HANGANU**

Dintre toate lunile anului, luna a opta, cunoscută popular sub numele de **gustar**, se bucură de cele mai multe denumiri, în majoritate variante etimologice, vechi, populare, regionale etc., ale lui **august**. Consultând cele mai importante surse lexicografice româneşti am inventariat următoarele forme: forma veche **aúst** (înregistrată încă din 1551 în **Evangheliarul de la Sibiu**), forma populară moştenită **agúst** (**ogúst**), forma veche **ávgust** (întâlnită la Grigore Ureche, 1642) cu variantele **águst**, **ágost**, **áuguştru**, forma populară **gust**, forma regională (Crişana) **ougustuş** şi în sfârşit forma neologică **aúgust**.

Primele două forme sunt cuvinte moştenite din forma populară a lat. **agustus**; prima dintre ele este considerată a fi cea mai veche şi după anul în care este datată şi după transformările fonetice pe care le conţine: dispariţia consoanei **-g-** în context intervocalic.

Forma moştenită cea mai frecventă este **agúst** (**ogúst**), mergând în acest sens pe aceeaşi linie cu celelalte limbi romanice surori: it. **agosto**, log. **austu**, engad. **avuost**, vrf. **avost**, fr. **aout**, oc., cat. **agost**, sp., pg. **agosto**. De la această formă, prin căderea vocalei iniţiale (fenomenul de afereză) s-a ajuns la forma **gust**, înregistrată de Bogdan Petriceicu Hasdeu în judeţul Neamţ.

După modelul denumirii celorlalte luni: **făurar**, **cireşar**, verbul **a gusta** a fost apropiat, prin etimologie populară, de numele lunii în care se gustă fructele şi de aici a rezultat forma **gustar**. Şi în franceză există această apropiere, evidenţiată în zicala: **aout donne le gout.**

Tot ca formă veche este înregistrat în română şi cuvântul **ávgust** pentru care a fost propus etimonul slav **avgust** care, la rândul lui, provine din greacă. Accentuarea pe prima silabă, în timp ce formele moştenite din latină păstrează accentuarea pe ultima silabă, oglindeşte modul de accentuare propriu formelor greceşti corespondente cuvintelor româneşti: **áugust, ágost, águştru**. Etimonul grecesc se întâlneşte pentru formele corespondente din dialectele suddunărene, aromân şi meglenoromân. Teoretic ar putea fi o legătură între cuvântul românesc **águst** cu formele derivate menţionate şi cuvântul slav, dar există probe datând din prima jumătate a secolului al XIX-lea care pledează contra acestei înrudiri. Mai plauzibilă ar fi păstrarea după model slav doar a modalităţii de accentuare, sprijinit fiind acest tip de accentuare şi de felul în care se accentuează cuvintele populare **gustar**, **gust.**

Toate formele menţionate sunt cuvinte populare, regionale sau variante etimologice; în limba literară română actuală foloseşte numai neologismul **aúgust**, care vine din lat. **augustus**.

bujor nedelcovici

CLIPA ÎN STRĂLUCIRE

7 aprilie

* Paştele. Sărbătorile de Paşti petrecute la Văleni, împreună cu fratele meu Adu, mama, unchiul şi toţi verii şi verişoarele...

* Vulnerabil?! Invulnerabil?! Când eşti invulnerabil? Niciodată! Este o stare pe care o cucereşti permanent. Sau poate invulnerabilitatea înseamnă: cunoaştere, detaşare, luciditate, claritate... „delimitarea domeniilor". Să nu vezi anumite lucruri pentru a vedea altele, sau să **le vezi pe toate.**

Invulnerabil = dominat de spirit, inteligenţă, Timp, relativitate şi **impermanenţă**.

Concluzia: sunt vulnerabil tocmai prin invulnerabilitatea pe care o caut, o câştig şi o pierd clipă de clipă.

8 aprilie

* Zile triste. Somn neodihnitor. Nelinişte fără cauze aparente. „L'absence radicale du sens de la vie". Poate explicaţia se află în contactul - mai frecvent din ultimul timp - cu românii din exil. Caut mereu o odihnă mentală („penser au vide"; gândul de a nu gândi) şi o certitudine interioară („reposer-dans-soi-même; l'abandon ou le laisser-être"), pe care nu le pot obţine. Iar atunci când - în sfârşit - le câştig, le pierd foarte repede. Poate adevăratul curaj îl dovedeşti nu în raport cu ceilalţi, ci cu tine însuţi şi în capacitatea de a te suporta şi depăşi.

* Sfântul Augustin, Sfântul Paul, Ignace de Loyola, Thérèse d'Avila, Jean de la Croix, Maître Eckhart, Thomas d'Aquin, Luther, Calvin... dar şi Maimonide, Flavius Josef, Origen, Garcian, Valentin, Vasilide, Efrem, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa, Petru Damaschin, Simeon Noul Teolog, Grigore Palama, Grigore Sinaitul etc. Misticii, gnosticii, primii creştini, „Părinţii bisericii"... De ce mă gândesc la ei?! Trebuie să mă **întorc acolo de unde ei au plecat**! Naşterea creştinismului! Absenţa dogmei, a dreptului de a cumpăra indulgenţe sau a tribunalelor Inchiziţiei.

* Nu se poate trăi permanent într-o „stare de urgenţă" în care să ceri mereu ajutorul lui Dumnezeu! Este necesar să-L cunoşti. Să te apropii de El prin cunoaştere şi credinţă. („Concilier la philosophie rationelle d' Aristote avec la foi chrétienne; l'harmonie entre ce qui est su et ce qui est cru" - Thomas d'Aquin). Cărţile de taină. Logosul.

Eu am primit harul „cuvântului scris" şi al Creaţiei...

* De când am sosit în Franţa (17 ian. 1987) am senzaţia că mă aflu într-o continuă transă. Lipsă de finitudine! Impermanenţă! Poate din cauza unui mare consum nervos. **Altcineva a trăit ce am trăit eu şi un străin a luat hotărârea de a rămâne în exil**. Dar... Cineva a avut totuşi grijă de mine! Mai ales când am trecut peste şinele de metrou din Staţia Cambronne. Greşisem direcţia în care voiam să mă îndrept. Am făcut pasul spre moarte, dar am depăşit-o, am sărit **dincolo**, pe celălalt mal al râului Styx...

12 aprilie

* ESPRIT. L-am cunoscut pe Paul Ricoeur. Fusese profesor la Chicago. Acolo îl întâlnise pe Mircea Eliade. „Era un bun vorbitor", a adăugat el. M-a şocat felul în care mă privea şi modul în care vorbea. Simplu, firesc, modest... P. Ricoeur este unul dintre cei mai importanţi „filozofi creştini" din Franţa, autorul a peste douăzeci de cărţi, printre care şi **La Métaphore vive**, tradusă în româneşte de Irina Mavrodin. Mi-am amintit de „egolatria" intelectualului român, începând de la Iorga, Camil Petrescu şi... până la confraţii noştri actuali. Delirul de grandoare, megalomania („energolâtrie"), ipseitatea, nombrilismul, vanitatea, cultul personalităţii... Să fie oare semnele apartenenţei la o „literatură minoră", ale unui complex de inferioritate transformat într-un complex de superioritate? Sau cauzele sunt mai profunde: istorice, sociale, culturale... şi de cunoaştere? „Megalomania la români" ar merita un studiu aprofundat de psihologie socială...

14 aprilie

* Ia lucrurile în aşa fel încât să fie suportabile, era de părere Epicur. Dar eu le iau tocmai de acolo de unde sunt mai grele şi dificile! Nu dintr-o plăcere mazochistă, dar nu pot altfel! Ce este suportabil în Exil? Doar gândul de a nu-ţi pierde viaţa şi a dobândi cunoaşterea sinelui şi depăşirea mediocrităţii! În rest... numai suferinţă! (L'homme n'existe que pour être dépassé. Je vous enseigne le Surhumain. Qu'avez vous fait pour le dépasser?" - Nietzsche). Sunt mai aprope de opinia lui Origen care era de părere că: „Suferinţa aduce răbdare şi răbdarea încercare, iar încercarea nădejde, iar nădejdea nu ruşinează. Creaţia care n-a trecut prin suferinţă nu va avea nici aceeaşi răbdare, nici aceeaşi încercare şi nici aceeaşi nădejde, pentru că făptura (creaţia) a fost supusă deşertăciunii".

De aceea pot spune: Mulţumesc! Mi-a fost dat să cunosc Infernul, m-am apropiat de Tine şi m-am născut a doua oară pentru a vedea Încrederea şi Lumina...

* Nu uita **temeiul**, rostul (rostuirea), semnificatul, Sensul! Viaţa şi cărţile! Dar uneori temeiul trebuie dublat de iubire şi bucurie. O femeie şi **clipa în strălucire**!

MOARTEA LUI CEZAR MĂRCUȘ

E bine să amintim cititorilor, confraților și juraților că recentul volum „Pedeapsa" este a cincea carte* a prozatorului Emil Mladin, după „Yesterday", „Anno Domini 1989", „Haimanaua", „Părintele Mavrodin". Întâmplarea face să nu fi citit decât acest microroman apărut în luna iunie la Ed. Cartea Românească, ceea ce nu ne împiedică să credem că E. Mladin este un povestitor versat, apt să figureze la bursa prozei românești din deceniul X. Un talent nativ al seducției, construcției și inventivității narative, ce-a asimilat lecția marilor prozatori clasici români, ruși și americani, ni se dezvăluie subtil de-a lungul a doar 93 de pagini, reușind să convingă prin adevăr psihologic, autenticitatea și acuratețea exprimării caracterelor și figuranților.

Să ne convingă în privința forței scriitorului de a ilumina și prefigura, în haosul aparent al vieții, ideea de destin întrupat. Cazul farmacistului Cezar Mărcuș evoluează în zona psihologiei crepusculare, „grandoarea și decadența" sa fiind urmărite și narate de autor cu clasică, glacială detașare, în cheia farsei tragice. Dintr-un om normal de inteligent, în aparență, apt să-și exprime liber opțiunile și să impună celorlalți, bucureșteanul Mărcuș va deveni o victimă ireversibilă a funestei sale neveste, rusoaica Olga, pe care o cunoscuse și o confundase în tinerețe cu „marea iubire". La sfârșitul cărții înțelegem că Mărcuș era predestinat ereditar și temperamental să fie o victimă, un abulic, un defavorizat în cadrul unui cuplu sau al unei colectivități. Erorile sale de copil imatur, mai ales după moartea mamei, par să declanșeze mecanismul fatalității; alunecând tot mai jos pe povârnișul decrepitudinii, Mărcuș se va opri la propriu în cripta mamei sale, învederând totala lipsă de imunitate față cu agresiunile de tot felul escogitate și amorsate de neadormita, etilica Olga, atletica iubire cu ochi albaștri de odinioară, bântuitoarea erinie de mai târziu. Cezar Mărcuș, predestinat să rămână copilul freudian al **mamei**, inapt să domine din/prin proprie inițiativă în firescul cuplu de forțe, n-are cum să nu se lase îmbrobodit, înșelat, călcat în picioare, jefuit și, în cele din urmă, distrus și împins la moarte. Spre eminesciana criptă maternă, spre uterul matern, echivalent al morții. Mărcuș va muri îngropat de viu sub lespede, cu mintea întunecată, resemnat, sinucigaș din prea multă delicatețe. Singura satisfacție oferită de autor protagonistului, dar și cititorilor, este vestea morții și înmormântării simultane, alături de Mărcuș, a Olgăi, simbol absolut al puterii de a urî. Lugubru și morbid scenariu, deși foarte posibil în logica destinului și a „pedepsei" aferente. Povestirea se derulează alert, învăluitor, cu mare economie de mijloace, cu o exactă știință a dialogului, a monologului interior, a evocării

succinte și memorabile.

Pasul de la rememorare la prezent se face pe nesimțite, cheia de sol a orchestrării și a omogenizării narațiunii fiind atu-ul exclusiv al autorului. Ce are știința detaliului semnificativ de viață, de epocă (povestirea începe în anii '60 și se termină în '90 și...), de exprimare caracterizantă. E. Mladin știe să exploreze și să ofere mostre și doze din realitatea „infernului în doi", ce frizează demența pe fundalul coșmarului vieții la bloc. Mladin dovedește că forța prozei constă în forța reactivă a vieții, protagonistul său Mărcuș fiind stigmatizat de o abulie hiperanalitică privativă de libertate: „Libertatea este pentru oameni puternici, pentru cei ce știu ce să facă cu ea după ce o au". Lipsit de anticorpii reacției, faptei, gestului pozitiv, Mărcuș devine victima ideală și predilectă a cabalei, a profitorilor, a păienjenișului diabolic țesut cu agresivă iscusință de Olga.

Torționară sadică nu lipsită de nostalgia maso-feminină de a se fi simțit dominată, maltratată, siluită. Departe de a fi un personaj angelic, Mărcuș este idealul negativ al prezentului nostru dominat de legea eliminării celui slab. De soarta acestui Mărcuș, încolțit de o clinică spaimă, trebuie să ne ferim, noi cei siliți să ne confruntăm cu o realitate pusă pe diabolice farse. Ceea ce și facem, preveniți de pilduitoarea povestire a lui Emil Mladin. „Pedeapsa" poate deveni - prin arta dozării și insinuării, prin contrapunctul ironie-farsă de moravuri-psihodrama cuplului - un excelent scenariu de film sau de teatru. Atenție, dar, regizori!

---

* *Mladin, Emil.* ***Pedeapsa****. A.S.B., Ed. Cartea Românească, 1997. Col. Biblioteca București. Proză, 96 p.*

FIOR ȘI INADECVARE

De mai bine de zece ani activează în domeniul poeziei Ecaterina Negară, cu o tenacitate și credință ce se transmit și în cuprinzătoarea carte de versuri „Interior cu vultur", o selecție, credem, din diverse etape biobibliografice. Dacă e s-o luăm în serios pe poetă, ca pe un autor liric de limbă română, renunțând la deja tradiționala, ipocrita condescendență față de „frații și surorile de peste Prut", vom spune ca respectivul volum este majoritar un eșec. Să fim bine înțeleși. Ecaterina Negară este poetă prin elanul său energetic bun conducător de lirism, prin patetismul de bun augur al neliniștii și vibrației existențiale, prin gesticulația **trestiei** gânditoare spre mântuirea de patimă și neadevăr. Un neoromantism ușor vetust însuflețește demersul liric al poetei, care nu se teme de poză și de supralicitarea persoanei întâi. Energia autentică, disponibilitatea de a se iluziona și de a transcrie aspirațiile și visele asupra unei lumi ideale se află încă sub presiunea farsei pe care limbajul, materialitatea acestuia, nu pregetă să o joace poeților. Debitul poetei este debordant, asemeni prea plinului vieții; dorința legitimă, generoasă de a se împărtăși rămâne adesea în stadiul unei comunicări sensibile și sincere. Prea sincere pentru a se converti în poezie cu un grad obligatoriu de elaborare estetică. Cititorul este contrariat de amatorismul cu care Ecaterina Negară se lasă descoperită în a face uz de expresii plate și sintagme demonetizate, gen: „Și visez la o clipă de fericire/Pentru prietenii mei devotați". Ne întrebăm ce greutate semantică mai au acum împerecheri de genul *amurgul privirii* sau *cenușa trădării*, decât cea a melodramei autodidacte? Că nu este vorba de o întâmplare, ci de un structural tic verbal, vom mai cita: *„ulciorul de lapte al dreptății, piatra înșelăciunii, roaba tristeții, creangă a vieții, tigroaica iubirii, scafandrul visării, fereastra așteptărilor, soarele iubirii, ceața fricii, nămol de tăcere, dealul părerii de rău, lăuntrul nostru singular, axa relativului absolut infinit, melodia arșițelor eterne, mărul indi-ferenței, viermele*

neprevăzutului, poarta sărutului". Or, acest fel de a înțelege expresia poetică este de multă vreme părăsit de profesioniști. Din prometeica sa postură („Vulturul devine insuportabil./Simt organismul meu cum se lasă de sfâșiat"), Ecaterina Negară produce majoritar versuri de interes local, notații de album à la Veronica Micle, epigonice strofe de inspirație eminesciană sau stănesciană. Iubirea, natura și filosofia par a fi temele predilecte ale poetei. Fiorul autentic al inspirației nu-și găsește însă veșmântul adecvat, încât avem surpriza să citim declarații de dragoste aproape sau direct folclorice, sau mimetice formulări despre teoria cunoașterii, în fond forme de o perfectă, rece platitudine. Și totuși noi credem în steaua poetică a Ecaterinei Negară, mai precis în unele texte în care, dincolo de autenticitatea sentimentului, supravegherea și coerența expresivă precumpănesc: „Dorm și-mi desenează VISUL pe pleoape/un vis./Și teamă îmi e că n-o să se facă ziuă niciodată./Cearceaful îmi curge leneș pe podea/Ca laptele dintr-o sticlă răsturnată./Se sparg zorii atât de brusc,/Încât lumina, năvălită prin fereastra deschisă,/Răstoarnă glastrele cu flori în zona interzisă". În acest spirit, al poemului întemeiat pe sublimare și pe metafora revelatorie, renunțând la romanțiosul cantabil, desuet și facil, poeta se va înscrie pe calea marii simplități dătătoare de originalitate.

Pagină realizată de Geo Vasile

ARŞAVIR ÎN AMINTIRI

de BARBU BREZIANU

Îl preţuiesc şi îl iubesc de o viaţă pe decanul breslei noastre, pe sfiosul Arşavir Acterian... Facem parte din aceeaşi promoţie a Liceului „Spiru C. Haret" (1920-1928), unde acum peste 70 de ani devoram literatura - el cu precădere cea filosofică - în dauna manualelor şcolare, mai cu seamă a celor de chimie şi fizică precum şi a celor de matematică - antipatie ce ne-a atras tuturor celor din clasa a VII-a modern epitetul de „ageamii" şi de„troglodiţi", rostit mânios de profesorul de matematici care era poetul Ion Barbu şi care ne-a devenit profesor efectiv de literatură.

Tot atunci, în primăvara anului şcolar 1928, debutam în **Vlăstarul** - revista liceului - împreună dar şi cu Ionescu Eugen, Noica Constantin (care pentru a evita cacofonia semna poeziile „A.C. Ion"), Avramescu Marcel (viitorul Ionatan X Uranus), Elian Alexandru (viitorul mare erudit), Şuluţiu Octav, Ciorănescu Alexandru, Roco Dinu şi mulţi alţii.

Apoi, abia părăsind băncile şcolii, împreună cu Arşavir şi Dinu Noica am fost brusc cooptaţi de către dinamicul Petru Comarnescu în redacţia ziarului **Ultima oră**, chemaţi fiind să chivernisim şi să umplem zi de zi pagina a II-a, culturală, a cotidianului. Aici alcătuiam din când în când şi pagini omagiale. Astfel, am fost tuspatru primiţi în mizera locuinţă din Piaţa Filantropiei, unde vieţuia Alexandru Davila, care, din jilţul suferinţei, bolborosind, ne-a povestit despre viaţa lui de odinioară şi despre Vlaicu Vodă, iar noi, la 2 martie 1929, i-am dedicat întreaga pagină culturală a **Ultimei ore**. Personalitatea lui Davila reactualizată de juvenilul nostru gest omagial a fost, poate, pricina încununării lui cu „Marele Premiu Naţional", apoi, la 20 octombrie, în acelaşi an, dramaturgul „muri ca om" - cum cu drept cuvânt scria G. Călinescu în a sa **Istorie a literaturii**.

Cam în aceeaşi epocă, amândoi proaspeţi licenţiaţi în drept, am devenit avocaţi stagiari - ca şi Mihail Sebastian sau Emil Gulian -, Arşavir fiind angajat secretar al ilustrului profesor de drept constituţional Anibal Teodorescu.

Dar această perioadă n-a fost de prea lungă durată - şi ne-am regăsit cu mai mult folos într-o altă pagină culturală, de astă dată în cea a revistei **Vremea**, fondată în 1929 de primarul Capitalei, Al. Donescu şi de dramaturgul Al. Vasilescu-Valjan - hebdomadarul fiind de fapt condus de Constantin şi Vladimir, fiii primarului.

Arşavir a fost aici un vremelnic şi destoinic secretar de redacţie, izbutind să realizeze pagini foarte variate şi interesante, adunând ca într-un mozaic personalităţi dintre cele mai diverse - de la Mihail Polihroniade, Mircea Eliade şi Cioran, la Constantin Murgescu, Al. Sahia, Eugen Ionescu, Saşa Pană, Ion Călugăru, Mihail Sebastian, Geo Bogza sau Ion Pillat, V. Voiculescu, Vasile Lovinescu, Emil şi Dan Botta şi foarte mulţi alţii, tineri şi vârstnici. Însă tocmai din pricini şi zâzanii mai mult politice, **Vremea** a încetat să mai apară, apunând în 1944.

Au urmat câţiva ani de restrişte, până când Arşavir s-a aflat din nou alături de Constantin şi Eugenia Donescu şi împreună au deschis unul dintre cele mai selecte anticariate, situat în chiar preajma Palatului Regal şi a Ateneului, cred că pe strada Episcopiei. Anticariatul a fost botezat chiar de Arşavir cu numele de „Nastratin" şi repede a devenit un punct de întâlnire a lumii literare şi artistice din toate generaţiile, unde nu o dată i-am văzut, după câte îmi amintesc, pe Ion Marin Sadoveanu, pe Alexandru Alexianu, pe Radu Beligan şi mulţi alţii. Acterian era cel ce depista înzestrate biblioteci ale burgheziei în derută sau în pană financiară şi tot el era cel care făcea hamalâcul, cărând cu ruscacul tone şi tone voluminoase de volume, până când, într-o rea zi, regimul Dej-Pauker strângând tot mai tare menghinea, l-a naţionalizat şi pe „Nastratin", confiscându-i tot avutul agonisit sau aflat „în comision", desfiinţând astfel şi unul dintre cele mai fermecătoare locuri ale Bucureştiului de odinioară.

Apoi Arşavir a mai avut parte de foarte lungi ani de detenţie la Jilava, la Aiud, la Canal şi aiurea, sub pretextul stupid că în biblioteca sa personală s-au aflat şi cărţi ale bunului său prieten Emil Cioran ş.a.... Au fost ani grei de temniţă, pe care în **Jurnalul unui pseudo-filosof**, cu o nobilă şi autentică discreţie, aproape că i-a trecut sub tăcere.

Apoi Arşavir a mai avut parte de foarte lungi ani de detenţie la Jilava, la Aiud, la Canal şi aiurea, sub pretextul stupid că în biblioteca sa personală s-au aflat şi cărţi ale bunului său prieten Emil Cioran.

Odată eliberat din puşcării, supravieţuitorul „dinastiei Acterienilor" şi-a asumat datoria de a face el dreptate fraţilor săi - lui Haig în primul rând - şi în acest ţel a desfăşurat, cu o energie şi o perseverenţă pe care nici nu i le bănuiam, un amarnic şir de demersuri; dar după ce zadarnic a bătut la porţile editurilor bucureştene, alegându-se numai cu tărăgănate şi sterpe făgăduieli, Arşavir a izbutit totuşi să facă o breşă în urmă cu cincisprezece ani - şi asta numai datorită prestigiului numelui lui Gordon Craig şi a girului acordat de Dan Hăulică - şi numai astfel au putut apărea, în revista **Secolul 20,** un număr de 47 de scrisori adresate lui Haig Acterian de ilustrul regizor englez.

Dar Arşavir s-a dovedit a fi mai viclean decât Securitatea: văzând el că nu reuşeşte să publice în România nici măcar un singur sonet al fratelui său - a hotărât să-l publice în Honolulu ! Şi atunci a început să expedieze treptat-treptat directorului revistei **Mele**, prietenul său, poetul Ştefan Baciu, un bogat şi variat material transcriind, ca nişte banale scrisori, pagini şi pagini cu propria lui mână: 16 sonete, o amplă bio-bibliografie; un articol al lui Haig despre dramaturgie; o convorbire cu Gordon Craig; fragmente din mai multe scrisori primite de Haig de la Cioran; cronici semnate de Felix Aderca şi Emil Botta; călduroase mărturii ale lui Mircea Eliade - în timp ce admirabila gazdă havaiană le dedica lui Haig şi Arşavir poezii omagiale - astfel că în octombrie 1981, la Honolulu, a apărut revista **Mele** (1655) în întregime consacrată lui Haig Acterian, chipul lui sever figurând pe coperta exoticului periodic, „Guest Editor"-ul fiind de data aceasta misteriosul „Ar. Manu" (alias Arşavir) - care trecând peste mări şi ţări reuşise să aducă un omagiu fratelui său: poetului, regizorului, actorului şi eseistului, mort la 2 august 1943 la Krimskaia, în Cuban (URSS), în neinspiratul şi zadarnicul război care a dus zeci de mii de ostaşi supt pământ.

Arşavir Acterian a fost şi un aproape neştiut şi original critic literar. În perioada când era redactorul paginii culturale a ziarului **Seara**, unde a desfăşurat aproape de unul singur o vie activitate. El a iniţiat în toamna anului 1943 o anchetă, punându-le cititorilor întrebarea: „Cine este cel mai mare poet român în viaţă?" - iar cititorii aveau din belşug de unde alege fiindcă - prea bine se ştie - trăiau şi Arghezi şi Blaga şi Bacovia, şi V. Voiculescu, Vinea, Adrian Maniu, Ion Pillat, Ion Minulescu etc., iar opţiunile veneau la redacţie în mici valuri spre unul sau altul. Dar deodată, după 30 septembrie, opţiunile au început să sosească în avalanşe aproape numai pentru Arghezi, şi aceasta datorită, poate, şi faptului că acesta publicase la acea dată fulminantul pamflet intitulat „Baroane", împotriva ambasadorului hitlerist Manfred von Killinger. Cenzura, alertată şi vigilentă, sesizând sensul indirect al belşugului de omagii aduse nu atât poetului, cât polemistului - a suprimat brusc referendumul lui Arşavir, iar ziarul **Seara** şi-a încetat curând apariţia. Însă Arşavir apucase şi el să-şi publice opţiunea (sub pseudonimul Ar. Manu) - proclamându-l drept cel mai mare poet român în viaţă nu pe Arghezi sau alţi favoriţi, ci pe tânărul Emil Botta...

Au trecut mai bine de 20 de ani de la moartea fermecătorului poet şi actor şi, nu de mult, integrul judecător al literaturii române contemporane care este Nicolae Manolescu afirma cu tărie că avem datoria să aşezăm pe Emil Botta „între marii poeţi ai acestui veac", deplângând totodată faptul că odinioară „puţini auziseră despre poet".

Nonagenarul de astăzi, cu un fler şi cu un bun gust literar care îi fac onoare, proclamase încă din septembrie 1943 - şocând pe contemporani - că el îl consideră pe Emil Botta cel mai mare poet în viaţă.

Astăzi te felicităm pentru această intuiţie, te îmbrăţişăm şi îţi urăm din toată inima ca această toamnă a vieţii tale să fie cât mai mult o vrea Dumnezeu de blajină şi binevoitoare cu tine.

cinema

ARC PESTE TIMP (III)

de MANUELA CERNAT

Proiecţia a început cu oarecare întârziere. De altfel, în cele două săptămâni petrecute la Berlin ca membră a Juriului oficial, aveam să constat că celebra punctualitate germană a rămas mai curând o legendă. Pentru o dată, însă, întârzierea avea temei. Pe proscenium, în dreapta ecranului trebuiau instalaţi cei 20 de membri ai orchestrei lui Bernd Heller.

Prezenţa lor, cu totul insolită într-o sală de cinematograf, accentua senzaţia că ni se pregătea o coborâre în Tunelul Timpului, înapoi spre epoca de aur a Marelui Mut. Nerăbdarea celor peste 2300 de spectatori aşezaţi până şi pe trepte, pe intervalel dintre rânduri, era evidentă. Orchestranţii se foiau manipulând pupitre, instrumente şi partituri. Singurul calm părea dirijorul. Liniştea lui, oh, cât de aparentă, mi-a evocat, prin contrast, disperarea pe care o trăise Richard Strauss, în 1926, solicitat să dirijeze propria partitură a operei „Cavalerul rozelor", cu ocazia premierei filmului omonim realizat de Robert Wiene, în ciuda tuturor eforturilor nu a izbutit să-şi sincronizeze bagheta cu ritmul diabolic al imaginilor şi, înciudat, trebui să o cedeze unui obscur confrate, specialist în asemenea acompaniamente.

Aşezat în dreapta mea, Mario Vargas Llosa mă tachina a propos de mitul lui Dracula şi de originile-i presupus transilvane, provocându-mă să-i ţin o prelegere fulger despre Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş. Citise romanul lui Bram Stocker dar nu văzuse filmul. Aveam să aflu că din cei unsprezece membri ai juriului nostru, doar istoricul de film italian Tullio Kezich şi cu mine cunoşteam deja capodopera lui Murnau. Şi m-am gândit, a câta oară, cu nostalgică recunoştinţă la anii studenţiei, şi magica sală de proiecţie a Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică din Bulevardul Schitu Măgureanu, la minunatul curs de Istoria Cinematografului, sorbit cu aviditate şi încântare de grupele noastre de viitori filmologi, regizori şi operatori, nu din manuale şi enciclopedii ci din sutele de cutii de tablă ruginită şi turtită, cu marginile teşite de vreme şi de prea desele perindări prin cinematografe şi cinemateci, înlăuntrul cărora se ascundea, modest, bogata şi nepreţuita colecţie de capodopere a Arhivei Naţionale de Filme din Bucureşti, pusă nouă atunci la dispoziţie, cu toată generozitatea, deşi multe dintre copii erau unicat...

Într-un târziu, luminile „Zoo Palast"-ului s-au stins. Acordurile orchestrei s-au dezlănţuit furtunos. Viorile au prins să freamăte. Cortina s-a ridicat în foşnet greu de mătăsuri şi pe ecran s-a ivit un sat carpatin cu cârciumioare cu cerdac, uliţe şerpuite, care cu boi şi ţărani în port naţional. Instalate în acel bucolic peisaj ardelenesc, groaza devenea treptat un dat existenţial... Când după un ceas şi jumătate pe ecran s-a ivit cuvântul „Sfârşit", câteva clipe publicul a rămas încremenit, copleşit de forţa imaginilor. Apoi a răbufnit tunetul aplauzelor. Mario Vargas Llosa s-a aplecat spre mine:

- Colosal! De necrezut ce modern poate fi, ce actual! Mă-ntreb însă dacă nu cumva hermeneutica ne condiţionează, dacă nu exegezele ne obligă să privim o realitate, în fond neutră, prin ocheanul unei anumite semantici. Poate că dacă nu am dispune de anumite chei politice pentru lectura lui, Nosferatu ar rămâne doar un genial precursor al genului horror.

- Din păcate - i-a replicat vehement, din stânga mea, regizorul grec, Jules Dassin - nu hermeneutica ci Istoria a creat aceste chei! Într-un fragment de actualităţi filmate la Berlin, în mai 1945 şi incluse în 1984 de Maximillian Schell în documentarul său de lung metraj **Marlene**, dedicat actriţei Marlene Dietrich.

Două seri mai târziu, pe ecranul aceluiaşi „Zoo Palast", aveam să regăsesc pe neaşteptate imaginea obsedantă a lugubrelor clădiri pustiite din Nosferatu, premonitoriile faţade dincolo de care intuiai că nu mai există viaţă, că nu mai există de fapt nimic.

Era o filmare din avion a Berlinului, a doua zi după capitulare, dar la o primă vedere ai fi putut perfect crede că acel oraş pulverizat, pisat parcă cu de-amănuntul de către un uriaş elefant dement, era Ngasaki sau Hiroşima. Aparatul panorama lent, într-o tăcere de moarte - nu se auzea nici măcar motorul avionului, pentru că regizorul avusese intuiţia să sporească senzaţia de coşmar prin anularea benzii sunet. Ori încotro s-ar fi îndreptat obiectivul, nu descoperea decât mormane de ruine, ciudat de albe, aproape indecent de albe, perspectiva aeriană conferind acest straniu marmoreean hăţişului de betoane şi cărămizi fumegânde. Din loc în loc, mai răsărea câte o faţadă, absurdă în verticalitatea ei stingheră, dincolo de care nu continua o casă ci reîncepea un cimitir de oase. Nu ştiu cât a durat secvenţa. un minut, două... Mi s-a părut că ţine ani. De fapt, cei câţiva metri de peliculă concentrau istoria şi lecţia unui întreg război mondial. Fără cuvinte şi fără sunet, acel şir de imagini mute ne-a trecut tutror celor din sală un fior pe şira spinării. Ne aflam în sectorul de vest al Berlinului pe atunci tragic împărţit - şi pe ecran priveam rămăşiţele atroce ale fostului Berlin... Fără acea secvenţă, urmată de altele, şiruri lungi de femei stingând incendiile, trecându-şi găleţile cu apă din mână în mână, sau salvând cărămizile intacte din movilele informe de moloz, fără acel miez dureros, Marlene ar fi putut rămâne un superb portret al unui mit al timpurilor noastre, cum şi este de altfel, sau s-ar fi putut păstra la nivelul comod al unei inteligente amalgamuri de celebre secvenţe din filmele explozivei vedete cu fragmente de actualităţi: Marlene pe frontul Italiei, în vizită la Armata a 5-a Americană; Marlene la Casa Albă; Marlene la funeraliile unui confrate, în tovărăşia lui Edward G. Robinson şi a lui Ronald Reagan; Marlene într-un super-show de varietăţi al televiziunii britanice. În egală măsură ar fi putut rezulta un fiasco, provocat de condiţiile aproape imposibile impuse realizatorului de către divă.

teatru

ŞI LUMEA PĂPUŞII POATE FI TRĂDATĂ...

de MARIA LAIU

Există o lume pe care din întâmplare, sau numai dintr-o mare eroare, odată cu trecerea timpului, începem s-o ignorăm/uităm: Lumea PĂPUŞII...

Există şi un teatru (cu două săli în inima Bucureştiului) care, cu profesionalism şi talent încearcă să păstreze deschis acest univers considerând, poate, că o întoarcere către noi înşine este întotdeauna posibilă/necesară: ŢĂNDĂRICĂ. Mai harnic decât altele, teatrul acesta - deopotrivă al copiilor, părinţilor şi bunicilor - a fost deschis porţile noii stagiuni, duminică 7 septembrie, cu un muzical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu: „Frumoasa din pădurea adormită".

Mizanscena semnată de Mihail Lungeanu - aflat la cea de a doua colaborare cu trupa de la ŢĂNDĂRICĂ - salvează, prin idei ingenioase, sprinţare, pline de haz şi, pe alocuri, chiar duioase, textul cam expozitiv, cam lipsit de întâmplări spectaculoase. Imaginile de o rafinată simplitate suplinesc şi ele lipsa unei puternice texturi dramatice. Începutul reprezentaţiei, când actorii (la vedere) devin ei înşişi (şi cu destul de puţine elemente la îndemână) nuferi şi apă, adică „locuinţa" Broscuţei povestitoare Bibi (care nu poate fi mâncată conform tradiţiei de către Barză din simplul motiv că s-ar întrerupe firul poveştii...) are toate datele unei autentice creaţii. (Ca şi dansul unduios al Zânelor ursitoare, de altfel!) Păcat că, din vreme în vreme, picturalitatea aceasta aproape filigranată - ce trezeşte în noi o tulburătoare emoţie - se pierde într-un hăţiş de chicoteli, tumbe, zbenguieli nu întotdeauna justificate. (Am putea să amintim, bunăoară, „bâţâiala" cam fără de rost a Regelui sau căderea „din cer" a Doicii la aducerea copilei de către Barza Berta. Momente de acest fel pot stârni ilaritate, dar nu fiori!

Pe de altă parte se simte uneori o disfuncţie la nivelul comunicării - personaj-, lucrurile rămânând doar schiţate la nivel regizoral fără a câştiga profunzime prin interpretare. Joaca în locul jocului poate fi periculoasă: Păpuşile au viaţă de-mprumut - se ştie! - şi simt trădarea celor care, pentru vreun ceas şi un pic, le-nsufleţesc la-ntâmplare, fără iubire (ori poate doar fără inteligenţă scenică!). Altminteri sunt bine „întocmite" de către scenografa Daniela Voicilă Drăgulescu, unele chiar expresive (Broscuţa, Barza), altele mai mult simpatice... Decorul este funcţional, fără o construcţie sofisticată.

Muzica lui Marius Ţeicu - când voioasă, când plină de o discretă melancolie - împlineşte acest demers ce, fără a avea pretenţia unor mari descoperiri în domeniu - umple sufletul spectatorilor de orice vârstă cu o candidă bucurie... Şi nu e de-ajuns pentru o zi de duminică.

Se cuvine să-i amintim pe cei care dau viaţă păpuşilor: Angela Filipescu (Regina), Valentina Tomescu (Doica), Liviu Berehoi (Barza), Gabriel Apostol (Împăratul), Paul Ionescu (Broasca), Mihai Dumitrescu (Prinţul), Rodica Dobre (Prinţesa).

RECIDIVEAZĂ UNIVERSUL!

●Editura **Univers** reaminteşte celor interesaţi că ultimul termen pentru primirea manuscriselor în vederea concursului de debut (poezie, roman, eseu) pe anul 1997 este 15 octombrie a.c. Textele vor fi expediate sau depuse însoţite de un motto în plic închis la următoarea adresă: *Editura Univers, Piaţa Presei Libere, nr. 1, sect. 1, cod. 79739, Bucureşti.*

●Concursul Piesa anului 1997 UNITER anunţă lansarea ediţiei 1997 a Concursului de dramaturgie Cea mai bună piesă românească a anului. Termenul limită de înscriere a pieselor este de 30 ianuarie 1998. Autori vor trimite textele dactilografiate (pagina standard 30 rânduri) sau culese pe computer (300 cuvinte/pag.), cu un motto scris pe prima pagină, acelaşi motto figurând pe un plic închis în care sunt trecute datele autorului. Concursul nu acceptă piese într-un act sau dramatizări, piese publicate sau reprezentate. Textele înscrise la Concurs nu se înapoiază.

Juriul Concursului va anunţa câştigătorul în cursul lunii februarie 1998 iar Editura UNITEXT va publica piesa câştigătoare. Concursul, Premiul, publicarea piesei şi finanţarea parţială a punerii ei în scenă sunt finanţate de către Fundaţia Principesa Margareta.

Adresa Concursului şi relaţii la UNITEX/UNITER, str. George Enescu 2-4, Bucureşti 70141, te. 615.00.48

●Editura „Scrisul Românesc" aniversează, între 23-25 octombrie 1997, 75 de ani de la înfiinţare. Cu acest prilej, editura îşi propune pe lângă o serie de acţiuni culturale (lansări de cărţi, expoziţie retrospectivă de carte, dezvelirea unei plăci memoriale Marin Sorescu - fostul director al editurii, pelerinaj la casa scriitorului din Bulzeşti etc.), organizarea unei mese rotunde cu tema **Cartea, a câta putere în stat?**

●PREMIILE FESTIVALULUI INTERNAŢIONAL DE POEZIE, Oradea 97

HELENE DORION (Canada)

LIVIU IOAN STOICIU (România)

●PREMIILE SALONULUI INTERNAŢIONAL DE CARTE/Oradea 4-7 oct. 1997

PREMIUL OMNIA,

GANBRIEL ŢEPELEA, pentru întreaga operă de lingvist şi istoric literar, pentru excepţionala valoare morală a cărţilor de memorialistică.

ILIE CONSTANTIN, pentru actualitatea poeziei sale, pentru medierea culturală româno-franceză şi italiano-română.

MIRON KIROPOL, pentru amploarea imaginarului său poetic şi pentru valorificarea resurselor tradiţionale autentice ale literaturii.

PIERRETTE MICHELOUD, pentru întreaga sa operă poetică şi interesul pentru semnificaţia poeziei în alte culturi.

MIHAI URSACHI, pentru întreaga sa operă poetică.

●PREMIILE SPECIALE ALE SALONULUI INTERNAŢIONAL DE CARTE

PREMIUL PENTRU POEZIE:

CRISTIAN W. SCHENK, pentru Două anotimpuri Helicon, 1997.

GELLU DORIAN, pentru Poeme golăneşti, Cartea Românească, 1997.

SRBA IGNATOVIC, pentru Ahile subjugat/Potalceni Ahil, Helicon, 1997.

●PREMIUL PENTRU ROMAN ŞI ESEU:

Noramn Manea, pentru Octombrie, ora opt şi Despre clovni: dictatorul şi artistul, Biblioteca Apostrof, 1997.

ADRIAN ALUI GHEORGHE, pentru Titanic Svaiter, Timpul, 1997.

PREMIUL PENTRU TRADUCERI:

JITKA LUKESOVA, pentru traducerea în cehă a cărţii Întoarcerea lui Ulise de Modest Morariu.

Mirela Roznoveanu oferă dedicaţii pe romanul „Viaţa pe fugă", lansat recent la Casa Monteoru

FUNDAŢIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ şi EUROPEAN JOURNALISM CENTER, MAASTRICHT, OLANDA

oferă jurnaliştilor din România şi Moldova un

Seminar de Etică Profesională

În perioada 22-24 octombrie, la Sinaia/Predeal, Fundaţia Soros România organizează pentru jurnaliştii români şi moldoveni un curs de probleme de etică profesională. Cursul durează trei zile şi va fi asistat de doi experţi de la European Journalism Center, Mastricht şi un expert român.

Doritorii vor depune la sediul Fundaţiei Soros până pe 23 septembrie a.c.:

- un curriculum vitae
- o scrisoare de recomandare din partea redactorului-şef sau a directorului publicaţiei
- descrierea unui „caz" dentologic personal al jurnalistului-participant la seminar
- o scrisoare de motivaţie

Seminarul admite maximum 20 de participanţi.

Organizatorii pregătesc traducerea unui manual de etică profesională care va fi oferit participanţilor.

E VREMEA CÂND MOR POEŢII (?)

Sub această întrebare s-a desfăşurat a XXX-a ediţie a taberei naţionale de literatură TINERE CONDEIE. În organizarea Ministerului Educaţiei Naţionale şi a Uniunii Scriitorilor din România şi amplasată pe malurile Tismanei chiar lângă mănăstirea cu acelaşi nume, tabăra şi-a propus, ca şi în ceilalţi ani, descoperirea „tinerelor condeie" din toată ţara. Concursul naţional TINERE CONDEIE, cel mai vechi din ţară (şi din lume!), strânge în jurul său tot mai mulţi participanţi care speră să-şi câştige prin aceasta recunoaşterea şi în timp consacrarea. Înfiinţat, însufleţit ţinut în viaţă de Tudor Opriş - „antrenorul de îngeri" cum frumos i s-a spus.

La tema propusă - „E vremea când mor poeţii (?)" - s-au primit diferite răspunsuri, de la cele care anunţau o moarte-n spasme a poetului sau chiar erau sigure că moartea aceasta s-a înfăptuit,la cele din care speranţa în poet era apărată cu curaj.

În cadrul taberei s-a tipărit, în timp record, la editura PUNCT din Târgu Jiu, volumul „Cântecele arcaşului 2" - volum ce reprezintă o selecţie a textelor condeielor taberei - şi o dată cu aceasta şi „Foaia Tismanei" - revista taberei.

Constantin Vică

PRIVELIŞTI DIN ORAŞUL DESFĂTĂRII

izzat el-qamhawi

Într-o după-amiază de decembrie a anului 1995, la Cairo, în redacţia revistei ***Akhbar el-Adab*** *(„Ştirile literare"), întâmplarea a făcut să-l cunosc pe prozatorul Izzat el-Qamhawi. Poate că ar fi rămas unul dintre mulţii scriitori egipteni contemporani despre a căror operă ştiu câte ceva, fără a-i cunoaşte personal, dacă nu ar fi fost, mai întâi, Lucian Blaga, iar apoi calitatea scrisului acestui tânăr prozator egiptean, pe care am descoperit-o la scurtă vreme.*

Am revăzut cu el traducerile pe care le făcusem din poemele lui Blaga (care au apărut în amintita revistă) şi, spre surpriza mea, care credeam nejustificat că numai un poet ar trebui să-l stimeze pentru prima oară pe marele Blaga, acolo, în Egipt, am constatat că ***Poemele luminii*** *îşi răspândeau lumina în sufletul unui prozator. Datorită lor am citit apoi proza lui Izzat el-Qamhawi cu crescândă uimire, transformată în admiraţie: culegerea* ***Hadatha fi bilad atturab wa at-tin*** *(„S-a întâmplat în ţara colbului şi a tinei" - 1992), numeroase proze scurte publicate în reviste literare arabe şi, mai de curând,* ***Madinat allazza*** *(„Oraşul desfătării" - 1997).*

Prin „Oraşul desfătării", am convingerea că Izzat el-Qamhawi face operă de pionierat în literatura arabă contemporană: greu încadrabilă într-o specie tradiţională, această creaţie în proză îmbină ficţiunea cea mai fantezistă (înrudită, poate, cu cea latino-americană) cu farmecul legendei orientale şi cu o simbolistică ingenioasă, adeseori poetică. Cartea a suscitat interesul criticii egiptene (deocamdată), mai cu seamă prin inovaţiile formale, dar pesemne că nu departe este vremea când se va observa că, dincolo de ele, este o carte importantă a acestui sfârşit de secol pentru literatura arabă, în care problematica înstrăinării de sine a spiritului uman într-o lume a crizei valorilor şi-a găsit o formulă de exprimare de excepţie şi mai ales o formulă deschisă interpretării şi din alte spaţii culturale decât cel arab.

«Se spune că posedă fiecare mai multe trupuri»

După trei zile de la sosire, oraşul va începe să-ţi pună întrebări: cum te cheamă, din ce ţară vii şi care e scopul acestei vizite. Fericit cel ce-şi va aduce aminte! Căci după trei zile vei fi pierdut dorinţa de a vorbi şi, de ce n-am spune, oricum, oraşul acesta pune întrebări în semn de străvechească ospitalitate, fără să aştepte răspuns. În răstimpul celor trei zile, ţi se va fi arătat deja Zeiţa Desfătării în caleaşca ei zburătoare şi vei fi zărit uriaşa semilună ce-i îmbină coapsele. Te vei întreba vădit stânjenit: oare, ce anume, în acest loc, stinge flacăra spiritului, aprinzând, în locul ei, dorinţa? Şi nu vei afla în oraşul acesta decât tăcerea-i tot mai adâncă şi crescânda ta nebunie.

***

După ce vei fi mers cale de şaptezeci de zile, ţi se va arăta în zare Oraşul: un om uriaş pe care Rukh, pasărea din poveste, l-a scăpat din ghearele sale în mijlocul Mării de Nisip.

Negreşit vei începe să decojeşti acest ou pentru a te minuna de palatele sale albe cu acoperişuri din cărămidă roşie şi ziduri înalte din cărămidă verde, de străzile lui largi şi pieţele vaste în care aproape că te simţi singur, de maşinile luxoase, care apar şi dispar atât cât ai clipi şi de aparatele de condiţionat aerul agăţate, cu o încrâncenare aproape ameninţătoare, de fiece perete.

Unii s-ar putea să se lase înşelaţi de acel alb imaculat şi să-şi imagineze că oraşul nu este altceva decât un imens cadru improvizat în grabă de către un maestru în arta decorului pentru a filma o peliculă cinematografică, după care, desigur, decorul va fi degrabă schimbat. Însă cine a deprins un anume fel de a privi, în miezul lucrurilor, va vedea oraşul în străvechea lui statornicie şi va auzi cum urcă, din adâncul tăcerii, ecoul psalmodierilor, al gemetelor şi al chemărilor în ispită. Acela va vedea - în pieţele care unui simplu trecător i-ar putea părea pustii - imensele socluri ale nevăzutelor statui ce întruchipează organele Desfătării, luând forma unor prelungi bărbi zbârlite şi a unor semiluni cu două buze nesăţioase, deschise... Va vedea făcliile din care se prelinge Focul Dorinţei şi fântânile în formă de măr despicat pe mijloc, cu apa sursurând.

Locuitorii oraşului sunt fericiţi, chiar dacă pe chipurile lor grave pare aşternută încruntarea. Aceasta va rămâne de altfel o enigmă nedezlegată pentru unii care, ca şi tine, s-au obişnuit să interpreteze simbolurile şi nu realitatea: a vorbi înseamnă a trăi, iar zâmbetul este semnul fericirii, după cum larma este dovada existenţei înseşi... Pe când aceşti oameni trăiesc chiar realitatea şi astfel nevoia de simboluri nu mai are sens.

Uşile cu sistem de senzori se deschid de la sine. Fructele sezonului de vară şi de iarnă vin singure către gura cui le jinduieşte, ca şi mierea cea mai limpede, ori laptele, ori carnea de mânz, de cămilă, de vacă, de porc, şi cele mai bune soiuri de vinuri... Nimic nu le lipseşte decât, poate, cât i-ar lipsi unui flu lingura cu care să se înfrupte...

Sunt neîntrecuţi în arta desfătării. Se spune că posedă fiecare mai multe trupuri şi îndată ce un trup e lovit de istovire, îl schimbă cu altul. Un corespondent al unui post de televiziune a reuşit să se strecoare într-unul din palatele oraşului şi a filmat cu o cameră specială cum se dezintegrează trupurile cele stoarse de vlagă, iar din cenuşa lor răsar trupuri noi, cum iese firul de iarbă din pământ.

Se spune că dominarea femeilor de către bărbaţi nu face parte din tradiţiile oraşului, ci cade mai degrabă în sarcina sclavilor, căci fiecare sclav posedă un număr de ustensile ale desfătării egal cu numărul semilunilor doamnelor din palat, după cum fiecare sclavă posedă un număr de semiluni egal cu numărul stăpânilor săi, ba chiar se întâmplă ca semilunile sclavelor să fie croite chiar pe măsura ustensilelor artificiale cu care sunt dotate doamnele masculinizate, iar ustensilele sclavilor să fie chiar pe potriva lunilor pline ale stăpânilor efeminaţi.

Nu-ţi va sta în putinţă să suporţi vecinătatea acelor trupuri ce răspândesc o lumină orbitoare şi nu vei mai vedea decât fulgerul carbonizant al desfătării. Nimeni nu-ţi va

putea zugrăvi supleţea acelor trupuri care nu cunosc vlăguirea nici istovirea, căci femeile nu cad grele şi nici nu nasc. În vechime, copiii încolţeau în pământ şi creşteau din apa cea sfântă a Zeiţei Desfătării, iar mai apoi, când a devenit stearpă din cauza înmulţirii veneticilor, pripăşiţi prin oraş, s-a recurs la pântecele sclavelor şi apa fertilizantă a sclavilor, căci stăpânii încetaseră a se mai dedica acelei extenuante îndatoriri.

***

Nu va trece mult timp până ce străzile vor înghiţi deopotrivă făpturile reale şi spectrele. În inima oraşului, te va izbi vederea unei pieţe uriaşe, unde strigătul morţii rupe tăcerea adâncă a vieţii: Vivariul sau ombilicul zeiţei este denumirea ei cea mai cunoscută. Este locul în care s-a împiedicat zeiţa când şi-a văzut ombilicul pentru prima oară. Locuitorii oraşului se vor grăbi să-ţi dea această explicaţie chiar înainte de a o cere pentru a contracara la timp o altă interpretare a etimologiei acestei denumiri pe care o susţine un vrăjitor orb ce nu conteneşte să se roage şi să invoce pogorârea urgiei asupra oraşului care a transformat templul zeiţei preasfinte într-o piaţă.

Vrăjitorul povesteşte: oraşul era foarte primitor cu veneticii, iar vestalele sacre oferau dragostea acelora dintre ei care zvârleau câţiva arginţi într-un vas de marmură de forma ombilicului Zeiţei...

Nu vei apuca să te simţi copleşit de tristeţe în faţa unui orb care plânge, căci pe dată te va orbi un fascicul de lumină ţâşnind din vitrina unui magazin de cristaluri ce se va reflecta ca fulgerul în oglinda străzii pavate cu gresie lustruită, strălucitoare, pe care parcă unduiesc valuri de lumină. Nălucile care se perindă printre vitrinele magazinelor îţi vor părea uneori că există aievea, iar alteori că nu sunt decât umbre ale unor făpturi reale trăitoare în alt loc. Vei vedea cum chipurile reflectate în oglinda pavajului din gresie şlefuită nu se deosebesc întru nimic de cele ale făpturilor ce se perindă printre vitrine. Tocmai de aceea, aici, legea nu pedepseşte omuciderea, căci conducătorului auto îi este imposibil să deosebească făpturile reale de spectrele lor, după cum imposibil le este şi martorilor ori autorităţilor însărcinate cu anchetarea cazului.

O singură realitate te va izbi ca o lovitură de bici: femeile par că plutesc în stoluri, purtate de undele unui parfum provocator, atât de pătrunzător încât nu-i vei mai simţi mireasma, ci îl vei auzi cum foşneşte, răzbătând din trupurile lor, răspândindu-se, şi-l vei vedea cum se încheagă pentru a alcătui un uriaş cort deasupra oraşului, acoperindu-l şi împiedicând spiritele spectrelor să se înalţe la cer.

Se presupune că vei fi dintre cei care vor scoate un ţipăt de uimire văzând maşinile ultrarapide oprindu-se brusc pentru ca din ele să ţâşnească stoluri de bancnote învăluind stolurile de femei şi aşezându-li-se cuminţi pe veşminte, în vreme ce mâinile se întind să apuce acele păsări de hârtie, să le pipăie cu duioşie, citindu-le pe furiş, cu vârfurile degetelor, seriile de înregistrare.

Şi nu va trece mult timp până ce străzile vor înghiţi deopotrivă făpturile reale şi spectrele, iar maşinile ultrarapide se vor aduna în piaţa cea întunecată a oraşului, în dosul Vivariumului, una lângă alta, ca o turmă de oi, în timp ce antenele telefoanelor portabile vor începe să recepţioneze undele transmise de prăzile prinse în ghearele păsărilor de hârtie.

Pe dată te vei preschimba în auz - transformare firească, impusă de necesităţile momentului - şi vei descoperi plăcerea de a asculta femeia întinsă pe pat, dezbrăcată, apucând bancnotele şi acoperindu-şi cu ele ombilicul, în vreme ce-i dezvăluie bărbatului din maşină, rând pe rând, rotunjimea rodiilor, semeţia celor două coloane ce străjuiesc de-o parte şi de alta a templului ei şi splendoarea semilunii...

Atunci vei vedea aievea explozia de plăcerea turmei; o vei vedea cum se risipeşte, apoi iar se adună, vei vedea portierele trântite cu violenţă după ce perechile vor fi urcat pentru a se tolăni pe scaunele extensibile, iute transformate în paturi, şi nu vei fi în stare, în acel moment, decât să asculţi corul sacadat de gemete înăbuşite răzbătând din maşinile ce se zgâlţâie.

***

Priveşte atent aceste imense palate şi poate le vei ghici fragilitatea de odinioară, pe când nu erau decât nişte corturi care mai apoi au crescut, iar pânza din care erau croite s-a pietrificat şi astfel au devenit imense palate... Aşa povestesc unii, însă nu eşti obligat să le împărtăşeşti părerea, care nu este decât una dintre explicaţiile posibile privind întemeierea oraşului, a cărui istorie, de altfel, este nu rareori falsificată ori învăluită în mister.

Printre mai vârstnici sunt unii care susţin că oraşul a fost construit de ginni, aducând drept dovadă tăcerea înfricoşătoare ce-l apasă şi simetria perfectă a străzilor care îl deosebesc de oraşele construite de oameni. Căci ginnii nu cunosc plăcerea bâjbâielii prin întuneric de dragul căreia oamenii construiesc străduţe întortocheate, din care se ramifică fel de fel de ulicioare ale căror unghere sunt înţesate de vânzători, samsari, negustori ai plăcerii, informatori, intelectuali şi scamatori.

Atunci, el a poruncit să i se construiască un oraş de o simplitate împinsă până la abstracţiune, care să o facă pe regină să se simtă atât de singură, încât să se trezească din beţia trufiei şi să i se abandoneze cu totul, pentru a o învăţa feluritele meşteşuguri ale desfătării.

Se spune că mai marele ginnilor s-a gândit să dureze oraşul atunci când frumoasa regină Balqis, preamândră de sine şi de averea sa, a refuzat să-i dăruiască inima. Atunci, el a poruncit să i se construiască un oraş de o simplitate împinsă până la abstracţiune, care să o facă pe regină să se simtă atât de singură, încât să se trezească din beţia trufiei şi să i se abandoneze cu totul, pentru a o învăţa feluritele meşteşuguri ale desfătării.

Unii spun că există un singur „Oraş al desfătării", alţii sunt convinşi că ar exista mai multe astfel de oraşe pe faţa pământului sau ascunse în pântecul lui, căci mai marele ginnilor, după ce a dat poruncă să fie construit, a căzut într-un fel de toropeală asemenea somnului, aşa cum şedea sprijinit în toiagul său, iar ginnii şi-au văzut în continuare de treabă: de îndată ce sfârşeau de înălţat un oraş, se şi porneau să construiască un altul. Nu s-au oprit din lucru decât când au văzut capul stăpânului lor căzând, după ce furnicile roseseră toiagul în care se sprijinea.

Într-una din cele mai răspândite versiuni ale istoriei sale, oraşul a rămas pustiu vreme de şaptezeci de mii de ani, în care Zeiţa Desfătării a stat în aşteptare, pe muntele ce se înalţă deasupra oraşului, întinsă în patul ei cel cu şaptezeci de mii de picioare, îmbăiată şi parfumată, învelită în cearceafuri îmbălsămate cu aromele şi esenţele cele mai de soi. Iar când a cuprins-o urâtul, s-a coborât pe străzile oraşului, purtându-şi paşii în căutarea flăcării dorinţei. Când, deodată, şi-a văzut splendoarea trupului în oglinda pavajului de gresie lustruită al străzilor şi de uimire a rămas încă şaptezeci de mii de ani contemplându-şi trupul cel peste închipuire de frumos, până ce, lăsându-se în voia adierilor vântului, apa sfântă a rupt zăgazurile şi din trupul ei revărsându-se a inundat oraşul. Din ea au răsărit creaturi cu chipuri de oameni, iar zeiţa văzându-le cum îi privesc, cu uimire şi nesaţ goliciunea, s-a retras pe culmea muntelui ei, să-şi contemple, alintându-se, creaţia.

Astfel a stat zeiţa alţi şaptezeci de mii de ani, până ce a văzut cum vâlvătaia dorinţei începea să se potolească în trupurile creaturilor sale, căci, deşi dogorâtoare, dorinţa lor era lipsită de înţeles sau de ţintă precisă. Pe zeiţă a cuprins-o neliniştea şi şi-a zis că nu e bine să se întâmple astfel. Atunci s-a sculat şi s-a dus să se arate creaturilor sale, locuitorilor oraşului. Cine a zărit ochii zeiţei, a devenit privitor, cine i-a zărit dinţii, a devenit muşcător, cine i-a văzut buzele, a devenit sărutător, cine i-a văzut mâna a devenit pipăitor, iar cine i-a văzut semiluna a devenit de-a dreptul drăgostitor.

Fericirea s-a revărsat în sufletul zeiţei şi a cuprins-o minunarea dinaintea a ceea ce făurise. Nici n-a mai vrut să se întoarcă în lăcaşul ei din vârf de munte, ci şi-a întins aşternutul pe marginea crestei şi, ridicându-şi către înalturi zeieştile-i picioare cu ispititoarea semilună strălucind între coapse, a glăsuit: „Fiţi adoratorii mei! Fiţi stăpâni, iar din sudoarea voastră vă voi făuri sclavi cu care să împărtăşiţi văpaia desfătării!"

Traducere şi prezentare
de Rodica Buburuzan

umberto eco

CUM SĂ REACȚIONEZI LA FIGURILE CUNOSCUTE

Acum câteva luni, mă plimbam prin New York, când l-am văzut de departe pe-un individ pe care-l cunoşteam foarte bine şi care venea spre mine. Necazul era că nu-mi aminteam unde îl cunoscusem şi cum se numea. Era una din acele senzaţii pe care le încerci mai ales atunci când întâlneşti, într-un oraş din străinătate, pe cineva pe care l-ai cunoscut în ţară, sau invers. O figură nelalocul ei te pune în încurcătură. Cu toate acestea, chipul acela îmi era atât de familiar, încât fără îndoială ar fi trebuit să mă opresc, să salut, să-i vorbesc, iar eventual el mi-ar fi zis imediat: „Dragă Umberto, ce mai faci?" ba chiar: „Ai făcut chestia aia de care spuneai?" iar eu n-aş fi ştiut ce să zic. Să mă prefac că nu-l văd? Prea târziu, el continua să privească de cealaltă parte a străzii, însă tocmai îşi întorcea privirile în direcţia mea. Mai bine să iau iniţiativa, să salut, iar apoi să încerc să-l recunosc după voce, după primele replici.

Eram acum la câţiva paşi, mă pregăteam să arborez un zâmbet larg şi radios, să întind mâna, când deodată l-am recunoscut. Era Anthony Quinn. Evident, nu-l întâlnisem niciodată în viaţa mea, nici el pe mine. Într-o fracţiune de secundă am reuşit să mă stăpânesc, şi am trecut pe lângă el cu privirea în gol.

Mai apoi am reflectat asupra incidentului şi m-am gândit că era foarte normal. Şi altă dată, într-un restaurant, îl zărisem pe Charlton Heston şi avusesem intenţia să-l salut. Aceste chipuri populează memoria noastră, am petrecut cu ele multe ore dinaintea unui ecran, ne-au devenit familiare precum cele ale rudelor noastre, ba chiar mai mult. Poţi fi cercetător al comunicaţiilor de masă, dizerta asupra efectelor realităţii, asupra confuziei între real şi imaginar şi asupra acelora care cad definitiv pradă acestei confuzii, însă nu eşti imun la respectivul sindrom. Se poate însă şi mai rău.

Mi s-au confesat persoane care au fost expuse mass-media pentru o perioadă de timp rezonabilă, apărând cu o anumită frecvenţă la televiziune. Nu vorbesc de Pippo Baudo ori de Maurizio Costanzo, ci chiar de oameni care trebuiseră să participe din motive profesionale la câteva dezbateri, suficiente pentru a deveni recognoscibili. Cu toţii se plâng de aceeaşi experienţă neplăcută. De obicei, atunci când vedem pe cineva pe care nu-l cunoaştem personal, nu-l fixăm îndelung, nu-l arătăm cu degetul interlocutorilor noştri, nu vorbim despre el cu voce tare dacă ne poate auzi. Ar fi o comportare de prost-crescuţi iar dincolo de o anumită limită, agresivă. Aceiaşi oameni, care nu l-ar arăta cu degetul pe clientul dintr-un bar, numai pentru a observa cu un prieten că are o cravată la modă, se comportă însă cu totul diferit cu figurile cunoscute.

Cobaii mei spun că în faţa unui chioşc de ziare, la tutungerie, atunci când urcă în tren, când intră în toaleta unui restaurant, întâlnesc oameni care vorbesc între ei cu voce tare: „Îl vezi, este chiar Cutare". „Dar eşti sigur?" „Bineînţeles, el în persoană". Şi dă-i' nainte, în vreme ce Cutare îi aude, fără să le pese de faptul că îi aude, ca şi cum nu ar exista.

Sunt năuciţi de faptul că un protagonist al imaginarului mass-mediatic intră brusc în viaţa reală, însă în acelaşi timp se comportă faţă de personajul real ca şi cum ar aparţine încă imaginarului, ca şi cum s-ar afla pe un ecran, sau într-o fotografie, sau într-o revistă ilustrată, iar ei ar vorbi în absenţa lui.

Este ca şi cum eu l-aş fi apucat pe Anthony Quinn de guler, l-aş fi târât până la o cabină telefonică şi aş fi sunat un prieten să-i spun: „Ce-ntâmplare, m-am întâlnit cu Anthony Quinn, ştii că pare adevărat?" (iar apoi l-aş fi împins cât colo, văzându-mi de ale mele).

Mass-media ne-a convins mai întâi că imaginarul este real, iar acum ne convinge că realul este imaginar, şi cu cât mai multă realitate ne arată ecranele, cu atât mai cinematografică devine lumea cea de toate zilele. Până când, aşa cum doreau unii filosofi, vom crede că suntem singuri pe lume şi că tot restul este filmul pe care Dumnezeu sau un geniu al răului ni-l proiectează dinaintea ochilor.

(1989)

CUM SĂ RECUNOȘTI UN FILM PORNO

Nu ştiu dacă vi s-a întâmplat vreodată să vedeţi un film pornografic. Nu mă refer la filme care conţin elemente de erotism, fie el chiar ofensator pentru multă lume, precum - spre exemplu - **Ultimul tangou la Paris.** Vorbesc de filme pornografice, al căror adevărat şi unic scop este să stimuleze dorinţa spectatorului, de la început până la sfârşit, şi într-un asemenea mod încât, pentru a stimula această dorinţă cu imagini de împreunări variate şi variabile, restul să conteze ceva mai puţin decât nimic.

De multe ori, magistraţii trebuie să hotărască dacă un film este pur pornografic sau dacă are o valoare artistică. Nu mă număr printre aceia care consideră că valoarea artistică absolvă totul, iar uneori opere de artă autentice s-au dovedit mai periculoase, pentru credinţă, pentru moravuri, pentru opiniile în uz, decât opere de o valoare mai mică. Dincolo de aceasta, cred că adulţii care-o doresc au dreptul să consume material pornografic, cel puţin în lipsa a ceva mai bun. Însă admit că uneori, la tribunal, trebuie să se hotărască dacă un film a fost produs cu scopul de a exprima anumite concepte sau idealuri estetice (fie chiar prin intermediul unor scene care jignesc simţul comun al pudorii) ori dacă a fost făcut cu singurul şi umanul scop de a stimula instinctele spectatorului.

Ei bine, există un criteriu pentru a decide dacă un film este pornografic sau nu, şi el se bazează pe calculul timpilor morţi. O mare capodoperă a cinematografului din toate timpurile, **Umbre roşii**, se desfăşoară tot timpul şi numai (cu excepţia începutului, a unor scurte intermezzo-uri şi a finalului) într-o diligenţă. Însă fără această călătorie, filmul n-ar avea sens. **Aventura** lui Antonioni este făcută numai din timpi morţi: oamenii se duc şi vin, vorbesc, se pierd şi se regăsesc, fără să se întâmple nimic. Însă filmul tocmai asta doreşte să ne comunice: că nu se întâmplă nimic. Poate să ne placă sau nu, dar exact asta vrea să ne spună.

Un film pornografic însă, pentru a justifica biletul de intrare sau cumpărarea casetei video, ne spune că anumite persoane se împreunează, bărbaţi cu femei, bărbaţi cu bărbaţi, femei cu femei, femei cu câini ori cai (atrag atenţia că nu există filme pornografice în care bărbaţi se împreunează cu iepe şi căţele: de ce?). Şi asta ar fi încă bine: însă el este plin de timpi morţi.

Dacă Gilberto, pentru a o violenta pe Gilberta, trebuie să meargă din Piaţa Cordusio până pe bulevardul Buenos Aires, filmul vi-l arată pe Gilberto, în maşină, semafor de semafor, care parcurge tot traseul.

Filmele pornografice sunt pline de lume care se urcă în maşini şi conduce kilometri după kilometri, de cupluri care pierd un timp incredibil ca să se înregistreze la hoteluri, de domni care petrec minute interminabile în lift înainte de a urca în cameră, de fete care sorb licori varii şi-şi pierd vremea cu bluze şi dantele înainte de a-şi mărturisi reciproc c-o preferă pe Sapho lui Don Juan. Mai simplu şi mai vulgar, în filmele pornografice, înainte să vezi un regulat sănătos, trebuie să ingurgitezi o reclamă a asesoratului pentru transporturi.

Motivele sunt evidente. Un film în care Gilberto ar violenta-o mereu pe Gilberta pe dinainte, pe din dos şi dintr-o parte, n-ar putea fi suportat. Nici fizic, de către actori, nici economic, pentru producător. Şi nici psihologic, pentru spectator: pentru ca transgresiunea să aibă succes trebuie să fie brodată pe un fundal de normalitate. A reprezenta normalitatea este unul dintre lucrurile cele mai dificile pentru orice artist - în vreme ce a reprezenta deviaţia, delictul, violul, tortura, este foarte uşor.

De aceea, filmul pornografic trebuie să reprezinte normalitatea - esenţială, pentru ca transgresiunea să poată deveni interesantă - în modul în care fiecare spectator o înţelege. Ca atare, dacă Gilberto trebuie să ia autobuzul şi să meargă de la A la B, îl vom vedea pe Gilberto care ia autobuzul şi autobuzul care merge de la A la B.

Faptul îi irită adesea pe spectatori, întrucât ei ar dori să vadă mereu obscenităţi. Însă este vorba de o iluzie. Ei nu ar suporta o oră şi jumătate de cadre obscene. Prin urmare, timpii morţi sunt esenţiali.

Aşadar, repet. Intraţi într-o sală de cinematograf. Dacă pentru a merge de la A la B protagoniştii fac mai mult timp decât aţi dori, aceasta înseamnă că filmul este pornografic.

(1989)

În româneşte de
Mihai Banciu

SARNEY: EPOSUL OCEANULUI BRAZILIAN

de BAZIL GHEORGHIU

José Sarney[*] face parte din familia spirituală a marilor prozatori şi poeţi brazilieni contemporani, cum ar fi Joao Guimaraes Rosa, Erico Verissimo sau Murilo Mendes. „Stăpânul mării" este un eşantion absolut de proză „regionalistă" cu maximă vocaţie universală. O puternică vână poetică expresionistă şi religioasă străbate o construcţie ce are rigoarea şi fascinaţia eposului naţional, perfect circumscris în structurile moderne ale ilustrei naraţiuni sud-americane. Sarney se identifică perfect cu mitologia locurilor şi personajelor (Golful Maranhense, împărăţie a ambarcaţiunilor cu pânze ale pescarilor), oferindu-ne prin viaţa şi moartea protagonistului din portul Mojo un fel de macro-epopee-monografie a Oceanului brazilian.

Dacă Erico Verissimo a dat o saga a Continentului şi a Războiului întruchipate de o vastă tipologie emblematică, gen Ana Terra sau căpitanul Rodrigo, Sarney este monograful apelor Braziliei. Al relaţiei fundamentale dintre ocean şi navigator, dintre moarte, viaţă şi iubire, în sensul în care pentru Cristorio, acest Ulise brazilian, a trăi înseamnă a naviga, a stăpâni stihia şi moartea, iubindu-le cu disperarea celui ce n-are de ales decât fatalitatea.

Farmecul naraţiunii lui Sarney rezidă în împletirea continuă şi firească între planul real, cotidian, diurn, cu cel suprareal, mitologic, nocturn. Cei morţi apar frecvent, chemaţi sau nechemaţi, fantasmele se materializează pe apă sau pe uscat, cu mesajele şi destinul lor, sacrul şi satanicul se urmăresc mutual, catalizând viaţa şi credinţa comunităţii din Maranhao. Totul se desfăşoară în afara istoriei şi a timpului, acestea fiind doar convenţii inutile, de vreme ce trecutul trăieşte confortabil şi solidar în prezentul continuu, la interferenţa ancestralului cu mitologicul. Pe marele fundal al legii şi moralei creştine, bărbaţii şi femeile din Mojo, centrul lumii, evident, au vocaţia împăcării cu destinul lor biologic. Ei nu caută fericirea, ei sunt sau nu sunt fericiţi, conştienţi că nimeni şi nimic nu le poate modifica întâlnirea cu fatalitatea, ce are chipul propriilor sfinţi sau demoni, al apelor abisale populate de corăbii-fantomă şi duhuri fondatoare, maligne sau surghiunite. Între timp viaţa din Mojo continuă să curgă în matca sa, cu puţine evenimente exterioare, în firescul ritual al violenţei. Personajele au statura şi înţelegerea eroilor din tragediile antichităţii, tenacitatea şi resemnarea acestora de a coopera cu stihia, conştiente că mai presus de viaţa şi moartea lor dăinuie spiritul şi dorul ce-i leagă de cei morţi. Un lanţ originar al eternităţii sufletului colectiv, singurul opozabil voinţei oarbe a naturii de a-l sodomiza şi elimina. Emblemă a acestui suflet şi imaginar colectiv este Cristorio, „Stăpânul mării", îmblânzitor,

corp la corp cu **biana** sa „Stamba verde", al stihiei. Viaţa dură de marinar-pescar nu exclude disponibilitatea onirică a protagonistului, familiarizat cu morţii, cu strigoii mării, cu felurite apariţii (Querente, Aquimundo, ş.c.l.) ce-l însoţesc în maritima sa aventură donquijotească: găsirea primei sale iubite, Quertide, răpită de o dihanie a oceanului. Între căpitanul Cristorio şi ambarcaţiunea sa cu pânze se stabilesc relaţii aproape sexuale, aproape mistice. El domină mareele de şapte metri din Maranhao în virtutea acestui raport simbiotic, „Stamba verde" dovedindu-se a fi fiinţă vie ce se adaugă fiinţei eroicului căpitan Cristorio, în strădania comună de a învinge moartea întruchipată de abisul oceanic. Când Cristorio dă semne de abandon şi bătrâneţe, **biana se sinucide**: „Biana ardea şi el s-a apropiat. Focul a început să plângă, un plâns atât de profund şi sfâşietor, încât toţi s-au pornit pe plâns, fără să ştie de ce. Cristorio s-a aruncat peste **biana** din care nu mai rămăseseră decât bordurile ce pluteau şi se mistuiau. A auzit, acea unică oară, vocea ambarcaţiunii care era o parte din viaţa lui: - Adio!" Toate loviturile de soartă Cristorio le primise de fiecare dată **vinerea**: moartea fiului său Jerumenho, naufragiul final în care, deşi impropriu zis, căpitanul va muri. Regăsind-o în fine pe Quertide, singura fiinţă pentru care dârzul marinar din Tucunandiba încercase misteriosul sentiment numit iubire. I se alătură în **biană** şi Germana, supusa, tandra cumnată şi amantă, ce văzându-se îmbătrânind, se aruncase în fântână. În această formaţie straniul echipaj porneşte spre sărbătoarea reînvierii. Deşi era vineri, căpitanul Cristorio decide: „**Stambă verde**, porneşte pe valurile tuturor mărilor! Eu sunt o navă eternă!"

Nu putem pune capăt acestor impresii fără să amintim faptul că prozatorul José Sarney a fost om politic şi preşedinte al Braziliei. Care ţară din lume nu s-ar mândri să aibă în fruntea sa un expert atât de subtil şi rafinat al reperelor geografice, mitologice şi spirituale, un savant al navigaţiei, un cunoscător a „toate vieţuitoarele care se mişcă şi de care mişună apele...", al florei, dar mai ales al oamenilor. Sarney este, prin modernissima sa artă narativă, un simbol absolut al Braziliei, al acestui misterios ce-şi trage viaţa din Oceanul primordial şi din marea aventură a navigatorilor lusitani; fondatori de limbă şi credinţă, ei l-au generat pe Cristorio, geniu al locului, şi prin el întreaga stirpe eroică a navigatorilor gata să înfrunte inumana stihie, dar şi să alerge, insuflaţi de acea incomparabilă **saudade** - singurătate, alean, după angeldemonice fantasme, gen Maria das Aguas. Romanul a fost tradus ireproşabil de Micaela Ghiţescu, remarcabila romanistă şi lusitanistă, medaliată cu „Premiul de traducere" acordat de Societatea de limbă Portugheză din Lisabona. Re-scrisă în româneşte, cartea lui Sarney, în viziunea Micaelei Ghiţescu, păstrează farmecul interferenţelor de planuri narative, de la epicul pur la saltul **firesc** în paranormal şi paralogic. Ca să nu mai vorbim de excepţionala strădanie cerută de echivalarea unor termeni tehnici de navigaţie, de istorie, geografie, mitologie, floră, faună, ş.a.m.d.

---

[*] *Sarney José. **Stăpânul mării**. Roman. Buc., Ed. Fundaţiei Culturale Române, 1997. 220 p. Traducere şi note de Micaela Ghiţescu. Redactor: Mariana Avanu*

Număr ilustrat cu lucrări de Albert Wartirs

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1. Nichita Stănescu, pe când debuta în revista „Tribuna” (1957).
2. „Povestea tristă a lui Ramon Oeg” (1941) nu a stârnit prea multe fumuri în pipa lui Ion Negoițescu.
3. Poetul Paul Daian îi explică ministrului Culturii, Ion Caramitru, câte parale face trompeta sa.
4. În rândul întâi, locul de la geam, s-a plasat Mihai Banciu, traducătorul cărții „Rimbaud”, apărută la fundația noastră.
5. Anul 1928 îl găsește pe Ion Barbu în mijlocul elevilor de la liceul „Spiru Haret”. Îl acompaniază: Radu Niculescu-Mișlea, N.A. Teodorescu, C. Noica, Valjan, Arșavir Acterian și Barbu Brezianu.